

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าชายเลนมีคุณค่ามหาศาล กล่าวคือ เป็นแหล่งสัตว์น้ำนานาชนิด เป็นแหล่งธาตุอาหารที่สำคัญของชายฝั่ง ช่วยป้องกันการกัดเซาะดินชายฝั่งและป้องกันลมพายุ ช่วยฟอกน้ำเสียชายฝั่งให้เป็นน้ำสะอาด และช่วยเก็บกักสิ่งปฏิกูลต่างๆ จากตัวเมืองที่ปลดปล่อยลงสู่ชายฝั่งและ

ป่าชายเลนมีพื้นที่และกระจายทั่วโลก (Global distribution Of Mangroves) โดยพิจารณาสภาพทางทะเล และสุดท้ายจะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจได้อีกทางหนึ่งด้วย ภูมิศาสตร์ พบว่า ป่าชายเลนมีอยู่ใน 2 เขตใหญ่ คือ เขตแถบอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Regions) ประกอบด้วยประเทศในแอฟริกาตะวันออก อินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นตอนใต้ ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกของสามั่ว และเขตโลกใหม่และแอฟริกาตะวันตก (New world - West African Regions) ได้แก่ ประเทศในบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกของแอฟริกาและอเมริกา (Atlantics Coasts Of Africa And America) อ่าวเม็กซิโก (Gulf Of Mexico) ชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก แถบไซลอนอเมริกา (Pacific Coast Of Tropical America) และบริเวณหมู่เกาะกาลาปาโกส (Galapagos Islands) พื้นที่ป่าชายเลนของโลกทั้งหมดมีประมาณ 113,428,089 ไร่ ซึ่งจัดกระจายอยู่ในเขตร้อน 3 เขตใหญ่ๆ คือ เขตร้อนแถบเอเชียพื้นที่ประมาณ 524,339 ไร่ หรือร้อยละ 46.4 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ประเทศที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดในเขตร้อนเอเชีย และมากที่สุดของโลกคือ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลนถึง 26,568,818 ไร่ เขตร้อนอเมริกา มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ 39,606,250 ไร่ หรือร้อยละ 34.9 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ประเทศที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด ในเขตร้อนอเมริกาเป็นที่สองของโลกซึ่งรองจากประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ประเทศบราซิล โดยมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 15,625,000 ไร่ เขตร้อนแอฟริกามีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุดประมาณ 21,262,500 ไร่ หรือร้อยละ 18.7 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ประเทศที่มีป่าชายเลนมากที่สุดในเขตร้อนแอฟริกา คือประเทศไนจีเรีย ซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลน 6,062,500 ไร่ (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

สำหรับป่าชายเลนในประเทศไทย ป่าชายเลนขึ้นอยู่กระจายตามชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียง ภาคกลาง และภาคใต้ รวม 23 จังหวัด จากข้อมูลการสำรวจโดยการแปลจากภาพถ่ายดาวเทียม Landsat-5 (TM) มาตรฐาน 1:50,000 เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยธงชัย จารุพัฒน์ พบว่าประเทศไทยมีป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 1,047,390 ไร่ จำแนกเป็นภาคตะวันออกเฉียง 79,112.5 ไร่ ภาคกลาง

34,056.75 ไร่ และภาคใต้ ผังทะเลอ่าวไทย 103,570.5 ไร่ ผังทะเลอันดามัน 830,650.25 ไร่ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดของประเทศไทยได้แก่ จังหวัดพังงา 190,265.25 ไร่ รองลงมาได้แก่ สตูล 183,402.00 ไร่ และกระบี่ 176,709.25 ไร่ (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

เนื่องจากป่าชายเลนเป็นสังคมพืชไม่ผลัดใบ ประกอบด้วย พืชพรรณนานาชนิด และสัตว์นานาพันธุ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริเวณน้ำกร่อย ดินเลน และมีน้ำทะเลท่วมถึงสม่ำเสมอ เช่น ตามบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ ลำคลอง และเกาะแก่งต่างๆ ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "ป่าโกงกาง" โดยเรียกชื่อตามพันธุ์ไม้ที่มีปริมาณมาก และมีบทบาทสำคัญที่สุดในระบบนิเวศน์ป่าชายเลน คือ ไม้โกงกางนั่นเอง

ส่วนในจังหวัดเพชรบุรีมีชายฝั่งทะเลอยู่บริเวณก้นอ่าวไทย มีไหล่ทวีปกว้างและยาว และจัดเป็นเขตทะเลค่อนข้างตื้น ที่สำคัญจังหวัดเพชรบุรีมีหาดเลนยาว มีธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะจากชายฝั่งตอนเหนือ คือตั้งแต่ปากอ่าวบางตะบูนจนถึงแหลมหลวง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีพื้นที่หาดเลนกว้างมีเนื้อที่ทั้งจังหวัดประมาณ 20,000 ไร่

ในจังหวัดเพชรบุรี นอกจากนั้นยังพบป่าชายเลนเพียงเล็กน้อยตามท้องที่อำเภอที่ติดกับชายฝั่งทะเล เช่น อำเภอเมือง อำเภอท่ายาง และอำเภอชะอำ เป็นต้น ส่วนพื้นที่ที่มีป่าชายเลนมากที่สุดอยู่ในท้องที่อำเภอบ้านแหลม มีพื้นที่ 4,625 ไร่ แยกเป็นพื้นป่าสงวนแห่งชาติ ประมาณ 2,625 ไร่ คือ ที่ป่าสงวนแห่งชาติปากทะเล ตำบลปากทะเล ประมาณ 1,000 ไร่ ที่แหลมผักเบี้ย ตำบลปากทะเล ประมาณ 1,000 ไร่ และที่ป่าสงวนแห่งชาติตำบลบ้านแหลมประมาณ 625 ไร่ และเป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพที่จะปลูกป่าชายเลนขึ้นมาใหม่ คือบริเวณดินเลนนอกชายฝั่งทะเล ประมาณ 2,000 ไร่ คือที่ป่าชายเลนแหลมผักเบี้ย ตำบลปากทะเลประมาณ 300 ไร่ และตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลมประมาณ 700 ไร่ และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม ประมาณ 1,000 ไร่ (http://www.rspg.org/rspg_bioclub/mg_3.htm)

อย่างไรก็ตามในอดีต ได้มีการสำรวจศึกษาการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดเพชรบุรี ในระยะเวลาต่างกัน คือ ปี พ.ศ. 2518 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 55,000 ไร่ ปี พ.ศ. 2522 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 48,700 ไร่ ปี พ.ศ. 2529 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 3,606 ไร่ ปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 3,056 ไร่ ปี พ.ศ. 2534 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 2,100 ไร่ ปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 2,625 ไร่

พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณเทศบาลบางตะบูน จัดเป็นตัวอย่างป่าชายเลนที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่เกิดขึ้นจากการปลูก โกงกางใบเล็กเพื่อทำถ่านในอดีต ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และส่วนหนึ่งของป่าชายเลนอำเภอบ้านแหลมที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล สภาพชายฝั่งเป็นหาดโคลนเลนเกือบทั้งหมดไม่มีหาดทรายนอกจากนี้พื้นที่ป่าชายเลนในบริเวณดังกล่าวยังมี

ลักษณะที่โดดเด่นอันแตกต่างจากลักษณะพื้นที่ป่าชายเลนในพื้นที่อื่นๆ กล่าวคือ ชายทะเลของพื้นที่นี้มีไม้หว้าปกกว้างและยาวและจัดเป็นเขตทะเลตื้นๆ ของอ่าวไทยตอนบน รวมถึงบริเวณชายฝั่งทะเลของพื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่น้ำจืด (ซึ่งไหลมาจากแม่น้ำเพชรบุรีลงสู่ทะเลด้านชายฝั่งตะวันตกของอ่าวไทยที่บริเวณปากอ่าวบางตะบูนและปากอ่าวบ้านแหลมทางตอนเหนือ) กับพื้นที่น้ำทะเล จึงทำให้เกิดเป็นระบบนิเวศน้ำกร่อย (Brackish Water Ecosystem)” ขึ้น อันเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีชายฝั่งทะเลอยู่บริเวณก้นอ่าวไทย จังหวัดเพชรบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลน ประมาณ 39,500 ไร่ แต่ปัจจุบันเหลืออยู่ประมาณ 16,000 ไร่ สาเหตุที่ป่าชายเลนของจังหวัดเพชรบุรีลดน้อยลง มีสาเหตุคล้ายๆ กันทั่วประเทศคือ การทำนาเกลือ ในช่วงปี 2554-2559 เนื่องจากส่งเสริมให้มีการเลี้ยงกุ้ง ทำให้มีการบุกรุกทำลายป่าชายเลนจำนวนมาก นอกจากนี้การทำนาเกลือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ป่าชายเลนลดลง ทั้งนี้พื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดเพชรบุรี ก็เช่นเดียวกับป่าชายเลนของจังหวัดอื่นๆ ของประเทศคือ ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อประโยชน์หรือกิจกรรมอื่นๆ เช่น นำไปใช้ทำนาเกลือ นำไปใช้เป็นที่อยู่อาศัยแหล่งชุมชน โรงแรม แหล่งท่องเที่ยว สร้างถนน สถานที่ราชการ และนาเกลือ เป็นต้น (www.mangrovestation6.com)

นอกจากนั้น กิจกรรมที่มีผลกระทบต่อป่าชายเลน สาเหตุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย จนมีผลทำให้ป่าชายเลนลดลงมาจากหลายปัจจัย ได้แก่

1. การขยายตัวของชุมชน การขยายตัวของชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ครอบครองโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือผู้บุกรุกก็ตาม นอกจากจะทำให้ป่าชายเลนลดจำนวนลงเนื่องจากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างในระยะเริ่มดำเนินการแล้ว ยังมีผลต่อเนื่องในระยะยาวที่เกิดขึ้นเนื่องจากการระบายน้ำทิ้ง การทิ้งขยะ ซึ่งเมื่อมีปริมาณมากขึ้นจะทำให้อิทธิพลของน้ำจืดและน้ำเค็มถูกตัดขาด นอกจากนี้ยังมีการสร้างทางเดินหรือถนนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนเนื่องจากกิจกรรมต่างๆ

2. การเกษตรกรรม การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ป่าชายเลนหรือบริเวณใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นการทำสวน ทำนา หรือทำไร่ ล้วนมีผลกระทบต่อป่าชายเลนและสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก น้ำทิ้งถูกระบายมาพร้อมกับปุ๋ย สารฆ่าแมลง และยากำจัดวัชพืชและโรคพืช เศษวัสดุและตะกอนดินป่าชายเลนที่ค่อยๆ เสื่อมโทรมลงจะทำให้ปราศจากแนวต้านทานพายุและคลื่นลมในที่สุด นอกจากนี้น้ำเค็มจากการทำนาเกลือยังทำให้ปริมาณเกลือในพื้นที่ป่าชายเลนสูงขึ้น

3. สิ่งก่อสร้าง สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นในป่าชายเลนมีผลกระทบต่อป่าชายเลนรุนแรงที่สุดเนื่องจากป่าชายเลนจะถูกตัดออกหมดเพื่อให้มีสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นแทนที่กิจกรรมประเภทต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนสภาพแวดล้อมอย่างสิ้นเชิง การก่อสร้างที่สำคัญ เช่น ถนน อาคารที่อยู่อาศัย โรงเพาะฟัก โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ท่าเทียบเรือ อู่ซ่อมเรือ เป็นต้น

4. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การทำนากุ้ง บ่อปลา และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งอื่นๆ กิจกรรมประเภทนี้ทำให้ป่าชายเลนมีจำนวนพื้นที่ลดลง เนื่องจากการตัดพื้นที่เพื่อเตรียมพื้นที่แบบตัดหมด การก่อสร้างคันดินปลูกสร้างหรือเปลี่ยนเส้นทางชลประทานของน้ำทำให้น้ำเค็มและน้ำจืดไม่สามารถเข้าถึงป่าชายเลนได้ น้ำเสียและสิ่งปฏิกูลจากการเพาะเลี้ยงที่ระบายลงสู่พื้นที่ชายเลน ตะกอนดินที่ถูกพัดพามาทับถมในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติดิน โครงสร้างดินและปฏิกริยาดินโดยการขุด ตัก และเปลี่ยนแปลงผิวดิน

5. การทำเหมืองแร่การทำเหมืองแร่ส่วนใหญ่ เป็นแร่ดีบุก ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบโดยการตัด ขุด และสูบดินออกจากพื้นที่ตะกอนจากการทำเหมืองแร่ทับถมบริเวณผิวดินและรากพืช น้ำเสียจากการทำเหมืองแร่ที่ ระบายลงสู่ป่าชายเลนสิ่งก่อสร้างที่กีดขวางทางน้ำจืด และ น้ำเค็มการก่อสร้างเขื่อนและการขุดลอกร่องน้ำ การสร้างเขื่อนและการขุดลอกร่องน้ำก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางน้ำทำให้เกิดการเคลื่อนตัวและการทับถมของมวลทรายในอีกบริเวณหนึ่ง การทับถมของวัสดุและตะกอนดินการเปลี่ยนแปลงแนวกันชนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติได้แก่ แนวป่าชายเลนไปเป็นสิ่งก่อสร้างย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางตรงซึ่งได้แก่ การสูญเสียสภาพป่าชายเลน และทางอ้อมก็คือเกิดกระบวนการทางกายภาพชีวภาพและเคมี (<http://www.ds.ac.th/mangrove/mangrove3.html>)

ส่วนป่าชายเลนที่เหลืออยู่ประมาณ 16,000 ไร่ เป็นป่าชายเลนที่ค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มาช่วยดูแล ส่วนป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ได้เข้าไปฟื้นฟูดูแลปลูกป่าทดแทน ซึ่งในช่วงแรกก็มีปัญหาบ้างเนื่องจากชาวบ้านยังไม่เข้าใจ แต่หลังจากปี 2545 ทางสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการอบรมราษฎรตามหลักสูตรราษฎรอาสาสมัคร หลังจากอบรมเสร็จ ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนในตำบลต่างๆ ซึ่งตอนนี้มีอยู่ 30 กลุ่มประมาณ 1,500 คนด้วยกัน ที่กระจายไปทั่วตามแนวชายฝั่ง เป็นเครือข่ายคอยเฝ้าระวังไม่ให้มีการบุกรุกป่าชายเลนเพิ่มเติม แม้ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบางตะบูน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนในพื้นที่เพื่อสร้างและปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์และหวงแหนป่าชายเลน มีการพัฒนาป่าชายเลนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านในการสร้างสรรค์และปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน เพื่อให้เห็นความสำคัญในการมีป่าชายเลนและการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีคนในชุมชนบางส่วน ยังขาดจิตสำนึกและมองเห็นความสำคัญของการมีป่าชายเลน เช่น การนำไม้โกงกางมาเผาถ่าน เป็นต้น ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศวิทยา ทำให้ป่าชายเลนมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง หากไม่มีการแก้ไข ในอนาคตอันใกล้นี้ ก็จะกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดผลกระทบต่อชุมชน อย่างกว้างขวาง ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนในตำบลบางตะบูนมีพื้นที่ทั้งหมด 1,500 ไร่ อยู่ในบริเวณเทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สำหรับชื่อของตำบลบางตะบูนไม่ปรากฏแน่ชัดว่าตำบลบางตะบูนเป็นมาอย่างไร แต่สันนิษฐานว่า

น่าจะตั้งชื่อตามไม้ชายเลนชนิดหนึ่ง ชื่อ "ต้นตะบูน" ซึ่งมีอยู่ในบริเวณที่ตั้งตำบล ชาวบ้านจึงใช้ชื่อ ต้นไม้เป็นชื่อของตำบลเรื่อยมาว่า "ตำบลบางตะบูน" ตำบลบางตะบูนในอดีตขึ้นอยู่กับอำเภอเขาชัยยศ ต่อมา พ.ศ. 2481 เปลี่ยนมาขึ้นตรงกับอำเภอบ้านแหลม อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเพชรบุรี ไปทางทิศเหนือประมาณ 14 กิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ทิศเหนือติดต่อกับอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ้านแหลม ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอไทย ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบางครก มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,130 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 11,291 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 4,839 ไร่ มีประชากร 6,260 คน พื้นที่ 7.92 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่น 790.4040 คนต่อตารางกิโลเมตร (<http://infoterra.deqp.go.th/modules.php?name=News&file=article&sid=436>)

จากปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ได้เห็นถึงปัญหาจาก ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน ทำให้ปริมาณสัตว์ น้ำลดน้อยลงเป็นอย่างมาก และส่งผลให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศและระบบเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะป่าชายเลนบางตะบูนเป็นผืนป่าที่เป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนในพื้นที่ ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่นี้ทั้งในด้านการประมง การทำมาหากิน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีแนวโน้มที่จะถูกบุกรุก และทำลายเพิ่มขึ้นสูง ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการป่าชายเลนตำบลบางตะบูน เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ และสำรวจถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การได้รับข้อมูลข่าวสาร การหารือ การเข้ามามีบทบาท การสร้างความร่วมมือ และการเสริมอำนาจ ทำให้สามารถจัดการกับป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์แก่สังคม เศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

3. สมมติฐานวิจัย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

4. ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้ สามารถเห็นกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนขึ้น จึงแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ เพื่อศึกษาถึงข้อมูล ทางการกายภาพ เช่น บริบทของพื้นที่ รายได้ ลักษณะพื้นที่ รวมทั้งกิจกรรมในการบริหารจัดการป่าชายเลน และทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชายเลนและการใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลในการส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน

1. ด้านพื้นที่ ในพื้นที่ 11 หมู่บ้านในเขตเทศบาลบางตะบูน คือ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเกาะแก้ว หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านสามคลอง หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านคลองริม หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านคลองมอญ หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านหน้าเหมือง หมู่ที่ 6 ชุมชนปุนเกล้ากิ่งคือ หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านโรงหมู หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านคลองลาด หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านคลองขุด หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านท้องคุ้ง หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านคลองไทรหล้า

2. ด้านประชากร ประกอบด้วย มีจำนวนประชากร ครั้วเรือน ณ วันที่ 5 เมษายน 2551 ดังนี้ คือ ประชากร 5,690 คน เป็นชาย 2,838 คน หญิง 2,897 คน ครั้วเรือน 1,615 ครั้วเรือน ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 718 คน/ตร.กม. 40%

ส่วนที่ 2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี แบ่งเนื้อหาในการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ศึกษาปัญหา ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และแนวทาง การบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ส่วนที่ 3 ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้มีกำหนดระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – กันยายน พ.ศ. 2553

5. นิยามศัพท์

5.1 สภาพปัจจุบัน/ปัญหา หมายถึง สภาพการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ที่เป็นปัจจุบัน และที่จะก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการในอนาคต

5.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง การนำปัจจัยต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อช่วยนำพาความสำเร็จมาสู่องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ ความศรัทธาและความมุ่งมั่น ภาวะผู้นำ ความกล้า และการบริหารระบบ

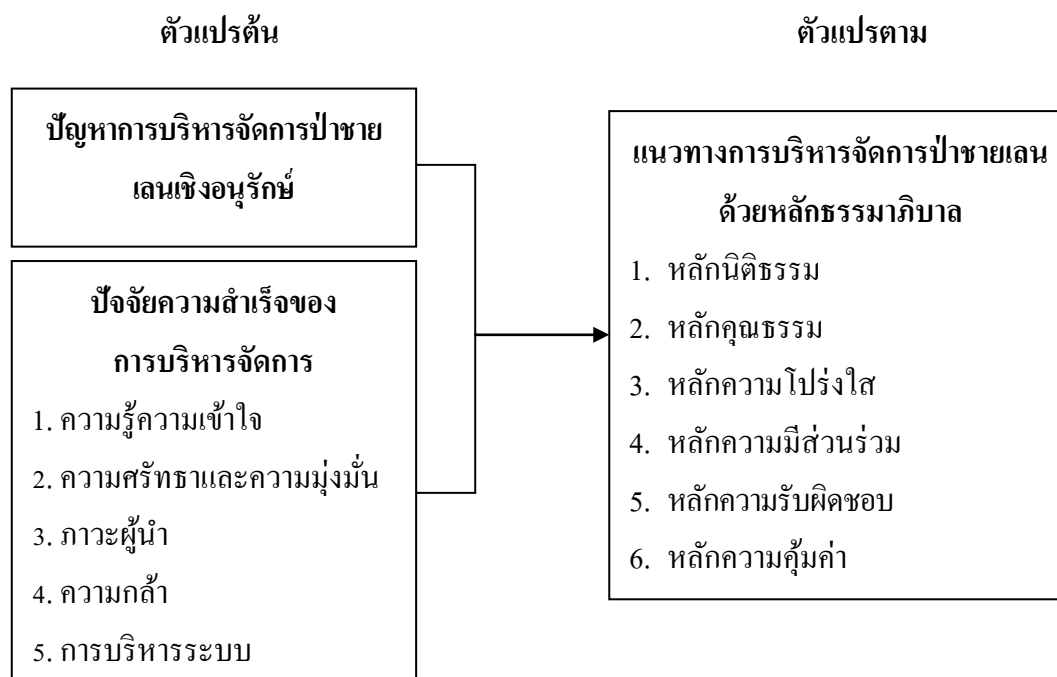
5.3 แนวทางการบริหาร หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ร่วมกัน โดยใช้บุคคล และทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ที่มุ่งความดีงาม และเกิดประโยชน์สูงสุด และประชนอย่างทั่วถึงและยุติธรรม ธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

5.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาป่าชายเลน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดและนานที่สุด

5.6 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการหาแนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษา และเลขานุการนายกเทศมนตรี

6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย แนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นการศึกษาเพื่อสำรวจทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการบริหารจัดการป่าชายเลนในเขตเทศบาลบางตะบูน ดังนี้

7.1 ทราบถึงปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

7.2 ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

7.3 ทราบถึงแนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยวิธีการใช้หลักธรรมาภิบาล

7.4 ทราบถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง แนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. บริบทตำบลบางตะบูนกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน
 - 1.1 บริบทตำบลบางตะบูน
 - 1.2 ป่าชายเลน
 - 1.3 การอนุรักษ์
 - 1.4 ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐและปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร
 - 2.1 ความหมาย
 - 2.2 แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐ
 - 2.3 ปัจจัยของความสำเร็จของการบริหาร
3. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐ
 - 3.1 ธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐ
 - 3.2 หลักธรรมาภิบาล
 - 3.3 การจัดการภาครัฐแนวใหม่
 - 3.4 เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทตำบลบางตะบูนกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน

1.1 บริบทตำบลบางตะบูน

ตำบลบางตะบูนนั้น ตั้งชื่อตามต น ไม ชายเลนชนิดหนึ่ง ชื่อ “ต นตะบูน” ประชากรส วนใหญ่ ถิ่นศาสนา พุทธ ประกอบอาชีพค านประมง เป นตำบลหนึ่งในสิบของอำเภอบ าน

แหลม จังหวัดเพชรบุรี ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านแหลม ทางเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบางตะบูนออก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเขาย้อยและตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม

เนื้อที่

จำนวนเนื้อที่ทั้งหมด 13,380 ไร่ (21.40 ตร.ม.)

ภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม และเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีน้ำท่วมถึงดินเป็นที่ดินเลน ชายทะเลด้านทิศตะวันออก ของตำบลมีสภาพเป็นที่ราบชายเลน มีแม่น้ำและลำคลองไหลผ่าน เช่น แม่น้ำบางตะบูน (สาขาของแม่น้ำเพชรบุรี) เขื่อนคลองไทรหลัก, คลองลัด เป็นต้น

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ชาวบางตะบูน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกป่า เผาถ่าน เย็บจาก และรับจ้างทั่วไป จะมีบางส่วนที่ทำประมงเลี้ยงสัตว์น้ำ พืชพรรณต่างๆ ที่ขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ชายเลนอันเป็นพืชน้ำกร่อยหรือน้ำเค็ม เช่น โกงกาง ตะบูน ตะบัน แสม ลำแพน ลำพู จาก ฯลฯ พบว่ามีอยู่เกือบยี่สิบชนิดที่ขึ้นอยู่ปะปนกันไป บางชนิดมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การหาเลี้ยงชีพของคนในชุมชน สามารถนำมาประกอบอาหาร เป็นสมุนไพรในการรักษาโรค เป็นต้น

อาชีพเผาถ่าน

อาชีพหนึ่งที่ดีถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาแต่โบราณคืออาชีพเผาถ่าน ไม้ที่ใช้ในการเผาถ่านเป็นไม้ในพื้นที่มีหลายชนิด แต่ที่เผาแล้วได้ถ่านไม้คุณภาพดีคือไม้โกงกางโกงกางเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูงโดยเฉลี่ย 8 - 10 เมตร ถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกเป็นสวนป่า นับเป็นพันธุ์ไม้เพื่อใช้ผลิตเป็นถ่านคุณภาพดี กระบวนการทำถ่านไม้โกงกางนับแต่การปลูกจนกระทั่งเป็นถ่านใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 8 - 15 ปี

อาชีพเย็บจาก

จากเป็น พืชท้องถิ่นอีกชนิดหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไปในแถบพื้นที่ป่าชายเลน ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ทั้งอาศัย ใบจากใบในการทำฝ้าย มุงหลังคา มวนบุหรี ทำภาชนะชนิดต่างๆ เช่น หมวก เป็นต้น อีกหนึ่งอาชีพที่ทำสืบต่อกันมานานของชาว บางตะบูนคือการเย็บจาก

การเย็บจากมุงหลังคาจะใช้ ใบจากที่แก่มาเย็บเป็นตับจาก โดยตัดใบที่ต้องการแล้วปล่อยให้เหลือใบไว้ เลี้ยงกอ 3 - 4 ใบ การเย็บจากนิยมใช้ไม้ตัวยาว 1 เมตร โดยใช้ใบย่อยของจาก 2 ใบซ้อนให้ทับกันแล้วเย็บร้อยให้ติดกัน ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ได้แก่ เชือกกล้าหรือเถาหวายลึง ซึ่งพบได้ทั่วไปในป่าจากเป็นเชือกเย็บร้อย สำหรับไม้ตัวยาวนั้นก็ได้จากก้านใบหรือ "ทางจาก" ตากแห้ง

จากมุงหลังคา ส่วนมากจะมีความคงทนอยู่ได้นานถึง 7 - 8 ปี แต่ถ้าหากเย็บจากโดยใช้ใบ 3 ใบ ซ้อนทับกันจะอยู่ได้นานไม่น้อยกว่า 10 ปี ในปัจจุบันตลาดมีความต้องการจากมุงหลังคา เพื่อใช้ในธุรกิจร้านอาหาร หรือทำโรงเรือนต่างๆ เพราะทำให้ไม่ร้อนอบอ้าว การเย็บจากสามารถทำได้ตลอดปี ขนาดของตับจากจะมี 2 ขนาด คือขนาด 1 เมตร และขนาด 1.20 เมตร แต่ที่นิยมคือขนาด 1 เมตร เรียกว่า "จาก 2 สอก" ราคาขายจะอยู่ที่ประมาณตับละ 1.50 บาท ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนี้สามารถเย็บจากได้ 80 - 160 ตับต่อคนต่อวัน มีรายได้ประมาณ 120 - 150 บาทต่อคนต่อวัน

1.2 ป่าชายเลน

ความหมายของป่าชายเลน

ป่าชายเลน หรือ ป่าโกงกาง มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "Mangrove Forest" หรือ "Intertidal Forest" คือเป็นกลุ่มสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุดและน้ำขึ้นสูงสุด บริเวณชายฝั่งทะเล ป่าชนิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่สมัยโคลัมบัส (Columbus) โดยพบอยู่ทางชายฝั่งตะวันตกของเกาะคิวบา ต่อมา Sir Walter Raleigh (1494) ได้พบป่าชนิดเดียวกันนี้อยู่บริเวณปากแม่น้ำในประเทศตรินิแดด (Trinidad) และ กิอานา (Guiana) "mangrove" มาจากภาษาโปรตุเกสคำว่า "mangue" ซึ่งหมายถึงกลุ่มสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลดินเลน และใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบลาตินอเมริกา ส่วนประเทศอื่นๆ ก็ใช้เรียกตามภาษาของตัวเอง เช่น ประเทศมาเลเซียใช้คำว่า "manggi-manggi" ประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสเรียกป่าชายเลนว่า "manglier" สำหรับประเทศไทยนิยมเรียกป่าชนิดนี้ว่า "ป่าชายเลน" หรือ "ป่าโกงกาง"

"ป่าชายเลน" หรือ "Mangrove Forest" เป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำหรืออ่าว ซึ่งเป็น บริเวณที่มีระดับน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดของประเทศในแถบโซนร้อนเป็นส่วนใหญ่ หรือหมายถึง สังคมพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มี ใบเขียวตลอดปี (Evergreen Species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการ

สิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (Rhizophora) เป็นไม้สำคัญ และมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

สถานภาพของป่าชายเลน

ที่อยู่ป่าชายเลนพบทั่วไปตามพื้นที่ชายฝั่ง ทะเล บริเวณปากน้ำ อ่าว ทะเลสาบ และเกาะ ซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึงของประเทศ ในแถบโซนร้อน (Tropical Region) ส่วนบริเวณเขตเหนือหรือใต้โซนร้อน (Sub-Tropical Region) จะพบป่าชายเลนอยู่บ้างเป็นส่วนน้อยเนื่องจากสภาวะภูมิอากาศไม่เหมาะสมนัก

ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดมักพบในกลุ่มประเทศของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย พม่า และไทย เป็นต้น

การกระจายของป่าชายเลนทั่วโลก (Global Distribution Of Mangroves) โดยพิจารณาสภาพทางภูมิศาสตร์ จะพบว่าป่าชายเลนมีอยู่ใน 2 เขตใหญ่ คือ เขตแถบอินโด - แปซิฟิก (Indo-Pacific Regions) ประกอบด้วยประเทศในแอฟริกาตะวันออก อินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นตอนใต้ ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกของสามั่ว และเขตโลกใหม่และแอฟริกาตะวันตก (New world - West African Regions) ได้แก่ ประเทศในบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกของแอฟริกา และอเมริกา (Atlantics Coasts Of Africa And America) อ่าวเม็กซิโก (Gulf Of Mexico) ชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก แถบโซนร้อนอเมริกา (Pacific Coast Of Tropical America) และบริเวณหมู่เกาะกาลาปาโกส (Galapagos Islands) (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

การกระจายของพื้นที่ป่าชายเลนของโลก พื้นที่ป่าชายเลนของโลกทั้งหมดมีประมาณ 113,428,089 ไร่ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในเขตร้อน 3 เขตใหญ่ คือ เขตร้อนแถบเอเชียพื้นที่ประมาณ 52,559,339 ไร่ หรือร้อยละ 46.4 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ประเทศที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดในเขตร้อนเอเชีย และมากที่สุดของโลกด้วยคือประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลนถึง 26,568,818 ไร่ เขตร้อนอเมริกามีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ 39,606,250 ไร่ หรือร้อยละ 34.9 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ในเขตร้อนอเมริกาประเทศที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด และเป็นประเทศที่ป่าชายเลนมากเป็นที่สองของโลกซึ่งรองจากประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ประเทศบราซิล โดยมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 15,625,000 ไร่ เขตร้อนแอฟริกามีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุดประมาณ 21,262,500 ไร่ หรือร้อยละ 18.7 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ประเทศที่มีป่าชายเลนมากที่สุดในเขตร้อนแอฟริกา คือประเทศไนจีเรีย ซึ่งมีพื้นที่ป่าชายเลน 6,062,500 ไร่ (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

การกระจายของพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ป่าชายเลนในประเทศไทยซึ่งขึ้นอยู่กระจัดกระจายตามชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ รวม 23 จังหวัดจากข้อมูลการ

สำรวจโดยการแปลจากภาพถ่ายดาวเทียม Landsat-5(TM) มาตรฐาน 1:50,000 เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดย รชชัย จารุพัฒน์ พบว่าประเทศไทยมีป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 1,047,390 ไร่ จำแนกเป็นภาคตะวันออก 79,112.5 ไร่ ภาคกลาง 34,056.75 ไร่ และภาคใต้ ผังอำเภอไทย 103,570.5 ไร่ ผังอันดามัน 830,650.25 ไร่ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดของประเทศไทยได้แก่จังหวัดพังงา 190,265.25 ไร่ รองลงมาได้แก่ สตูล 183,402.00 ไร่ และกระบี่ 176,709.25 ไร่ (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

ระบบนิเวศป่าชายเลน

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของป่าชายเลนมีความแตกต่างออกไปอย่างมากจากป่าชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะดิน เนื่องจากมีสภาพเป็นดินเลนในที่ราบกว้างใหญ่ ดินเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์สูง จากธาตุอาหารที่ไหลมาจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการกั้นเขาระตามชายฝั่งและแหล่งน้ำลำธาร อีกส่วนหนึ่งมาจากซากพืชซากสัตว์ในบริเวณป่าชายเลนเอง โดยเฉพาะใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมกันเป็นจำนวนมาก แพลงตอนพืชและสาหร่าย ส่วนสภาพความเค็มของน้ำบริเวณนี้มีระดับค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีน้ำจืดไหลลงมาปะปนกับน้ำทะเลจึงทำให้น้ำบริเวณนี้เป็นน้ำกร่อย ระดับความเค็มของน้ำดังกล่าวยังเปลี่ยนแปลงไปได้ตามระดับน้ำที่ขึ้นลงเป็นประจำ กล่าวคือ ระดับความเค็มจะสูงขึ้นเมื่อน้ำขึ้น และในขณะที่อยู่ในช่วงน้ำเกิด น้ำทะเลจะสามารถไหลเข้าสู่ป่าชายเลนได้เป็นระยะทางไกลขึ้น ซึ่งเป็นไปในทางกลับกันกับน้ำลงและช่วงน้ำตายตามลำดับ

ลักษณะทางกายภาพดังกล่าวมีผลต่อชุมชนในป่าชายเลนเป็นอย่างมาก โดยมีผลทางตรงต่อชนิดและการกระจายของพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ดังจะเห็นได้จากป่าชายเลนแหล่งต่างๆ ของโลก พันธุ์ไม้จะขึ้นอยู่ในลักษณะเป็นเขตแนวของแต่ละชนิด โดยมีแบบแผนแน่นอนจากบริเวณฝั่งน้ำเข้าไปด้านในของป่า อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากป่าบกทั่วไป ทั้งนี้เพราะลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ป่าที่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกันตั้งแต่ชายฝั่งถึงส่วนที่อยู่ลึกเข้าไป พันธุ์ไม้ต่างๆ ที่มีการปรับตัวมาขึ้นอยู่ได้ในเขตนี้ แม้จะปรับตัวมาในลักษณะคล้ายกัน แต่ยังคงมีความแตกต่างกันในบางส่วน ที่ทำให้สามารถเจริญและแพร่กระจายอยู่ได้ในบริเวณต่างกันของป่าชายเลน โดยเฉพาะบริเวณที่มีสภาพเป็นดินเลนลึก มีน้ำท่วมถึงเสมอกับบริเวณที่เป็นดินเลนตื้น และมีน้ำท่วมถึงเป็นบางครั้งบางคราว พันธุ์ไม้ที่จะขึ้นได้ในบริเวณที่เป็นดินเลนลึกจึงต้องมีราก้าจุนที่แข็งแรงเป็นจำนวนมาก รากเหล่านี้ช่วยพยุงลำต้นให้ตั้งตรงอยู่ได้ไม่โคล่นล้มเมื่อถูกพายุพัดหรือคลื่นซัด ได้แก่พันธุ์ไม้พวก โกงกาง ต้นอ่อนจึงสามารถเจริญเติบโตตั้งแต่ออยู่บนต้นแม่จนกระทั่งพร้อมที่จะงอกรากและเติบโตเป็นต้นกล้าที่แข็งแรงทันทีที่ร่วงหล่นลงสู่พื้นดิน

สำหรับสัตว์ต่างๆที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนต่างก็ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากสัตว์ในป่าบกทั่วไปเช่นกัน สัตว์ที่อาศัยอยู่ตามเรือนยอดของพันธุ์ไม้ต่างๆในป่าชายเลนเป็นพวกที่ไม่จำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยเฉพาะ ได้แก่ นก แมลง และสัตว์เลื้อยคลานด้วยน้ำนมชนิดต่างๆ เช่น ลิง หนู

ค้างคาว เสือปลา นาก และแมวป่า รวมทั้งสัตว์เลื้อยคลาน เช่น ตะกวด เต่า และงู เป็นต้น สัตว์พวกนี้อาจมีการอพยพไปมาจากป่าชายเลนสู่ป่าข้างเคียงได้ แต่สัตว์ที่อาศัยอยู่ตามพื้นป่าโดยอาศัยคืบคลานหรือเกาะหรือขุดรูอยู่ตามพื้นดิน รวมทั้งพวกที่อยู่ในน้ำจะต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อการอยู่รอดเนื่องจากต้องประสบกับสภาวะต่างๆที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำหรือต้องอยู่ในสภาพไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไป เช่น สภาวะที่ทำให้มีการสูญเสียน้ำออกจากลำตัว และสภาพอุณหภูมิสูง สภาพที่มีปริมาณออกซิเจนค่อนข้างต่ำของดินเลน และการเปลี่ยนแปลงความเค็มของน้ำ สัตว์พวกนี้ ได้แก่ หอย ปู กุ้ง หนอนตัวกลม หนอนตัวแบน ไส้เดือนทะเล และครัสเตเชียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามชุมชนในป่าชายเลนจะประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆจำนวนมากที่สามารถปรับตัวอยู่ได้และแพร่ลูกแพร่หลานเป็นจำนวนมาก ทำให้ป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิดก็ได้อาศัยวางไข่และอนุบาลตัวอ่อนในบริเวณนี้ โดยบางชนิดอาศัยอยู่จนครบวงจรของชีวิต

โครงสร้างป่าชายเลน ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่าชายเลนในแง่ของการถ่ายทอดพลังงาน เป็นแบบที่เริ่มต้นด้วยเศษอินทรีย์สาร (Detritus) ซึ่งได้จากการสลายตัวของใบไม้ในบริเวณป่าชายเลน โดยจุลินทรีย์ผู้ย่อยสลาย อินทรีย์วัตถุเหล่านี้จะเป็นอาหารของพวกกินเศษอินทรีย์วัตถุ เช่น แอมฟิพอด หอย กุ้ง ปู และตัวอ่อนของแมลงต่างๆ จากพื้นก็จะถูกกินต่อๆ กันไปตามลำดับขั้นของลูกโซ่อาหาร (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่ประกอบด้วยพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด ดำรงชีวิตร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่เป็นดินเลน น้ำกร่อย หรือมีน้ำทะเลท่วมถึงสม่ำเสมอ พบทั่วไปตามที่ราบปากแม่น้ำ ชายฝั่งทะเล ทะเลสาบ และบริเวณรอบเกาะแก่งต่างๆ หลักการในการจำแนกชนิดของป่าชายเลนในประเทศไทย ซึ่งใช้ลักษณะพื้นที่และการท่วมถึงของน้ำทะเลมี 4 ชนิด คือ

1. Basin Forest เป็นชนิดป่าชายเลนที่ขึ้นติดกับผืนแผ่นดินใหญ่ (Main land) ตามลำแม่น้ำเล็กๆ จะได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลน้อยมาก กล่าวคือ น้ำทะเลจะท่วมถึงเฉพาะเวลาที่มีน้ำทะเลขึ้นสูงสุด (extreme high tide) เท่านั้น และมีอิทธิพลจากน้ำจืดมาก ลักษณะพันธุ์ไม้จะเป็นต้นเดี่ยวและพวกเถาวัลย์

2. Riverine Forest เป็นชนิดป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งแม่น้ำใหญ่ๆที่ติดต่อกับอ่าวทะเล และทะเลสาบ ป่าประเภทนี้ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลอยู่อย่างสม่ำเสมอ คือจะมีกระแสน้ำท่วมอยู่เป็นประจำวัน โดยพันธุ์ไม้จะเจริญเติบโตค่อนข้างสมบูรณ์ดี

3. Fringe Forest เป็นชนิดป่าชายเลนที่ขึ้นตามชายฝั่งทะเลติดกับผืนแผ่นดินใหญ่ หรือบริเวณชายฝั่งที่เป็นเกาะใหญ่ๆ ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลอยู่เสมอ น้ำทะเลจะท่วมถึงอยู่เป็นประจำ พันธุ์ไม้ของป่าจะเจริญเติบโตได้ดี และเป็นป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

4. Overwash Forest เป็นชนิดป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่บนเกาะเล็กๆ จะถูกน้ำทะเลท่วมทั้งหมดเมื่อระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด การเจริญเติบโตของป่าชนิดนี้ต่ำ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมและน้ำทะเลมาก อีกประการหนึ่งคือ พืชปุ๋ยและธาตุอาหารในป่าชนิดนี้จะถูกชะไปโดยกระแสน้ำออกจากป่าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้การเจริญเติบโตของป่าชนิดนี้ไม่ดีและป่าจะมีลักษณะเตี้ย

เอกลักษณ์ของป่าชายเลนที่ทำให้แตกต่างจากป่าบกอย่างชัดเจน คือ การแพร่กระจายของพืชพันธุ์ที่มีลักษณะแบ่งออกเป็นแนวเขต (Zonation) โดยพันธุ์ไม้แต่ละชนิดจะขึ้นเป็นแนวเขตหรือเป็นโซน ค่อนข้างแน่นอน แต่การแบ่งเขตของพืชในพื้นที่แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพและเคมีภาพของดิน ความเค็มของน้ำ การท่วมถึงของน้ำทะเล กระแสน้ำ การระบายน้ำ

เขตของป่าชายเลน เขตต่างๆ ของพันธุ์ไม้ชายเลนในแต่ละแห่งที่พบในประเทศไทยมีความแตกต่างกันบ้าง ซึ่งมีเขตของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนโดยสังเขป มีลำดับดังนี้

1. เขตป่าโกงกาง ประกอบด้วย โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata*) ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น และมีต้นโกงกางใบใหญ่ (*R. mucronata*) ขึ้นอยู่ทางด้านนอกริมฝั่งแม่น้ำ โดยมากมักขึ้นเป็นกลุ่มๆ ส่วนแสมนั้นมักขึ้นแซมตามชายป่าด้านนอกหรือถัดเข้าไปเพียงเล็กน้อย ซึ่งมองเห็นได้ชัดเพราะมีต้นสูงใหญ่กว่าโกงกางนอกจากนี้ยังมี ประสัก และ พังกาหัวสุม ขึ้นแทรกอยู่ทางด้านในของเขตนี้ ซึ่งอยู่ในระยะประมาณ 50-100 เมตร จากชายฝั่งและในบางแห่งพบต้น จาก (*Nypa*) ขึ้นอยู่เป็นหย่อมๆ ปะปนด้วย โดยเฉพาะในบริเวณแหล่งน้ำกร่อย

2. เขตป่าตะบูนและโปรง ประกอบด้วย ตะบูน (*Xylocarpus*) ขึ้นต่อจากเขตต้นโปรงเข้าไป และมีต้นฝาดขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น บางบริเวณอาจมี ลำแพน แทรกอยู่ด้วย

3. เขตป่าตุ่ม และฝาด เป็นบริเวณที่มีดินเลนแข็งขึ้นอยู่ในระดับที่น้ำจะท่วมถึงในช่วงน้ำเกิดอยู่ถัดจากป่าตะบูนและโปรงขึ้นไป โดยมีต้น ฝาด ขึ้นอยู่หนาแน่นปะปนกับต้น ตุ่ม โดยบางแห่งจะมีต้น ลำแพน ขึ้นแทรกอยู่ด้วย

4. เขตป่าเสม็ด ประกอบด้วย เสม็ด ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นเขตสุดท้ายของป่าชายเลน ที่น้ำท่วมถึงในช่วงน้ำเกิด หรือท่วมไม่ถึงติดต่อกับป่าบก หรือทุ่งนาและความเปียกชื้นของดิน (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน สังคมพืชในป่าชายเลนมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากสังคมพืชในป่าบกอื่นๆ อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมเป็นตัวการจำกัดที่สำคัญซึ่งทำให้พืชที่มีการปรับตัวมาโดยเฉพาะเท่านั้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ พืชพวกนี้จำเป็นต้องมีการปรับตัวทั้งทางด้านสรีระ

และโครงสร้าง โดยเฉพาะเมื่อต้องอยู่ในสภาพที่เป็นดินเลนลึกและจมอยู่ในน้ำเค็มที่ท่วมถึงเป็นประจำ พืชพวกนี้มีรากค้ำจุนจำนวนมากแตกออกบริเวณโคนต้น ทำหน้าที่พยุงลำต้นและยังทำหน้าที่หายใจด้วย

เนื่องจากใต้ผิวดินลงไปมีออกซิเจนน้อยมาก เห็นได้ชัดในพวก โกงกาง ลักษณะรากที่ทำหน้าที่หายใจอาจมีความแตกต่างกันออกไป เช่น เถงขึ้นจากรากใต้ดินเป็นแท่งตรงซึ่งเห็นบริเวณรอบๆ โคนต้น พบใน แสม ลำพูและลำแพน เถงขึ้นมาบนพื้นดินเป็นรูปหังงอกคล้ายเข่า เช่น ถั่วขาว พังกาหัวสุม ฝาด และ โปรงหรือมีลักษณะเป็นสันแบนบริเวณ โคนต้นและทอดยาวคดเคี้ยวออกไปซึ่งเรียกว่า พูพอน (Buttress) ซึ่งพบใน ตะบูน และ โปรง พันธุ์ไม้ดังกล่าวพวกนี้มักมีผลที่ออกตั้งแต่อยู่บนต้นแม่ (vivipary) มีลักษณะแหลมยาวคล้ายฝัก เมื่อหล่นจากต้นแม่สามารถปักลงในดินเลนและพร้อมที่จะเติบโตได้อย่างรวดเร็ว

ลักษณะที่ปรับตัวเพื่อเจริญอยู่ได้ในน้ำเค็ม มีลักษณะคล้ายพืชทะเลทราย เนื่องจากไม่สามารถดูดน้ำนั้นไปใช้ได้สะดวกอย่างน้ำจืดจึงต้องเก็บกักน้ำที่ดูดขึ้นไปไว้ได้ในลำต้นให้ได้มากที่สุด เห็นได้จากลักษณะของใบซึ่งมักมีคิวตินเคลือบหนา มีปากใบแบบจม และมักมีขนปกคลุมผิวใบทั้งนี้เพื่อป้องกันการระเหยของน้ำออกจากใบ บางชนิดมีการเก็บกักน้ำไว้ในเซลล์พิเศษของใบ ซึ่งทำให้ใบมีลักษณะอวบน้ำ นอกจากนี้เซลล์ของพืชในป่าชายเลนยังมีความเข้มข้นของเกลือแร่สูงกว่าเซลล์ปกติทั่วไป รวมทั้งมีต่อมขับน้ำเกลือทำหน้าที่ควบคุมความเข้มข้นของเกลือแร่ในเซลล์ใบให้อยู่ในระดับปกติอีกด้วย

สำหรับพันธุ์ไม้ ที่พบโดยทั่วไปที่เห็นได้เด่นชัดเป็นพวกไม้ยืนต้น นอกนั้นจะมีพวกไม้พุ่ม อีพีไฟต์และไม้เลื้อย ส่วนที่พบในน้ำคือสาหร่าย และแพลงค์ตอนพืชต่างๆ พืชยืนต้นที่พบเป็นชนิดเด่นในป่าชายเลน ได้แก่

โกงกางใบเล็ก (*Rhizophora Apiculata*) พันธุ์ไม้สำคัญที่พบมากในป่าชายเลนลักษณะคล้ายคลึงกับโกงกางใบใหญ่ แต่ใบมีขนาดเล็กกว่า ตรงโคนต้นแตก รากค้ำจุนมาก ฝักมีขนาดเล็กยาวประมาณ 30 เซนติเมตร เมื่อร่วงหล่นลงสู่พื้นจะปักดินและงอกขึ้นมาเป็นต้น โกงกางทั้งสองชนิดมักขึ้นอยู่ริมชายฝั่งของเขตแนวป่าค้ำนนอก

โกงกางใบใหญ่ (*Rhizophora Mucronata*) พันธุ์ไม้ที่มีลักษณะต้นตั้งตรง และแตกกิ่งก้านเป็นพุ่มบริเวณเรือนยอด รากค้ำจุนแตกออกตรงโคนต้น ใบขนาดใหญ่เป็นมัน ผลสีน้ำตาล มีการงอกของเมล็ดตั้งแต่อยู่บนต้นขึ้นลงมาเป็นท่อนยาวสีเขียว ขนาดยาวประมาณ 50 เซนติเมตร เมื่อร่วงหล่นลงสู่พื้น โคลน จะปักลงในดินและเจริญงอกขึ้นมาเป็นต้น

แสมขาว (*Avicennia Alba*) พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่พบมากอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะต้นสูงใหญ่ ตรงโคนต้นมีรากอากาศโผล่พื้นดินขึ้นมาเป็นเส้นขนาดยาวประมาณ 10-20 เซนติเมตร ดอกมีขนาดเล็กสีเหลือง กลิ่นหอม ผลมีรูปร่างกลมรีคล้ายผลมะม่วงขนาดเล็ก เมื่อร่วงลงสู่พื้นจึงงอกขึ้นมาเป็นต้นใหม่หรือถูกพัดพาไปกับน้ำทะเล

ประสัก หรือพังกาหัวสุ่ม (*Bruguira Gymnorhiza*) พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ขึ้นแทรกอยู่ในเขตป่าโกงกาง ใบมีผิวเรียบมัน ดอกประสักมีกลีบเลี้ยงสีแดง ผลมีการงอกของเมล็ดตั้งแต่ยังอยู่บนต้น ลักษณะเป็นท่อนยาวประมาณ 12 เซนติเมตร เมื่อร่วงหล่นปักลงบนพื้นดิน โคลนจะงอกรากและเจริญเป็นต้น

ลำพู (*Sonneratia Caseolaris*) พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มักพบขึ้นปะปนกับแสมบริเวณปากแม่น้ำที่เป็นแหล่งน้ำกร่อยมีรากอากาศขนาดใหญ่ที่แทงขึ้นมาจากพื้นดินเห็นได้ชัดเจน บนต้นลำพูนี้เองที่หิ้งห้อยชอบอาศัยอยู่และส่งแสงกระพริบในเวลากลางคืน

จาก (*Nypa Fruticosa*) พืชจำพวกปาล์มที่พบขึ้นอยู่หนาแน่นบริเวณริมฝั่งคลองของป่าชายเลนหรือบริเวณน้ำกร่อยชาวประมงนิยมนำไปจากไปมุงหลังคาบ้าน ผลลักษณะเป็นทะเลย แทงขึ้นมาจากกอ

ตะบูน (*Xylocarpus Granatum*) พบขึ้นอยู่ทางเขตด้านใน ถัดจากโกงกางเข้าไปซึ่งเป็นเขตตะบูนและโปรง ลักษณะโคนต้นมีรากแผ่ออกเป็นพูพอนขนาดใหญ่ ผลมีขนาดและรูปร่างคล้ายมะตูม เมื่อผลแห้งจะแตกออกมีเมล็ดขนาดใหญ่อยู่ภายใน

โปรง (*Ceriops Tagal*) พันธุ์ไม้ชายเลน ขึ้นปะปนกับตะบูน ลำต้นตั้งตรงขนาดสูงประมาณ 5 เมตร เมื่อติดผลมีลักษณะคล้ายคลึงกับฝักโกงกางใบเล็ก ต้นโปรงจะขึ้นอยู่บนพื้นดินที่ค่อนข้างแข็งในเขตเดียวกับตะบูน

ตาคุ่ม (*Excoecaria Agallocha*) พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มียางพิษสีขาวหากเข้าตาจะทำให้อักเสบ พบขึ้นปะปนอยู่กับต้นฝาด เราจะสังเกตต้นตาคุ่มได้ เมื่อใบแก่จะเปลี่ยนเป็นสีส้มแดงก่อนที่จะร่วงหล่น

ฝาดแดง (*Lumnitzera littorea*) ไม้ป่าชายเลนขนาดต้นใหญ่ ลำต้นสีดำใบเล็กอวบน้ำ ดอกออกเป็นช่อสีแดง ออกดอกชุกในช่วงฤดูฝน ซึ่งจะมีนกกินน้ำหวานหลายชนิด เช่น นกกระจิบ นกแวนตาขาวและนกกินปลี ที่อาศัยอยู่ตามป่าชายเลนชอบมาดูดน้ำหวานจากดอกฝาดสีแดงเหล่านี้

เสม็ด (*Melaleuca leucadendron*) พืชยืนต้นที่ขึ้นอยู่ทางเขตด้านในสุดของป่าชายเลน เชื่อมต่อกับป่าบก ดอกเป็นช่อสีขาว ส่วนใหญ่ของพื้นที่ป่าเสม็ดจะมีน้ำท่วมถึงเฉพาะช่วงน้ำเกิดในฤดูหนาวเท่านั้น เปลือกของเสม็ดนำมาชุบน้ำมันยางใช้ทำขี้ได้ สำหรับจุดไฟ ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวประมง

สัตว์ในป่าชายเลน สัตว์ที่อาศัยอยู่ตามพื้นป่าโดยอาศัยคืบคลานหรือเกาะหรือขุดรูอยู่ตามพื้นดิน รวมทั้งพวกที่อยู่ในน้ำจะต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อการอยู่รอด เนื่องจากต้องประสบกับสภาวะต่างๆที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำหรือต้องอยู่ในสภาพไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไป เช่น สภาวะที่ทำให้มีการสูญเสียน้ำออกจากลำตัวและสภาพอุณหภูมิสูง สภาพที่มีปริมาณออกซิเจนค่อนข้างต่ำของดินเลน และการเปลี่ยนแปลงความเค็มของน้ำ สภาพแวดล้อมทางทะเล

ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยสัตว์น้ำและสัตว์บกนานาชนิด นับตั้งแต่สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังชั้นต่ำ ตั้งแต่ ฟองน้ำ ซีเลนเดอเรท หนอนตัวแบน หนอนปล้องหอย หมึก กุ้ง กุ้ง ปู ตลอดจนสัตว์มีกระดูกสันหลังจำพวก ปลา สัตว์เลื้อยคลาน นก และ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ต่างๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่มีความสำคัญ ทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญต่อ ระบบนิเวศทะเล เป็นอย่างยิ่ง

หนอนริบบิ้น (Ribbon Worm) ลำตัวแบนเรียวยาวคล้ายคลึงกับหนอนตัวแบน ร่างกายไม่มีปล้อง มีท่อทางเดินอาหารครบจากปากสู่ทวารหนัก และมีวงที่ยึดหดได้ทางด้านหน้า ลำตัวสีแดง เพราะมีระบบหมุนเวียนโลหิตฝังตัวอาศัยอยู่ในดินโคลนบริเวณป่าชายเลน

แม่เพรียง (Polychaete Worm) หนอนปล้องที่อาศัยอยู่ตามพื้นป่าชายเลนมีระยางค์เป็นคู่ช่วยในการว่ายน้ำ ในช่วงฤดูหนาวที่น้ำทะเลขึ้นสูง แม่เพรียงจะว่ายน้ำออกมาที่ผิวทะเลเพื่อผสมพันธุ์ โดยตัวผู้และตัวเมียปล่อยเซลล์สืบพันธุ์จำนวนมากออกไปผสมกันในน้ำทะเล ได้ตัวอ่อนที่ดำรงชีวิตเป็นแพลงก์ตอนชั่วคราว ส่วนพ่อแม่พันธุ์มักถูกปลาทะเลจับกินเป็นอาหาร

ปูเปี้ยวก้ามขาว (Uca Perplexa) บริเวณชายหาดโคลนปนทรายริมป่าชายเลน จะเป็นที่อยู่อาศัยของปูเปี้ยวหรือปูก้ามดาบ ซึ่งมีก้ามข้างหนึ่งขนาดใหญ่ใช้โบกพัดแสดงความเป็นเจ้าของอาณาเขตของตน ตามปกติปูก้ามดาบจะขุดรู และออกมาจากรูหาอาหารช่วงเวลาน้ำลง และฝังตัวอยู่ในรูเมื่อน้ำทะเลขึ้น

ปูเปี้ยวปากคิพ (Uca Forcipata) ปูก้ามดาบอีกชนิดหนึ่ง มีกระดองสีดำก้ามสีน้ำตาลอมม่วง ชอบอาศัยอยู่ตามพื้นที่เป็นดินโคลน แยกจากกลุ่มของปูเปี้ยวก้ามขาว ทั้งนี้เป็นการลดการแก่งแย่งแข่งขันระหว่างปูประเภทเดียวกัน

ปูเปี้ยวขาแดง (Uca Tetragonon) ปูก้ามดาบชนิดที่มีกระดองสีฟ้าแต้มด้วยจุดดำ ตรงมุมกระดองมีสีเหลือง ขาเดินมีสีส้มแดง ตัวเมียมีก้ามขนาดเล็กทั้งสองข้างเช่นเดียวกับปูก้ามดาบทั่วไป พบอาศัยอยู่ตามหาดโคลนใกล้แนวป่าชายเลนทางฝั่งทะเลอันดามัน

ปูแสมก้ามแดง (Chiromantes Eumolpe) ปูแสมขนาดกลาง กระดองกว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร เป็นรูปลีเหลี่ยม ก้ามสีแดงขุดรูอาศัยอยู่ตามพื้นป่าชายเลนหรือริมคันน่าน้ำเค็ม กินเศษอินทรีย์ต่างๆ เป็นอาหาร พบชุกชุมและมีการแพร่กระจายทั่วไป

ปูแสม หรือปูเค็ม (Sesarma Mederi) กระดองเป็นรูปลีเหลี่ยม ปกคลุมด้วยขนสั้นก้ามขนาดใหญ่แข็งแรงสีบานเย็นอมม่วง ขุดรูอาศัยอยู่ตามพื้นป่าชายเลนที่เป็นดินโคลน กินเศษอินทรีย์และใบไม้ที่เน่าเปื่อยเป็นอาหาร ปูชนิดนี้เองที่ถูกจับนำมาดองเป็นปูเค็ม

ปูแสมก้ามยาว (Metaplex Elegan) ปูแสมชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกับปูก้ามดาบ โดยมีก้ามขนาดยาวใหญ่ ส่วนขาเดินเรียวยาวเล็ก ขุดรูอาศัยอยู่ตามหาดโคลนริมแนวป่าชายเลนปะปนกับปูก้ามดาบกระดองมีความกว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร ก้ามมีสีส้มแดง

ปูทะเล (*Scylla Serrata*) ปูขนาดใหญ่ เมื่อโตเต็มทีอาจมีน้ำหนักมากกว่าครึ่งกิโลกรัม กระจกพื้นผิวเรียบ เมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ ตัวผู้จะอุ้มตัวเมียไว้รอจนกว่าตัวเมียจะลอกคราบแล้วจึงผสมพันธุ์ ไข่ที่ได้รับการปฏิสนธิแล้วจะถูกล่อยออกมาอุ้งไว้ที่หน้าท้องจนกระทั่งฟักออกไปเป็นตัวอ่อน ดำรงชีวิตเป็นแพลงก์ตอนชั่วคราว

กุ้งเคย (*Acetes*) ครัสเตเชียนขนาดเล็กรูปร่างคล้ายกุ้ง แต่ดำรงชีวิตอยู่ใกล้ผิวทะเลโดยไม่จมลงกลานตามพื้นอย่างกุ้งทั่วไป ขนาดยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร เปลือกบางและนิ่ม อาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงตามชายทะเลและลำคลองบริเวณป่าชายเลน

กุ้งกุลาดำ (*Penaeus Monodon*) กุ้งทะเลขนาดค่อนข้างใหญ่ ความยาวลำตัวประมาณ 20 เซนติเมตร ลำตัวสีน้ำตาลเงินอมม่วงเข้มและมีลายขวางเป็นปล้อง อาศัยอยู่ตามพื้นทะเลริมชายฝั่งและป่าชายเลนปัจจุบันมีการทำฟาร์มเพาะเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย

กุ้งแชบ๊วย (*Penaeus Merguensis*) กุ้งทะเลขนาดค่อนข้างใหญ่ใกล้เคียงกับกุ้งกุลาดำ เปลือกหุ้มตัวมีสีเหลืองนวลบนกริมมีฟัน 5-8 ซี่ ด้านล่างมี 2-5 ซี่ อาศัยอยู่ตามพื้นทะเลที่เป็นดินโคลนริมชายฝั่งและลำคลองในป่าชายเลน

แม่หอบ (*Thalassina Anomula*) แม่หอบเป็นครัสเตเชียนลักษณะคล้ายคลึงกับกุ้งแต่ส่วนท้องมีขนาดใหญ่ และสามารถอาศัยอยู่บนบกได้นาน ลำตัวเรียวยาว ขาเดินคู่แรกเป็นก้ามหนีบ ส่วนท้องแบ่งออกเป็นปล้อง แม่หอบขุดรูอาศัยอยู่ตามพื้นป่าชายเลนโดยขุดดินขึ้นมากองทับถมกันเป็นเนินสูง และอาศัยอยู่ด้านใต้กองดินนั้น พบเฉพาะป่าชายเลนทางภาคใต้

กั้งตึกแตน (*Oratosquilla Nepa*) กั้งตึกแตนขนาดกลาง ความยาวประมาณ 15 เซนติเมตร ลำตัวค่อนข้างแบน ด้านบนมีสันเรียงตัวตามความยาว 8 เส้น ส่วนท้องปล้องที่ 2 และ 5 มีแถบคาดสีดำตามขวาง ตัวเมียที่ผ่านการผสมแล้วจะปล่อยไข่ออกมาอุ้งไว้จนกว่าจะฟักเป็นตัวอ่อน

แมงดาถ้วย (*Carcinoscorpius Rotundicauda*) สัตว์มีขาเป็นข้อปล้องที่อาศัยอยู่ในทะเล ส่วนหัวเชื่อมรวมกับอกเป็นรูปเกือบกลม ส่วนท้องมีหนามบริเวณขอบข้างละ 6 คู่ หางค่อนข้างกลมและไม่มีหนาม อาศัยอยู่ตามพื้นทะเลที่เป็นดินโคลน วางไข่ตามริมตลิ่งบริเวณป่าชายเลน แมงดาชนิดนี้บางตัวอาจเป็นพิษจึงควรระมัดระวังในการรับประทานไข่แมงดาหางกลมโดยเฉพาะช่วงเดือนธันวาคม-มีนาคม

หอยจิ้งก (*Cerithidea*) หอยกาบเดี่ยวขนาดยาวประมาณ 4 เซนติเมตร เปลือกเวียนเป็นเกลียวรูปเจดีย์ พบเกาะอยู่ตามรากต้นไม้โกงกาง หรือกลานอยู่ตามพื้นป่า เมื่อหอยเหล่านี้ตายลงเปลือกจะเป็นที่อยู่อาศัยของลูกปูเสฉวนขนาดเล็ก

ปลาตีน (*Boleophthalmus*) ปลาที่ปรับตัวทางโครงสร้างและสรีระหลายอย่างจนสามารถอาศัยอยู่บนบกได้เป็นเวลานาน ปลาตีนมีอยู่หลายชนิดและขนาดแตกต่างกัน หัวขนาดใหญ่ ตาโต

ลำตัวเรียวเล็กลงไปทางหาง ครีบอกแผ่ขยายใหญ่ใช้คลานขณะอยู่บนบกได้ดี ปลาตีนกินกุ้ง ปู และ หนอนตามหาดโคลนเป็นอาหาร

ปลานวลจันทร์ทะเล (Chanos Chanos) ปลาทะเลที่สามารถอาศัยอยู่ในน้ำกร่อยได้ ลำตัวแบนด้านข้างเรียวยาว เกล็ดสีเงินเมื่อโตเต็มที่มีความยาวถึง 1 เมตร ครีบหางค่อนข้างใหญ่ มักอยู่รวมกันเป็นฝูงหากินใกล้ชายฝั่งที่เป็นดินโคลน มักพบอยู่ตามลำคลองในป่าชายเลนทั่วไป

ปลากะพงขาว (Lates Calcarifer) ปลากะพงขนาดค่อนข้างใหญ่ เมื่อโตเต็มที่มีความยาวถึง 1 เมตร เกล็ดลำตัวเป็นสีเงิน ส่วนหัวเล็กงอนลงเล็กน้อย อาศัยอยู่ตามลำคลองในป่าชายเลนและริมฝั่งทะเลทั่วไป นับเป็นปลาเศรษฐกิจที่สำคัญ ปัจจุบันมีการเพาะเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย

ปลากะพงตาแมว (Lutianus) ลำตัวค่อนข้างสั้น ตาอยู่ก่อนไปทางหัวขนาดยาวประมาณ 30 เซนติเมตร เกล็ดข้างตัวมีสีน้ำตาลอมเทา เส้นข้างลำตัวปรากฏเด่นชัด หากินอยู่ใกล้พื้นทะเลริมชายฝั่งและลำคลองในป่าชายเลน

ปลาข้างตะเกา (Therapon Jarbua) ปลาขนาดยาวประมาณ 15 เซนติเมตร ลำตัวสีเงินคาดด้วยแถบสีดำตามความยาวปลาชนิดนี้เป็นปลาที่สามารถอาศัยอยู่ทั้งในน้ำกร่อยและน้ำเค็ม กินอาหารไม่เลือก มักอาศัยอยู่ตามชายฝั่งทั่วไปบริเวณป่าชายเลนและปากแม่น้ำ

ปลาตะกรับจุด หรือปลากะทะ (Scatophagus Argus) ลำตัวแบนบางทางด้านข้างคล้ายปลาผีเสื้อปากเล็ก ลำตัวและครีบบมีจุดสีน้ำตาลกระจายทั่วไป มักอาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูง โดยเฉพาะตัวขนาดเล็กมักว่ายอยู่ตามผิวน้ำ บริเวณลำคลองของป่าชายเลน

ปลากะรังปากแม่น้ำ (Epinephelus Tauvina) ปลากะรังหรือปลาเก๋าขนาดใหญ่ เมื่อโตเต็มที่มีความยาวถึง 80 เซนติเมตร ปากกว้าง สามารถสูบกินเหยื่อเข้าไปทั้งตัวซึ่งได้แก่ปลาขนาดเล็กกว่า พบอาศัยอยู่บริเวณปากแม่น้ำหรือตามลำคลองของป่าชายเลน จัดเป็นปลาเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่นเดียวกับปลากะพงขาว

ปลาอมไข่ (Apogon) ลำตัวสั้นมากและแบนทางด้านข้าง ครีบหลังมี 2 อันเด่นชัด ปากค่อนข้างกว้างและเฉียงลงขนาดความยาวตัวประมาณ 5 เซนติเมตร ครีบท้องอยู่ตรงตำแหน่งอก ชอบอาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงริมชายฝั่งทะเลและลำคลองในป่าชายเลน

ปลาจรวด (Johnius) ปลาขนาดยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ลำตัวแบนทางด้านข้าง เกล็ดมีสีเทาอมดำซึ่งแตกต่างจากปลาจรวดชนิดอื่น โดยทั่วไปซึ่งมักมีสีเงินอมเหลือง พบอาศัยอยู่ใกล้ชายฝั่งและลำคลองในป่าชายเลน โดยหากินใกล้พื้นทะเล

ปลาเล็ย หรือผีเสื้อเงิน (Monodactylus Argenteus) ลำตัวป้อมสั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม ครีบหลังและครีบทวารยื่นยาว ผิวลำตัวสีเงินเหลือบเป็นประกายครีบหลังสีเหลืองมีลายคาดตามขวางผ่านตาและบริเวณขอบแผ่นปิดเหงือก มักพบบริเวณแหล่งน้ำกร่อย ปากแม่น้ำ และป่าชายเลน

ปลาสกลิตทะเลจูดขาว (*Siganus Oramin*) ลำตัวแบนทางด้านข้าง ขนาดความยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร พื้นลำตัวสีเหลืองอมน้ำตาล แต้มด้วยจุดขาวทั่วตัว มักว่ายน้ำรวมกันเป็นฝูงเล็กๆหากินใกล้พื้นทะเลบริเวณชายฝั่งและปากแม่น้ำซึ่งเป็นป่าชายเลน

ปลาเห็ดโคน (*Sillago Maculata*) ลำตัวค่อนข้างกลมเรียวยาว ขนาดประมาณ 15 เซนติเมตร ปากยาวแหลม เกล็ดหุ้มลำตัวสีเงินเป็นประกาย อาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูง อาหารจำพวก หนอน หอย กุ้ง ตามพื้นทะเลที่เป็นโคลนริมชายฝั่งและปากแม่น้ำ

ปลาดอกหมาก (*Gerres Filamentosus*) ปลาขนาดยาวประมาณ 12 เซนติเมตร ลำตัวป้อมสั้น เกล็ดหุ้มตัวสีเงินเป็นประกาย ก้านครีบหลังอันแรกเป็นสายยาว มักอาศัยอยู่เป็นฝูงขนาดย่อมบริเวณปากแม่น้ำและลำคลองในป่าชายเลน

ปลาคูกทะเล (*Plotosus Anguillaris*) ปลาคูกขนาดกลาง มีลำตัวเรียวยาว ด้านหน้าปากมีหนวด 4 คู่ ลำตัวมีสีดำสลับขาวตลอดความยาว ด้านท้องสีขาว ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่หากินอยู่ตามพื้นที่เป็นดินโคลนริมชายฝั่งและปากแม่น้ำ

นกยาง (*Egretta*) นกยางเป็นนกที่มีขาขาว ปากยาวขนลำตัวส่วนใหญ่สีขาว มีอยู่หลายชนิด ที่พบเห็นได้ทั่วไปได้แก่ นกยางเปีย นกยางทะเล นกยางโทน นกเหล่านี้มักอาศัยอยู่ตามป่าชายเลนหรือบึง ใกล้แหล่งน้ำ กินกุ้ง ปู หอย ปลาเป็นอาหาร ทำรังอยู่บนต้นไม้ ด้วยกิ่งไม้แห้ง

นกแขวก (*Nycticorax Nycticorax*) นกในวงศ์นกยางที่ขบบริเวณหลังสีเขียวบริเวณปีกสีเทา ตัวที่ยังโตไม่เต็มวัยมีขนสีน้ำตาลแต้มด้วยลายขีดสีขาว นกแขวกอาศัยอยู่ตามป่าชายเลนหรือหนองบึง มักออกหากินในเวลากลางคืน ทำรังด้วยกิ่งไม้แห้งสานกันอย่างหยาบๆ

ลิงแสม (*Macaca Irus*) ลิงแสมมีชื่อเรียกตามพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนคือ ดันแสม เพราะตามธรรมชาติของลิงชนิดนี้ชอบอาศัยอยู่ตามป่าแสม-ป่าโกงกาง ขนลำตัวมีสีน้ำตาล หางยาว ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง เวล่าน้ำทะเลลดลง ลิงเหล่านี้จะลงมาจับปูตามพื้นป่าเป็นอาหารปัจจุบันเผ่าพันธุ์ของลิงแสมได้เข้ามาครอบครองพื้นที่ตามแหล่งท่องเที่ยวเพราะได้รับอาหารโดยไม่ต้องดิ้นรนต่อสู้ตามธรรมชาติ (สนิท อักษรแก้ว, 2541)

คุณค่าและประโยชน์ของป่าชายเลน

ป่าชายเลน หรือป่าโกงกาง (*Mangrove Forest* หรือ *Intertidal Forest*) คือ กลุ่มของสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุด และน้ำขึ้นสูงสุดบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ หรืออ่าวป่าชายเลนเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหลายชนิด ทั้งพืชและสัตว์ ป่าชายเลนจึงให้ประโยชน์แก่มนุษย์มากมายทั้งในด้านพลังงานและไม้ใช้สอย ตลอดจนเป็นแหล่งผลิตอาหาร โปรรตีนที่สำคัญ เนื่องจากป่าชายเลนเป็นที่วางไข่ แหล่งอาหาร และเจริญเติบโตของสัตว์น้ำเศรษฐกิจนานาชนิด และการป้องกันภัย

ธรรมชาติ ช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะเป็นเกราะกำบังและลดความรุนแรง ของคลื่นลมชายฝั่ง ช่วยดักตะกอนสิ่งปฏิกูล และสารพิษต่างๆ มิให้ไหลลงไปสะสมในบริเวณ ชายฝั่งและในทะเล

ในด้านทรัพยากร เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการป่าไม้ การประมง และสิ่งแวดล้อม เช่น ในด้านป่าไม้ไม่จากป่าชายเลน โดยเฉพาะไม้โกงกางนำมาทำพื้นเผาถ่าน ให้ถ่านที่มีคุณภาพดี ไม้ป่าชายเลนอีกหลายชนิดนำไปทำสิ่งก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ และกลั่นสารเคมีที่เป็นประโยชน์ เช่น แทนนิน แอลกอฮอล์ กรดน้ำส้ม และน้ำมันดิน

ในด้านการประมง ป่าชายเลนเป็นแหล่งขยายพันธุ์ และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด เช่น กุ้ง ใต้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย โดยมีคนศึกษาพบว่า บริเวณป่าชายเลนประเทศไทย มีกุ้งชนิดต่างๆ ประมาณ 16 ชนิด กุ้งบางชนิดอาจมีชีวิตวางไข่ในทะเลเล็ก แล้วเข้ามาเติบโตในชายฝั่ง ขณะที่สัตว์น้ำบางชนิดอาจใช้บริเวณป่าชายเลนเป็นทั้งแหล่งเกิดและอาศัยจนเติบโตสืบพันธุ์ต่อไป สัตว์น้ำประเภทปลาที่เช่นเดียวกับประเภทกุ้งที่บางชนิดเข้ามาเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในแหล่งน้ำชายฝั่งอันอุดมสมบูรณ์ จนเจริญเติบโตแล้วออกสู่ทะเลเล็กเพื่อการแพร่พันธุ์ต่อไป แต่บางชนิดก็มีถิ่นอาศัยตั้งแต่เกิดจนตายในบริเวณเดียวกัน (Endemic Species) และพบปลาในวัยอ่อนอาศัยตามบริเวณชายฝั่งมากที่สุด เช่น ปลากระพงขาว ปลาเก๋า ปลากะบอก และปลานวลจันทร์ทะเล

นอกจากนั้น ยังมีสัตว์น้ำประเภทหอยที่มีค่าทางเศรษฐกิจที่พบบริเวณป่าชายเลนและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บนที่ราบดินเลน ที่ราบดินทรายปนเลน ใต้แก่ หอยนางรม หอยแมลงภู่ หอยแครง และหอยกะพง รวมทั้ง สัตว์น้ำประเภทปู จะพบมากชนิด เช่น ปูแสม ปูทะเล และปูม้า สำหรับปูทะเลสามารถนำมาเลี้ยงให้มีเนื้อแน่นหรือจับมากบริเวณป่าชายเลน ปูทะเล (Scylla Serrata) ไม่มีวงจรชีวิตออกสู่ทะเลเล็กเลยตลอดชีวิตจะอยู่อาศัยในบริเวณป่าชายเลน และพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น ซึ่งต่างจากปูม้า (Portunus Pelagicus) ซึ่งในวัยอ่อนจะหากินบริเวณที่ราบดินเลน ใกล้ฝั่งป่าชายเลน แต่พอโตขึ้นจะว่ายออกไปหากิน และดำรงชีวิตในทะเลห่างออกไป ชาวประมงจับปูชนิดนี้ด้วยอวนลอยตรงกันข้ามกับการจับปูทะเล ซึ่งต้องจับบริเวณชายฝั่งด้วยแร้วดักปู หรือใช้ตะขอเกี่ยว ดึงออกจากรูที่อยู่

ระบบนิเวศวิทยาที่เกิดขึ้นในป่าชายเลนนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม พืชพรรณธรรมชาติชนิดต่างๆ เมื่อได้รับแสงจากดวงอาทิตย์ เพื่อใช้ในการสังเคราะห์แสงจะทำให้เกิดอินทรีย์วัตถุและการเจริญเติบโต กลายเป็นผู้ผลิต (Producers) ของระบบส่วนต่างๆ ของดินไม้ นอกเหนือจากมนุษย์นำไปใช้ประโยชน์จะร่วงหล่นทับถมในน้ำและในดิน ในที่สุดก็จะกลายเป็นแร่ธาตุของพวกจุลชีวัน เช่น แบคทีเรีย เชื้อรา แผลงก่ด่อน ตลอดจนสัตว์เล็กๆ หน้าดินที่เรียกกลุ่มนี้ว่า ผู้บริโภคของระบบ (Detritus Consumers) พวกจุลชีวันเหล่านี้จะเจริญเติบโตกลายเป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำเล็กๆ อื่นๆ และสัตว์เล็กๆ เหล่านี้ จะเจริญเติบโตเป็นอาหารของพวกกุ้ง ปู และปลาขนาดใหญ่ขึ้นตามลำดับของอาหาร (Trophic Levels)

นอกจากนี้ ใบไม้ที่ตกหล่นโคนต้นอาจเป็นอาหารโดยตรงของสัตว์น้ำ (Litter Feeding) ซึ่งทั้งหมดจะเกิดเป็นห่วงโซ่อาหารขึ้น ในระบบนิเวศป่าชายเลน และโดยธรรมชาติแล้วจะมีความสมดุลในตัวของมันเอง แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็จะส่งผลทำให้ระบบความสัมพันธ์นี้ถูกทำลายลง จนเกิดเป็นผลเสียขึ้นได้ เช่น ถ้าหากพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย จำนวนสัตว์น้ำก็จะลดลงตามไปด้วยตลอดจนอาจเกิดการเน่าเสียของน้ำตามมา ส่วนทางด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า มีความสำคัญในด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะช่วยลดการเน่าเสียและยังช่วยทำให้เกิดการงอกของแผ่นดินขยายออกไปสู่ทะเลอีกด้วย ความสำคัญของป่าชายเลนด้านการอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเลนั้น (สุรจิต ชिरเวทย์, 2550 : 36) สรุปไว้ดังนี้

1. ป่าชายเลนเป็นฉากกำบังภัยธรรมชาติ เพื่อป้องกันลมพายุมรสุมต่อการพังทลายของดินที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเล

2. ป่าชายเลนช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ รากของต้นไม้ในป่าชายเลนที่งอกออกมาเหนือพื้นดิน จะทำหน้าที่คล้ายตะแกรงธรรมชาติ คอยกั้นกรองสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่มากับกระแสน้ำ ทำให้น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง และชายฝั่งทะเลสะอาดขึ้น

3. ป่าชายเลนช่วยทำให้พื้นดินบริเวณชายฝั่งทะเลงอกขยายออกไปในทะเล รากของต้นไม้ในป่าชายเลน นอกจากจะช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษแล้ว ยังช่วยทำให้ตะกอนที่แขวนลอยมากับน้ำทับถมเกิดเป็นแผ่นดินงอกใหม่ เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็จะขยายออกไปในทะเลเกิดเป็นหาดเลนอันเหมาะสมแก่การเกิดของพันธุ์ไม้ป่าชายเลน จากการสำรวจของกรมป่าไม้ในปี 2528 พบว่ามีหาดเลนงอกใหม่ประมาณ 62,906 ไร่ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพชรบุรีและจังหวัดอื่นๆ

คุณสมบัติของไม้ป่าชายเลน เช่น ในเรื่องการสกัดแทนนินเพื่อประโยชน์ในการทำหมึก ทำสี ทำยา ใช้ในการฟอกหนัง และใช้ทำกาวติดไม้ โดยพบว่าเปลือกไม้โกงกางใบเล็กมีแทนนิน 7 - 27% เปลือกไม้พังกาหัวส้ม หรือประสักแดงประมาณ 41% เปลือกไม้โปรง ประมาณ 46% ชาวประมงนิยมใช้ย้อมแห อวน

นอกจากนี้ ไม้ป่าชายเลนหลายชนิดมีคุณสมบัติสามารถนำมาแปรรูป เพื่อใช้ในการก่อสร้าง ทำเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องมือเครื่องใช้ จากการทดลองศึกษาคุณสมบัติของไม้ป่าชายเลนบางชนิดของกองวิจัยผลิตผลป่าไม้ กรมป่าไม้ ปรากฏว่าไม้ตะบูนดำ มีความแข็งแรง 1,314 กก./ตร.ซม. มีความเหนียว .80 กก. - ม. ตะบูนขาวมีความแข็งแรง 980 กก./ตร.ซม. มีความเหนียว 1.66 กก.-ม. ไม้โกงกางใบใหญ่มีความแข็งแรง 1,931 กก./ตร.ซม. มีความเหนียว 6.01 กก.-ม. หงอนไก่ทะเล มีความแข็งแรง 1,038 กก./ตร.ซม. มีความเหนียว 4-9 กก.-ม. หลุมพอทะเล มีความแข็งแรง 935 กก./ตร.ซม. มีความเหนียว 0.72 กก.-ม. ซึ่งความแข็งแรงของไม้อยู่ในเกณฑ์ 1,000 กก./ตร.ซม. ใช้ในการก่อสร้างได้ดี

นอกจากนี้ยังมีผู้พบว่าลักษณะทางกายวิภาค เนื้อไม้ของไม้ป่าเลนมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะในวงศ์ Rhizophoraceae รวมทั้งคุณสมบัติของเนื้อไม้ จึงนำมาใช้แทนกันได้ ส่วนไม้ที่ยังนำมาใช้ประโยชน์กันน้อย ได้แก่ ไม้แสม ไม้ลำพู - ลำแพน ไม้ตาคุ่ม ตีนเป็ดทะเล และปอทะเล น่าจะได้ทดลองนำมาทำเยื่อกระดาษ หรือทำไฟเบอร์บอร์ด สำหรับไม้ที่มีขนาดลำต้นโต และมีคุณสมบัติที่จะแปรรูปทำเป็นไม้ใช้ในการก่อสร้างและเฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ ไม้ตะบูนดำ ตะบูนขาว หลุมพอทะเล โปทะเล ไม้เหล่านี้ น่าจะได้มีการพิจารณาปลูกสร้างเป็นสวนป่าขึ้นมา เพื่อให้มีปริมาณมากเพียงพอที่จะใช้ป้อนโรงงานได้

สรุปก็คือว่า การใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน มีความสำคัญในการเป็นแหล่งพลังงานและอาหาร เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันแนวชายฝั่งทะเล เพื่อควบคุมการกัดเซาะพังทลาย เพื่อซับน้ำเสีย เป็นแนวกำบังกระแสน้ำเชี่ยวที่ปากแม่น้ำและพายุหมุน ผลิตรั้วจากไม้ เชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง สิ่งทอและหนังสัตว์ อาหาร ยา และเครื่องดื่ม การผลิตกรดจากเปลือกไม้ (Tannin) การทำเหมือนแร่ดีบุกในบริเวณป่าชายเลน ให้ผลผลิตน้ำเย็นในระบบหล่อเย็นของโรงไฟฟ้าและโรงงานอุตสาหกรรม ให้ผลผลิตเกลือ ให้ผลผลิตมวลชีวภาพ (Biomass) แก่แหล่งประมง แหล่งประมงใกล้ชายฝั่ง และเป็นแหล่งพักอาศัยของลูกปลาและลูกกุ้ง ให้ผลผลิตมวลชีวภาพสำหรับการเลี้ยงหอยแมลงภู่และปลา

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลน

ในปัจจุบันมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง แหล่งชุมชน แหล่งอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม และกิจกรรมอื่นอีกหลายประเภทได้ขยายไปสู่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าชายเลน จนทำให้ป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง

ประเทศไทย มีแนวชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 2,600 กิโลเมตร มีส่วนที่มีป่าชายเลนขึ้นอยู่ประมาณร้อยละ 36 ของความยาวชายฝั่งเท่านั้น ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่สำรวจในปี 2504 ประมาณ 2,299,375 ไร่ แต่จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลนของกรมป่าไม้ โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียม ในปี 2532 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดเหลือประมาณ 1,128,494 ไร่ โดยส่วนใหญ่กระจาย อยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ฝั่งตะวันตก ประมาณ 888,564 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 78.74 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด รองลงไปอยู่ในเขตภาคตะวันออก ภาคใต้ฝั่งตะวันออก และภาคกลาง (หรือก้นอ่าวไทย) มีเนื้อที่ประมาณ 129,430 ไร่, 106,775 ไร่ และ 3,725 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 11.47, ร้อยละ 9.46 และร้อยละ 0.33 ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศตามลำดับ (สุรจิต ชिरเวทย์, 2550 : 47)

จากการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ มีส่วนสำคัญทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลง กล่าวคือ ในช่วงปี 2504 - 2518 เนื้อที่ป่าชายเลนลดลง 345,000 ไร่ หรือลดลงเฉลี่ยปีละ 24,643 ไร่ ในช่วงปี 2518 - 2522 เนื้อที่ป่าชายเลนลดลง 158,700 ไร่ หรือลดลงเฉลี่ยปีละ 39,675 ไร่ ในช่วงปี

2522 – 2529 เนื้อที่ป่าชายเลนลดลง 568,001 ไร่ หรือลดลงเฉลี่ยปีละ 81,143 ไร่ ในช่วงปี 2529 – 2532 เนื้อที่ป่าชายเลนลดลง 99,153 ไร่ หรือลดลงเฉลี่ยปีละ 33,060 ไร่ ในช่วงปี 2504 – 2532 เนื้อที่ป่าชายเลนถูกทำลายทั้งสิ้น 1,170,881 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.93 ของเนื้อที่ป่าชายเลนที่มีอยู่ในปี 2504 หรือคิดเป็นอัตราการทำลายเฉลี่ยปีละประมาณ 41,817 ไร่

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังทำให้เกิดการสูญเสีย และมีผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนเป็นอย่างมาก ซึ่งลักษณะของผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นต่อป่าชายเลนนี้ จำแนกได้เป็น ประการใหญ่ๆ (สนิท อักษรแก้ว, 2541 : 73-81) คือ

1. เป็นผลกระทบทางด้านกายภาพ และเคมีภาพ ได้แก่ อุณหภูมิ น้ำ ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ ปริมาณธาตุอาหาร ความเค็ม สภาพทางอุทกวิทยา (การขึ้นลงของน้ำทะเลและปริมาณน้ำจืด) การตกตะกอน และน้ำขุ่นข้น ปริมาณสารพิษในน้ำ และการพังทลายของดิน เป็นต้น

2. ผลกระทบทางด้านชีววิทยา เช่น การเปลี่ยนแปลงชนิด ปริมาณและลักษณะโครงสร้างของพืชและสัตว์น้ำ

3. เป็นผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ (Ecological Balance) เช่น การสืบพันธุ์ การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงทำลายที่อยู่ (Habitat) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อาหาร (food chain) ที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศป่าชายเลนเอง และระบบนิเวศประเภทอื่นๆ ในบริเวณชายฝั่งและใกล้เคียงป่าเลน

4. การใช้ประโยชน์ที่มากเกินไป การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อหาผลผลิตจากป่าโดยตรงจนเกินขีดความสามารถของป่า ตลอดจนการอนุญาตให้เข้าตัดฟันป่าไม้ชายเลนมากเกินไป ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อป่าชายเลนโดยตรงในแง่ของการให้ผลผลิตและการบริการต่างๆ ดังกล่าวแล้ว

5. การแปรสภาพป่าชายเลน กิจกรรมต่างๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำบ่อปลา และการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย มักจะได้รับการพิจารณาว่ามีคุณค่าและได้รับการสนับสนุนให้เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น

6. กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่มากเกินไป รวมทั้งกิจกรรมที่ต้องอาศัยการแปรสภาพป่าชายเลน อาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบด้านเศรษฐกิจสังคมสำหรับชุมชนชายฝั่งทะเลได้ ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ยังทำให้พืชและสัตว์หลายชนิดในป่าชายเลนต่างก็สูญพันธุ์ไปมากแล้ว

สรุปได้ว่า ป่าชายเลน เป็นสิ่งที่นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นต่อชีวิตประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยใช้ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งทาง ด้านป่าไม้ และด้านประมง โดยเฉพาะเป็นแหล่งขยายพันธุ์ และเป็นแหล่งอนุบาลในด้านป่าไม้ ผลผลิตที่ได้จากป่าชายเลนช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศได้มาก ก็คือการนำไม้จากป่าชายเลนโดยเฉพาะไม้โกงกาง และในปัจจุบันอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการกลั่น ไม้จากป่าชายเลน เพื่อเพิ่มผลผลิตและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติเพิ่มขึ้น

1.3 การอนุรักษ์

วิชัย เทียนน้อย (2533) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และยืดอายุการใช้งานให้มากที่สุด การใช้ทรัพยากรธรรมชาติต้องกระทำด้วยความฉลาด มิได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นโดยมิได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

นิติ เรืองพานิช (2542) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด สูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นาน และต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน โดยถูกต้องตามกาลเทศะด้วย

แนวทางการอนุรักษ์

สนธิ อักษรแก้ว และคณะ (2542 : 25-27) ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1. การให้การศึกษา เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะให้เขาสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางส่งเสริมสิ่งแวดล้อม
2. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นวิธีการที่ช่วยแก้ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรม
3. การลดอัตราการเสื่อมสูญ คือ ไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นๆ ให้คุ้มค่าที่สุด
4. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ คือ การนำวัสดุเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพแล้ว มาใช้ประโยชน์ใหม่โดยการหลอมใหม่ หรือย่อยแล้วผลิตใหม่
5. การใช้สิ่งทดแทน ทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอลง เนื่องจากความต้องการในการบริโภคมีสูง จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาทรัพยากรอื่นๆ ที่มีคุณภาพคล้ายคลึงกันมาทดแทน
6. การใช้สิ่งที่มีคุณภาพรองลงมา ทรัพยากรธรรมชาติชนิดเดียวกันอาจมีคุณภาพที่แตกต่างกันไป เช่น ไม้ มนุษย์นิยมนำไม้เนื้อแข็งมาใช้ประโยชน์เพราะมีความแข็งแรงทนทาน แต่เมื่อไม้เนื้อแข็งมีปริมาณลดลงจึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ใช้ไม้ที่มีคุณภาพรองลงมาโดยหาวิธีการในการรักษาคุณภาพของไม้ให้ทนทาน เช่น นำไปอบน้ำยาหรืออบน้ำยา เป็นต้น
7. การป้องกัน เป็นวิธีการจัดการโดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงเร็วเกินไป หรือป้องกันมลพิษไม่ให้แปดเปื้อนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัย รวมทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในกรณีที่บรรยากาศมีก๊าซพิษหรือสารพิษเจือปน น้ำไม่

สะอาด ไม่สามารถให้บริการได้เพราะมีสิ่งแปลกปลอมขึ้นในรูปของสารพิษและเชื้อโรค สิ่งเหล่านี้
 ย่อมอยู่ในสิ่งแวดล้อม

8. มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยจำแนกออกเป็น 3 ประเด็น
 หลัก คือ

8.1 หลักการจัดการซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ คือ

- 8.1.1 การยอมรับในจารีตประเพณีและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
- 8.1.2 คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกและความเป็นธรรมทางสังคม
- 8.1.3 ความยั่งยืนของระบบการผลิตและความสมดุลของระบบนิเวศ
- 8.1.4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดของชุมชน

8.2 วิธีการจัดการจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ

- 8.2.1 มีการจำแนกประเภทของป่าออกเป็นประเภทต่างๆ
- 8.2.2 มีการร่างกฎเกณฑ์และแนวทางการใช้ประโยชน์ให้สมาชิกชุมชนทราบ
- 8.2.3 มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกของชุมชนเป็นครั้งคราว เพื่อ
 ทบทวนกฎเกณฑ์และกติกาของชุมชนและมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่ดูแล

8.3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 8.3.1 รูปแบบการจัดการตามจารีตประเพณี
- 8.3.2 รูปแบบการจัดการที่เป็นขบวนการต่อรองทางการเมือง
- 8.3.3 รูปแบบการจัดการแบบประยุกต์

สรุปได้ว่า ความหมายของการอนุรักษ์ คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์
 มากที่สุด ทำให้เกิดการสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด ทั้งนี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้
 ทรัพยากรธรรมชาติในอนาคตหรืออนุชนรุ่นต่อไปด้วย

การอนุรักษ์และการจัดการป่าชายเลน

สนธิ อักษรแก้ว (2541 : 39-40) มีความเห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนมีนโยบาย
 หลักในการจัดการอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยการสงวน
 รักษาไว้ และใช้ประโยชน์จากผลผลิตป่าชายเลนในระยะยาว รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนขึ้น
 ใหม่
2. ควบคุมและลดจำนวนกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์ป่าชายเลน โดยไม่ถูกหลักการอนุรักษ์
 และนำไปสู่การทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

แนวทางดำเนินงานในอันที่จะคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไว้ตามนโยบายหลัก 2 ประการดังกล่าวสรุปได้ ดังนี้

1. เผยแพร่ข่าวสารความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับป่าชายเลนสู่ประชาชนทุกกลุ่มทุกระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลน

2. สนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนของตนเองในลักษณะป่าชุมชน

3. จัดให้มีหน่วยพิทักษ์ป่าชายเลนพร้อมกำลังคน และอุปกรณ์ให้เพียงพอครอบคลุมพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ และจับกุมลงโทษผู้บุกรุกอย่างเข้มงวด

4. ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับมูลค่าแท้จริงของป่าชายเลนและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากป่าบก

5. การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณหนึ่งบริเวณใด ควรเป็นลักษณะอนกประสงค์

6. ปลูกฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมสภาพขึ้นในบริเวณที่สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย ทั้งภาครัฐและเอกชน

7. ควรสนับสนุนงานวิจัยทุกสาขาเกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่งานวิจัยที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการจัดการ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน

8. โครงการพัฒนาทุกชนิดและทุกขนาดที่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จะต้องศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อมที่คาดว่าจะเกิดจากโครงการอย่างเหมาะสม แต่ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็ไม่ควรจัดทำโครงการในพื้นที่ป่าชายเลน

9. ส่งเสริมการสร้างสื่อที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับป่าชายเลนทั้งในภาครัฐและเอกชน

บุญช่วย อรรถวรธน (2547 : 1) กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชน หรือชาวบ้านในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์และรักษาหรือการให้ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองได้ การให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน สามารถช่วยป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน และทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลให้คงความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและตลอดไปได้

จุฑามาศ สุดแสง (2548 : 43) กล่าวถึงความสำคัญของป่าชายเลนว่า การลดจำนวนของพื้นที่ป่าชายเลนเป็นสาเหตุของการพังทลายของหน้าดินชายฝั่ง ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดจำนวนลง ในส่วนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองมีหน้าที่ไม่ให้ป่าชาย

เลนถูกทำลายและไม่ใช้หน้าที่ของรัฐบาลฝ่ายเดียว รวมทั้งยังต้องการให้มีการฟื้นฟูที่เสื่อมโทรมเพื่อ การอนุรักษ์และรักษาพื้นที่ป่าชายเลนเอาไว้ให้มากที่สุด

1.4 ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (<http://nongbow.ob.tc/-View.php?N=36>)

จากการปฏิบัติการอนุรักษ์เพราะเมื่อสามารถ รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ได้ต้อง ไม่ทำให้เกิดการสูญเสียขึ้นอีกโดยจะ ต้องมีการจัดการใช้ทรัพยากรนั้นอย่างถูกวิธีและเป็นระบบ เพื่อให้มีทรัพยากร ธรรมชาติเพียงพอกับความต้องการและทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดซึ่งสามารถ ทำได้โดยการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพทรัพยากรบางประเภทเมื่อใช้แล้วอาจมีสมบัติ ที่เปลี่ยนไปไม่ เหมาะจะนำมาใช้ต่อการปรับปรุงให้ดีขึ้นสามารถนำกลับมาใช้ได้ ต่อเช่นการบำบัดน้ำเสีย การปลูก พืชหมุนเวียน เป็นต้น การใช้ให้เกิดสูงสุดเป็นการเลือกใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภทให้ถูกวิธีจะทำให้ ได้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นอย่างเต็มที่อีกทั้งการใช้ทรัพยากรหรือวิธีที่ ใช้กับทรัพยากรนั้นๆอาจ ก่อให้เกิดผลพลอยได้ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ต่อได้อีก แทนที่จะทิ้งไป ถือได้ว่าเป็นการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่าและช่วยลดการสูญเสียทรัพยากรที่มี อยู่อย่างจำกัดเช่น การนำขี้เลื่อยมาอัดเป็นก้อน การนำ กลับมาใช้ใหม่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมักทำให้เกิดของเหลือทิ้งอาจ เปลี่ยนสภาพไปอยู่ในรูปอื่นที่ เราไม่ต้องการเรียกว่าขยะ แต่ของเหลือทิ้งบางอย่างสามารถคัดแปลงเป็นของใช้ใหม่ซึ่งวิธีการนี้จะ ช่วย ลดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ลดปัญหาขยะล้นเมือง ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะและการ แสวงหาแหล่งทรัพยากรเพิ่มเติมทรัพยากร ธรรมชาติใน โลกมีมากมายหลายชนิดและยังมีกระจัด กระจายอยู่บน โลกของเราแหล่ง ทรัพยากรบางประเภทที่ถูกค้นพบก่อนจะถูกไปใช้จนหมด ปัญหา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประกอบด้วย

1. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ชีวภาพ และเคมีของทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ อากาศ แร่ ธาตุ ป่าไม้ สัตว์ พืช หรือมนุษย์ซึ่งส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงกันจนท้ายที่สุดจะส่งผลกระทบต่อและทำความ เสียหายให้แก่สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุดปัญหาดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1 ปัญหาการขาดแคลน 2 ปัญหาการ เสื่อมสภาพ

2. สาเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ดังนี้

- 2.1 ความไม่สมดุลระหว่างจำนวนประชากรกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.2 การขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี
- 2.3 ขาดความรู้ใน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างถูกวิธี

2.4 การกำกับดูแลที่ด้อยประสิทธิภาพ ของหน่วยงานรัฐ

2.5 การขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

3. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มนุษย์เป็นประชากร โลกที่มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์และทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ กับสิ่งแวดล้อมมากที่สุด การใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม มัก จะทำให้จำนวนหรือปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติชนิดนั้นลดลงขึ้นอยู่กับว่าการลดลง นั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือช้าๆ และเราจะใช้วิธีใดที่ทำให้มีทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่กับเราได้นานที่สุด

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ป่าชายเลน มีความสำคัญยิ่งในการรักษาคุณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลช่วยทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีปราศจากมลภาวะ ยังทำหน้าที่เสมือนเขื่อนป้องกันคลื่นลมจากทะเลที่สามารถซ่อมแซมตัวเองได้ เมื่อเกิดพายุ ป่าชายเลนจะช่วยลดความรุนแรงจากลม และลดความเสียหายที่จะเกิดกับบ้านเรือนชายฝั่ง การกัดเซาะชายฝั่ง ผู้อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลจึงนิยมปลูกไม้ชายเลนไว้เป็นแนวหน้าทึบเพื่อช่วยบรรเทาความรุนแรงจากคลื่นลม ขณะเดียวกันป่าชายเลนยังทำหน้าที่ดักกรองสิ่งปฏิกูลและสารก่อมลพิษต่างๆ ที่ไหลปนมากับน้ำ ก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเล ตะกอนต่างๆ จะถูกซับไว้ รวมถึงคราบน้ำมันจากเครื่องยนต์เรือที่รั่วไหลก็จะถูกดูดซับไว้เช่นกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐและปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร

2.1 ความหมาย

นัทธี จิตสว่าง (2548) กล่าวว่า การจัดการภาครัฐ หมายถึง ปัจจุบันนี้เป็นยุคปฏิรูปวัฒนธรรมในการทำงานการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่โดยภาครัฐ (Public Administration) ใช้เทคนิควิธีบริหารในการบริหารจัดการภาครัฐกิจเอกชน บริหารจัดการในภาครัฐราชการมากขึ้น แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการภาครัฐ (Public Management) เริ่มเผยแพร่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับในปัจจุบัน ซึ่งความแตกต่าง ระหว่างคำว่า การบริหาร (Administration) กับคำว่า การจัดการ (Management) จะอยู่ที่วิธีการจัดการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการแข่งขันของประเทศโดยรวมให้สูงขึ้น การร่วมมือกัน นี้ทำให้เกิดการถ่ายโอน เทคนิคและวิธีการบริหารจัดการ ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น ปัญหาที่ภาครัฐและภาคเอกชนต้องร่วมกันแก้ไขคือทำให้มาตรการควบคุมของภาครัฐ ผ่อนคลายลง โดยมีความยืดหยุ่นมากขึ้น พร้อมกับการลดการใช้ดุลย

พินิจของเจ้าหน้าที่ลงเพื่อสร้างความมั่นใจในการประกอบธุรกิจได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีข้อสังเกตว่า การใช้ดุลยพินิจอาจทำให้เกิด Double Standards

สมโภชน์ นพคุณ (2549) การจัดการภาครัฐ หมายถึง การบริหารราชการยุคใหม่ไว้ว่า การกำหนดนโยบายการบริหารราชการในเรื่องต่าง ๆ จะต้องเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีการดำเนินการโดยมีประสิทธิภาพมีความคุ้มค่ามีการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจ และยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น และตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วม ในการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากขึ้น

2.2 แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐ

แนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ (New Public Management หรือ NPM) เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และจากผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างมากในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลว่าการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานภาครัฐตามแนวคิดดังกล่าวจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของภาครัฐที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งในที่สุดจะช่วยเพิ่มความสามารถให้แก่รัฐในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวถือเป็นสิ่งใหม่ในระบบการบริหารภาครัฐของไทย หลายคนจึงสงสัยว่าแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่จะสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่เพียงใด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมได้อย่างไร บทความนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะประมวลผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้เขียนได้เลือกใช้อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยในการศึกษาโดยเนื้อหาในบทความจะเริ่มต้นจากการนำเสนอแนวคิดเรื่องการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ จากนั้นจะอธิบายถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ ได้แก่ การกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับชุมชน การพัฒนาวิธีการจัดเก็บรายได้ การบริหารรายจ่ายสาธารณะ และการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน จากนั้นจะนำเสนอถึงบทสังเคราะห์แนวคิดทางวิชาการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามลำดับต่อไป

การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ (New Public Management: NPM)

แนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่เริ่มต้นขึ้นจากความพยายามในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการบริหารงานภาครัฐที่เกิดขึ้นราวทศวรรษที่ 1980 ในประเทศกลุ่มเวสต์มินสเตอร์ (Westminster) ซึ่งได้แก่ อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดา ประเทศเหล่านี้ได้ดำเนินการปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐก้าวหน้าไปอย่างมาก ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กลไกการบริหารงานภาครัฐจึงต้องมีสมรรถนะในการจัดการที่สูงเพียงพอสำหรับรองรับการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปในจังหวะและในทิศทางที่พึงประสงค์

การจัดการภาครัฐสมัยใหม่มีฐานแนวคิดจากการส่งเสริมให้ใช้กลไกตลาด (Market mechanism) และวิธีการบริหารอย่างมืออาชีพ (Managerialism) ในการดำเนินภารกิจของรัฐในด้านต่างๆ สาระสำคัญของแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการบริหารอย่างมืออาชีพ (Professional management) กล่าวคือเน้นความเป็นอิสระของผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานที่สามารถนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จที่พึงประสงค์
2. เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน (Clear objectives) พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของรัฐสามารถนำไปสู่ผลสำเร็จที่ต้องการ (Accountable for results) มากกว่าการให้ความสำคัญกับระเบียบปฏิบัติราชการหรือแบบแผนและขั้นตอนต่างๆ เป็นหลัก
3. เชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ และส่งเสริมให้มีระบบการให้รางวัลตอบแทนที่ผลสำเร็จในการปฏิบัติราชการ เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มุ่งสู่ผลสำเร็จขององค์กรอย่างสูงสุด
4. ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและระบบการทำงานให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด มีความคล่องตัว และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้อาจใช้การดำเนินการจ้างเหมาโดยภาคเอกชน (Contract-out) หรืออาจให้ดำเนินการโดยประชาชนได้
5. ส่งเสริมให้มีระบบแข่งขันในการจัดบริการสาธารณะ (Contestability) โดยองค์กรรัฐหรือองค์กรอื่น อันจะนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดบริการสาธารณะ
6. ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้มีความทันสมัย และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและเทคนิควิธีการบริหารจัดการในภาคเอกชนมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ (Business-like management)
7. ส่งเสริมวินัยทางการเงินการคลัง เน้นการใช้จ่ายที่ประหยัดและก่อให้เกิดความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรภาครัฐที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างสูงสุด (Value for money)

นอกจากนี้ นักวิชาการบางท่านเห็นว่าขอบข่ายของแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ยังรวมรวมถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน การบริหารงานอย่างโปร่งใส และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระแสประชาธิปไตยในแนวทางใหม่ด้วยเช่นกัน ซึ่งการนิยามแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ตามแนวทางดังกล่าวนี้ย่อมทำให้แนวคิดนี้มีขอบข่ายอย่างกว้างและมีความหมายครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองโดยรวม

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านกลับโจมตีว่าแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่นั้นขาดกรอบแนวคิดที่ชัดเจน และขาดเอกลักษณ์ขององค์ความรู้ นอกจากนี้ การนำปรัชญาพื้นฐานของการจัดการแบบภาคเอกชนและกลไกตลาดมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐอาจทำให้คุณค่าเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม (Social Equity) ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ถูกละเลยไปแต่กระนั้นก็ตาม นักวิชาการจำนวนมากต่างยอมรับว่าแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ได้มีส่วนช่วยในการปรับมโนทัศน์ของ รัฐประศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิมไปสู่รัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายที่มีความเป็นพลวัตมากขึ้น อันจะช่วยให้การปฏิบัติการกิจของรัฐสร้างคุณค่าให้แก่สังคมได้อย่างเหมาะสมเพิ่มขึ้นเช่นกัน คุณค่าพื้นฐานของแนวคิดการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ตามกรอบแนวคิดข้างต้นถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานภาครัฐในยุคปัจจุบันที่ผู้บริหารองค์กรภาครัฐไม่เพียงแต่ไม่ควรจะละเลย หากแต่ควรพิจารณาว่าจะนำไปปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการในหน่วยงานของตนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้หรือไม่และอย่างไร อีกประการหนึ่งด้วย ทั้งนี้ ตัวอย่างผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้หลักการการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะนำเสนอในส่วนต่อไปตามลำดับ

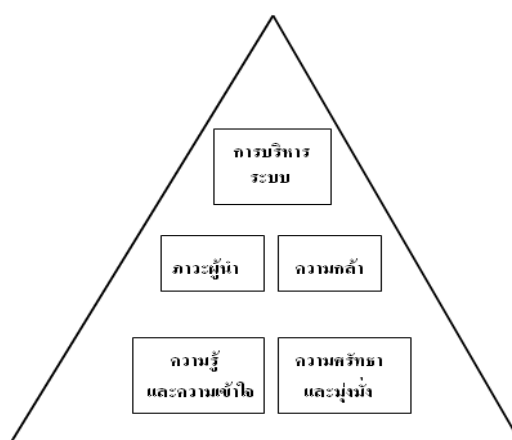
2.3 ปัจจัยของความสำเร็จของการบริหาร

ปัจจัยของความสำเร็จและความล้มเหลวในการประยุกต์ใช้การบริหารแบบ Total Quality Management: TQM

การประยุกต์ใช้การบริหารแบบ TQM นั้น ผลลัพธ์ของการประยุกต์ในแต่ละหน่วยงานย่อมได้ผลที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งบางหน่วยงานจะประสบความสำเร็จ หรือเกิดความล้มเหลว โดยเนื้อหาของบทนี้จะทำการแสดงปัจจัยต่างๆ ทั้งในการทำเพื่อให้เกิดประสบความสำเร็จ รวมถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความล้มเหลวอีกเช่นกัน

ปัจจัยของความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ TQM

ได้นำ กุญแจแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors: KSFs) มาใช้เป็นปัจจัยในการสู่ความสำเร็จ อันจะประกอบไปด้วย ปัจจัยที่สำคัญต่อไปนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำ TQM

1. ความรู้และความเข้าใจ

ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการบริหารแบบ TQM จากคำกล่าวของ Dr.Deming ที่ว่า “ไม่มีอะไรทดแทนความรู้ได้ (There is no substitute for knowledge)” อันเนื่องจากการบริหารแบบ TQM ถือเป็นปรัชญาในการบริหาร ดังนั้นจึงต้องทำการดำเนินงานด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง และผู้บริหารนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการบริหารแบบ TQM และจะต้องมีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ แผนงาน และวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน ไม่เช่นนั้นการสร้างองค์กรคุณภาพแบบสมบูรณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะความรู้และความเข้าใจที่ผิดพลาดจะส่งผลทำให้การเริ่มต้นโครงการการบริหารแบบ TQM หรือการดำเนินงานทิศทางจนทำให้ไม่สามารถแก้ไขได้

2. ความศรัทธาและมุ่งมั่น

จากหลักการและความสำเร็จของการบริหารแบบ TQM จะส่งผลทำให้สมาชิกทุกคนร่วมมือในการแก้ไขปัญหา และจัดการอุปสรรคต่างๆ เพราะการสร้างวัฒนธรรมของการบริหารแบบนี้ จะต้องอาศัยความทุ่มเท และความเสียสละอย่างมาก แต่ก็จะต้องเกิดจากการเข้าใจที่แท้จริง ไม่ใช่แค่เพียงศรัทธาและมุ่งมั่นแบบงมงายที่จะทำการรับแนวคิดมาปฏิบัติอย่างไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ เพราะองค์การการบริหารแบบ TQM เป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) ที่สมาชิกจะต้องทำการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล และพยายามแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่การเรียนรู้แบบไสยศาสตร์ (Superstitious Learning) ซึ่งถือเป็นการยอมรับในสิ่งต่างๆ อย่างไม่มีเหตุผล และจะเป็นการสร้างผลเสียขึ้น มากกว่าผลดีที่จะได้รับในระยะสั้น

3. ภาวะผู้นำ

โดยที่ผู้บริหาร และสมาชิกทุกคนในองค์กรต้องมีความเป็นผู้นำในตนเอง โดยที่จะต้องสามารถตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูก (Do The Right Things) ไม่ใช่แค่เพียงทำสิ่งต่างๆ ให้ถูก (Do The

Things Right) ตามที่ได้รับมอบหมาย หรือเคยปฏิบัติมาเท่านั้น ซึ่งผู้บริหารจะต้องเป็นแม่แบบ (Role Model) ทั้งในการทำงาน การยอมรับในปรัชญาคุณภาพ การเปลี่ยนแปลง และการรับผิดชอบในการกระทำของตนและลูกน้อง ขณะที่สมาชิกทุกคนต้องมีความเป็นผู้นำในตนเอง และเป็นผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้านายเท่านั้น แต่จะต้องมีการวิเคราะห์ พยายามทำงาน และพัฒนาตนเองและทีมงานให้ดีขึ้น อย่างสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่อง

4. ความกล้า

ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำ การสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่จะต้องทำการคิดนอกกรอบของความเชื่อ กฎเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติเดิม โดยที่สมาชิกในองค์กรการบริหารแบบ TQM จะต้องมี ความกล้าที่จะตัดสินใจ เปลี่ยนแปลง รับผิดชอบและแก้ไขในการดำเนินงานของตนและกลุ่ม แต่สำหรับในปัจจุบันถือเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากความกล้าหาญที่กลายเป็นค่านิยมที่ถดถอยลงทุกทีในองค์กรและสังคมไทย จากการที่ทุกคนต่างพยายามเอาตัวรอด และปกป้องผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก โดยคนส่วนใหญ่มักตัดสินใจแบบ Play Safe หรืออาจจะแสดงความกล้าแบบบ่าบั่น ขาดสติ และทำเพื่อความต้องการของตนเท่านั้น ซึ่งถือเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีอย่างหนึ่ง

5. การบริหารระบบ

การบริหารแบบ TQM ถือเป็นงานที่ต้องใช้การวางแผนและดำเนินงานร่วมกันทั้งองค์กร ด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผนแม่บทรวม ซึ่งจะต้องครอบคลุมในการพัฒนาศักยภาพขององค์กร แต่ก็จะต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้มีความสอดคล้องกับข้อจำกัด และความผันผวนของเหตุการณ์ ซึ่งจะทำการกำหนดขึ้นจากความเข้าใจ และการคิดอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่แค่เป็นเพียงการทำโครงการทดลองเท่านั้น ซึ่งจะต้องทำการแยกเป็นส่วนๆ แล้วจึงทำการดำเนินงานครั้งละหนึ่งหรือเพียงสองหน่วยงาน โดยจะทำการวางแผนปฏิบัติเป็นครั้งๆ ไป เพราะจากการแทนที่จะสร้างเสริมองค์กร กลับถือว่าเป็นการจัดการคุณภาพเฉพาะส่วน (Partial Quality Management) ที่ไม่สามารถบูรณาการเข้าเป็นองค์กรคุณภาพที่แท้จริงได้

การปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นั้น ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้องค์กรสามารถอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน เช่นในปัจจุบัน ดังนั้นองค์กรจะสามารถประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทุกคน ตั้งแต่ระดับผู้บริหาร จนถึงระดับบุคลากรทั่วไป ซึ่งปัจจัยทางด้านบุคคลที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ หรือปัจจัยหลักของความสำเร็จ โดยมีปัจจัยอื่นๆ เป็นส่วนในการส่งเสริมความสำเร็จ อันประกอบไปด้วยสภาพการแข่งขัน ณ เวลานั้นๆ การสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงการบริหารงานขององค์กร โดยที่ปัจจัยทางด้านการบริหารงานนั้น ถือเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะหากองค์กรนั้นๆ รู้จักเลือกวิธีการบริหารที่มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องต่อปัจจัยต่างๆ ก็จะทำให้การปัจจัย

บริหารนั้นกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำองค์กรเหล่านี้ไปสู่ความสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นการที่มีการนำวิธีการบริหารแบบ TQM นี้มาประยุกต์ใช้ในองค์กรในปัจจุบัน ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นและเปรียบได้กับเป็นอาวุธที่สำคัญในการช่วยเหลือองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย หรือเป็นการช่วยนำพาความสำเร็จมาสู่องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐ

3.1 ธรรมาภิบาลกับการจัดการภาครัฐ

แนวคิดด้านจัดการ มีพัฒนาการสอดคล้องกับการพัฒนาสังคมมาเป็นลำดับ ขณะเดียวกัน สังคมได้ก้าวเข้าสู่สังคมสารสนเทศ บทบาทของวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในการจัดการอย่างมาก และล่าสุดปัจจุบันสังคมได้เข้าสู่ยุคสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และมีแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นกรอบการปฏิบัติ

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การจัดการก้าวมาสู่จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสิ่งที่เห็นชัดคือบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน จากยุคดั้งเดิมที่ความสัมพันธ์ของรัฐกับประชาชนเป็นแบบผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์เป็นแบบบนสู่ล่าง (Top Down Approach) รัฐมีบทบาทชี้นำสังคมอย่างมาก แต่แนวทางปัจจุบัน ที่เน้นธรรมาภิบาล หมายถึงบทบาทของภาคเอกชนและภาคประชาชน มีความสำคัญเด่นชัดมากขึ้น ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Society) และส่งผลต่อทิศทางในการบริหารจัดการยุคใหม่มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) จากรัฐบาลและการปกครอง (Government) มาเป็นแบบธรรมาภิบาล (Good Governance)

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการปกครอง (Government) และธรรมาภิบาล (Governance)	
การปกครอง (Government)	ธรรมาภิบาล (Governance)
1. กฎเกณฑ์ของสังคมเน้นการใช้อำนาจอย่างเป็นทางการของหน่วยงานของรัฐ	1. กฎเกณฑ์ของสังคมเน้นการสนับสนุนกิจกรรมที่มีเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มทางสังคมหลายๆ รูปแบบ
2. กฎเกณฑ์กำหนดโดยอำนาจจากส่วนกลาง	2. กฎเกณฑ์ทางสังคมต้องเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมาก บทบาทของอำนาจส่วนกลางลดลง
3. บทบาทของรัฐบาลสามารถควบคุมกลไกทางการค้าและเศรษฐกิจได้	3. กฎเกณฑ์ต่างๆ ถูกกำหนดโดยองค์กรหรือกลไกระหว่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> • การใช้อำนาจโดยรัฐ • การรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง • บทบาทรัฐกับการควบคุมกลไกการบริหารงาน 	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทและอำนาจส่วนกลางลดลง • สนับสนุนกิจกรรมสังคมที่หลากหลาย • ยอมรับกลไกการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก

ที่มา : ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2548 : 208-215)

อย่างไรก็ตาม จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ดังที่ ทราบกันทั่วไปแล้วว่า สาเหตุสำคัญ ประการหนึ่งเกิดขึ้นจากความบกพร่อง ความอ่อนแอ และ หย่อนประสิทธิภาพของกลไกด้านการบริหารจัดการในระดับชาติ และระดับองค์กร ทั้งในภาครัฐ และเอกชน รวมไปถึงการทุจริต และการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพ ซึ่ง แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การขาดกลไกและกฎเกณฑ์ที่ดีพอในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ขณะที่กลไก ที่มีอยู่บกพร่อง ไม่สามารถเตือนภัยที่เคลื่อนตัวเข้ามากระทบระบบเศรษฐกิจและการเงินอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเมื่อถูกกระทบแล้วยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลไก และฟื้นเฟื่องการบริหาร จัดการต่างๆ ของภาครัฐและภาคเอกชนให้ทันต่อสถานการณ์ได้

2. ความอ่อนด้อยและถดถอยของกลุ่มข้าราชการ นักวิชาการหรือเทคโนโลยี (Technocrats) คนกลุ่มนี้ต้องมีบทบาทสำคัญในการศึกษา ค้นคว้า เสนอแนะนโยบายและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่จำเป็นในการบริหารประเทศ

3. ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใสบริสุทธิ์และยุติธรรม ส่งผลให้ตัวระบบเองไม่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้เกิดความฉ้อฉลผิดจริยธรรมในวิชาชีพขึ้นได้

4. ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสาร ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่มีโอกาสในการร่วมตัดสินใจและร่วมแก้ไขปัญหา

5. ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และมี การร่วมกันการกระทำทุจริตอย่างเป็นกระบวนการ จากสาเหตุดังกล่าว หากไม่ได้รับการจัดการแก้ไขและป้องกันโดยเร่งด่วนแล้ว โอกาสการฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจของไทย อาจต้องใช้เวลาานกว่าที่ควรจะเป็น

ดังนั้นการแก้ไขปัญหา อย่างยั่งยืนก็คือ การขจัดสาเหตุของปัญหาดังกล่าวข้างต้น และสร้างธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ให้ปรากฏเป็นจริง

ในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จึงได้นำหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ มาใช้ในการบริหารงาน คือ

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้ กฎหมาย มิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการณรงค์เพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมี ช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดง ประชามติ หรืออื่นๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิด ความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและ ข้าราชการ ประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่อ อำนวยความสะดวกต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันทุกที่

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการ บริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมาย ไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม (<http://www.kmutt.ac.th/sd/html/pdf/tam.pdf>)

สรุปได้ว่า ในการปฏิรูปการเมืองและระบบราชการ ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้กับ ภาครัฐในเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีกระบวนการที่โปร่งใส การพร้อมรับการ ตรวจสอบ ความชอบธรรมในการใช้อำนาจ มีกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน การบริหารที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.2 หลักธรรมาภิบาล

ความเป็นมาของหลักธรรมาภิบาล

เมื่อกล่าวถึงหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ พบว่า ประเทศไทยมีการตกลงโดย คณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนพฤษภาคม 2542 ให้ใช้คำว่าระบบการบริหารและการจัดการบ้านเมืองที่ดี หรือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) ตามมติคณะรัฐมนตรี เดิมประเทศไทยเคยใช้คำว่า ธรรมรัฐ ประชาธิปไตย หรือธรรมรัฐแห่งชาติ การนำเอาคำนี้มาใช้ในระยะแรกถูกใช้อยู่ในงานด้านการพัฒนาทาง สังคม และด้านการเงินของสถาบันการเงินนานาชาติ ต่อมาได้นำคำนี้มาใช้อย่างจริงจังเมื่อ IMF และ ADB ได้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี 2540

แนวความคิดของ Governance ไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่มีความเก่าเท่ากับอารยธรรมมนุษย์และ อยู่คู่กับคนมาช้านาน เพราะ Governance คือกระบวนการของการตัดสินใจที่จะปฏิบัติหรือไม่ ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ถูกนำไปใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ที่เป็นทางการ (Formal) และ ไม่เป็นทางการ (Informal) โดยคนที่อยู่ในองค์กรเป็นผู้ตัดสินใจการกระทำตามโครงสร้างและ แนวทางที่ได้กำหนดไว้

หลักการของธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ตามที่ UN ESCAP ได้กำหนดไว้มีทั้งหมด 8 หลักการ คือ

1. การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิงคือการตัดสินใจที่สำคัญในสังคมและสร้างความสามัคคีให้เกิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมสามารถทำได้โดยอิสระไม่มีการบังคับ สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมผ่านหน่วยงานสถาบันหรือผู้แทนตามระบอบประชาธิปไตย

2. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) ธรรมาภิบาลต้องการความถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่าง เสมอภาคและเป็นธรรมกับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเดียวกัน

3. ความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใสเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาสิ่งนี้ช่วยแก้ปัญหา การทุจริตและคอร์รัปชันได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน สื่อจะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบและรายงาน ผลงานดำเนินงานโดยการนำเสนอข่าวสารให้แก่สังคมได้รับทราบ

4. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ความรับผิดชอบเป็นการพยายามให้คน ทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงานกล้าที่จะตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ นั้นๆ

5. ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) ความสอดคล้องต้องกันเป็นการกำหนดและสรุปความต้องการของคนในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกัน อย่างมาก โดยพยายามหาจุดสนใจร่วมกัน และความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมมาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อลด ปัญหาความขัดแย้งในสังคม การจะพัฒนาสังคมได้ ต้องทราบความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมนั้นๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ก่อน

6. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับจากรัฐบาล ทั้งการบริการด้านสวัสดิการตลอดจนสาธารณูปโภคด้านอื่นๆ

7. การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness And Efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ โดยการผลิตและจำหน่ายเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับเงินที่ ลงทุนหรือการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติ โดยมีการพัฒนากระบวนการเพิ่มผลผลิต อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

8. การมีเหตุผล (Accountability) การมีเหตุผลเป็นความต้องการในทุกสังคม ประชาชนทุกคน ต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการกระทำ ของตนด้วยเหตุด้วยผลที่สมเหตุสมผล การมีเหตุผลไม่สามารถกระทำได้อัปราศจากการปฏิบัติตามกฎหมายและ ความโปร่งใส

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เหล่านี้ ได้ถูกนำไปใช้ในการบริหารองค์กร ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และองค์กรธุรกิจบางแห่ง โดย

พยายามยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรให้ครบทุกหลักการ แต่ในการปฏิบัติจริง กลับพบว่าไม่มีหน่วยใดสามารถทำได้ครบทุกหลักการ บางหน่วยทำได้เพียงบางหลักการเท่านั้น (สุทัสนา สุทธิกุลสมบัติ, 2549)

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล มาจากคำว่า ธรรม และ อภิบาล ซึ่งคำว่า “ธรรม” หมายถึง คุณความดี ความถูกต้อง และหลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา กฎเกณฑ์ ความจริง ความยุติธรรม ส่วนคำว่า “อภิบาล” หมายถึง บำรุงรักษา ปกครอง ดังนั้น เมื่อนำมารวมกัน ธรรมาภิบาล จึงน่าจะหมายถึงการปกครองและบริหารบนพื้นฐานของหลักธรรม ความดี ความถูกต้อง ซึ่งสะท้อนถึงแนวความคิดปรัชญาที่เน้นเรื่องความดี ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Good Governance ซึ่งความหมายที่น่าจะสอดคล้อง และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปคือ ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหาร โดยยึดหลักธรรม ความดี ความถูกต้อง

ธรรมาภิบาล เป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ (Modern Management) เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่า จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยวิธีดำเนินการเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาล ก็คือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ และสิ่งที่จะเอื้อให้เกิดการดำเนินการดังกล่าวได้ก็คือ การมีกฎระเบียบ มีแนวปฏิบัติที่รองรับการดำเนินการนั้น ยกตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติชัดเจนเรื่องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ทางการเมือง ทำให้ประชาชนได้รับโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม หรือแสดงสิทธิและเสรีภาพที่พึงมีพึงได้ในทางการเมือง เนื่องจากมีกฎหมายรองรับให้สามารถดำเนินการได้นั่นเอง เป็นต้น

ธรรมาภิบาล ยังให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการตัดสินใจทางการบริหาร ดังนั้น จึงเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติจำนวนมาก (Actors) และเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรประชาชน ซึ่งผู้ปฏิบัติ ทั้งหลายเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคม (Civil Society) รัฐบาลเองก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมาภิบาล การตัดสินใจในการดำเนินงาน อาจมีปัญหาจากการถูกอิทธิพลครอบงำและอาจนำไปสู่ การคอร์รัปชัน การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) หรือการมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict Of Interests) หากกระบวนการตัดสินใจขาดหลักธรรมาภิบาล

ในประเทศไทย ได้นำหลัก ธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ในการบริหารงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรธุรกิจ และมีนักคิดและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาล Good governance หรือ ธรรมรัฐ ไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1. รัฐที่มีความถูกต้อง เป็นธรรม ซึ่งหมายถึง ความถูกต้องเป็นธรรมใน 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ 1) การเมืองและระบบราชการที่โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม ถูกตรวจสอบได้ 2) ภาคธุรกิจที่โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม สามารถตรวจสอบได้ 3) สังคมที่เข้มแข็ง ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) สามารถตรวจสอบภาครัฐ และภาคธุรกิจ ให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องได้ นอกจากนี้ ธรรมนูญ ยังเป็นการยกระดับกระบวนการความสัมพันธ์ ความร่วมมือของส่วนต่างๆ ในสังคม อันได้แก่ 1) ภาครัฐ ภาคสังคม และภาคเอกชน 2) สถาบันต่างๆ ของประเทศ และ 3) ระดับต่างๆ ของประเทศ คือ ชุมชน ประชาคม ภูมิภาค และระดับชาติ ให้มีลักษณะเป็นรัฐธรรมที่มีพลัง

2. ธรรมนูญ หมายถึง การบริหารหรือ การปกครองที่ดีและมีความเป็นธรรม

3. กระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหาร ราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้

4. การปกครอง หรือการบริหารงานของรัฐบาลที่มีความเป็นธรรม ซื่อตรง โปร่งใส ซึ่งใช้ได้ทั้งการบริหารงานในภาครัฐและภาคเอกชน

5. ในเอกสาร Our Global Neighborhood ให้ความหมายว่า หมายถึงผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั้งในภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ ได้กระทำลงในหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลาย

ดังนั้น คำว่า ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หมายถึงการบริหารกิจการ ซึ่งอาจรวมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยความยุติธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ ซึ่งเรื่องธรรมาภิบาลไม่ใช่ของใหม่ในระยะหลังๆ ได้มีการนำมาใช้กันมากขึ้น สำหรับธุรกิจภาคเอกชนมักจะเรียกว่า บรรษัทภิบาล ส่วนตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มักจะใช้คำว่ากำกับดูแลที่ดี

การบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หรือ ยุคสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) หากผู้บริหารใช้แนวทางการทำงานโดยยึดหลักกฎหมายอย่างเดียว ไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี การนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี น่าจะทำให้เกิดผลสำเร็จและสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่าย การขาดหลักการใดหลักการหนึ่ง หรือเน้นเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งของหลักธรรมาภิบาล ย่อมนำมาซึ่งการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ล้มเหลว เปรียบเสมือนบ้านที่ขาดเสาบางเสา ในที่สุดก็จะล้มไป เปรียบเช่นสังคมใดที่ประชาชนส่วนมากยึดหลักธรรมาภิบาล แต่มีคนส่วนน้อยที่มิได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ กลับกระทำ ในทางตรงข้ามจนเป็นที่เดือดร้อนของสังคม สังคมนั้นอาจถูกทำลายโดยคนส่วนน้อยที่มีอำนาจได้

ด้วยเหตุนี้ คนส่วนมากควรโน้มน้าว หรือจัดการให้คนส่วนน้อยนั้นเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หันมายึดธรรมาภิบาล เพื่อไม่ให้สร้างความคิดรื้อในสังคมอีกต่อไป

ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ตามวิถีทางธรรมาธิปไตย เป็นการปกครองบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรม มีกฎเกณฑ์ที่ดีในการบำรุงรักษาบ้านเมือง และสังคมให้มีการพัฒนาครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งมีการจัดระบบองค์กรและกลไกต่างๆ ในส่วนราชการ องค์กรของรัฐ รัฐบาล การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ตลอดจน องค์กรอิสระ (Independent Organization) องค์กรเอกชน กลุ่มชมรมและสมาคมต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม (Civil Society)

ดังนั้น ธรรมาภิบาล จึงเป็นแนวทางในการจัดระเบียบ เพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เพราะมีการปรับวิธิตด วิธีกการบริหาร ราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมา เพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อพัฒนานำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ความมั่นคง ความสงบ-สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกลดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

หลักธรรมาภิบาล จึงตั้งอยู่บนรากฐานของความ ถูกต้อง ดีงาม มั่นคง หรือธรรมาธิปไตย ที่มุ่งให้ประชาชน สังคมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การบริหารจัดการ การบริหารในทุกระดับ ปรับวัฒนธรรมขององค์กรภาครัฐใหม่ เพราะระบบราชการที่แข็งตัวเกินไป ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดความชอบธรรม กฎเกณฑ์เข้มงวด ช่องทางการสื่อสารขาดตอน รัฐไม่สามารถสนองตอบ ความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ถูกต้อง ทำให้เกิดความขัดแย้ง ช่วงชิงอำนาจและความล้มเหลวของระบบราชการและรัฐบาล จึงทำให้ความคิดเกี่ยวกับ Government เปลี่ยนไปกลับกลายมาเป็น Governance ที่ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกล่าวคือ

ภาครัฐ ต้องมีการปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้างและกระบวนการทำงานของหน่วยงาน/กลไกการบริหาร ให้สามารถบริหารทรัพยากรของสังคมอย่างโปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชน โดยจะต้องมีการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และวิธีทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ทำงานโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสามารถร่วมทำงานกับภาคประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น เป็นมิตร

ภาคธุรกิจเอกชน ต้องมีการปฏิรูปและกำหนดกติกาในหน่วยงานของภาคธุรกิจเอกชน เช่น บริษัท บริษัท ห้างหุ้นส่วนฯ ให้มีกติกาการทำงานที่โปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรมต่อลูกค้า ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นและต่อสังคม รวมทั้งมีระบบติดตามตรวจสอบการให้บริการ ที่มีมาตรฐานเทียบเท่าระดับสากล และร่วมทำงานกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น เป็นมิตร และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักหรือสำนึกตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลถึงระดับกลุ่ม ประชาสังคม ในเรื่องของสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะทั้งในทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ ของการ สร้างกลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมรัฐให้เกิดขึ้นและทำนุ บำรุงรักษาให้ดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป องค์กรประกอบของหลักธรรมาภิบาล

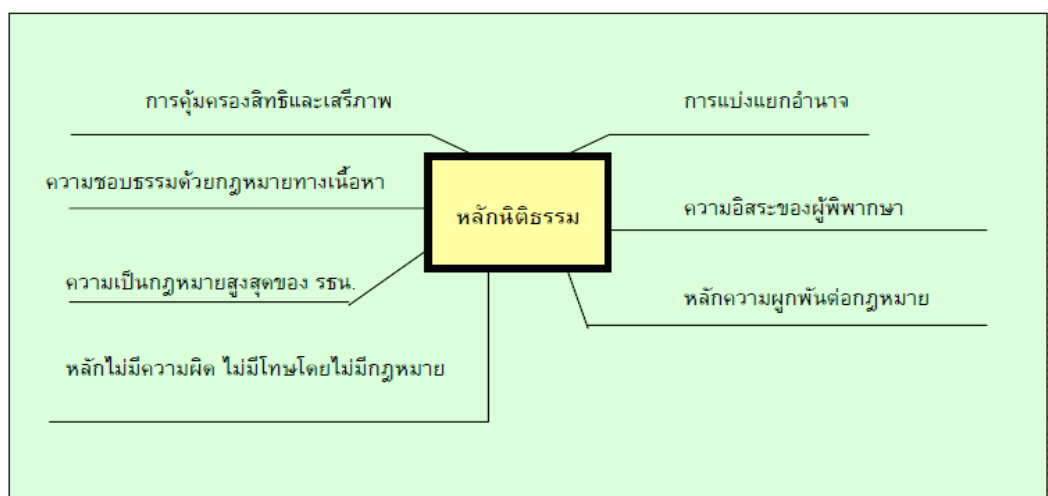
สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางในการจัด ระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความ ถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

สาระสำคัญของหลักธรรมาภิบาล

1. หลักนิติธรรม

หลักนิติรัฐ หรือ นิติธรรม เป็นหลักที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ ตามความเห็นของ Maunz (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544 : 49-50) เห็นว่า หลักดังต่อไปนี้เป็นหลักการอันเป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรม กล่าวคือ (1) หลักการแบ่งแยก อำนาจ (2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (3) หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและ ฝ่ายปกครอง (4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา (5) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (6) หลักไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และ (7) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของ รัฐธรรมนูญ

แนวคิดและหลักการเรื่องนิติธรรม

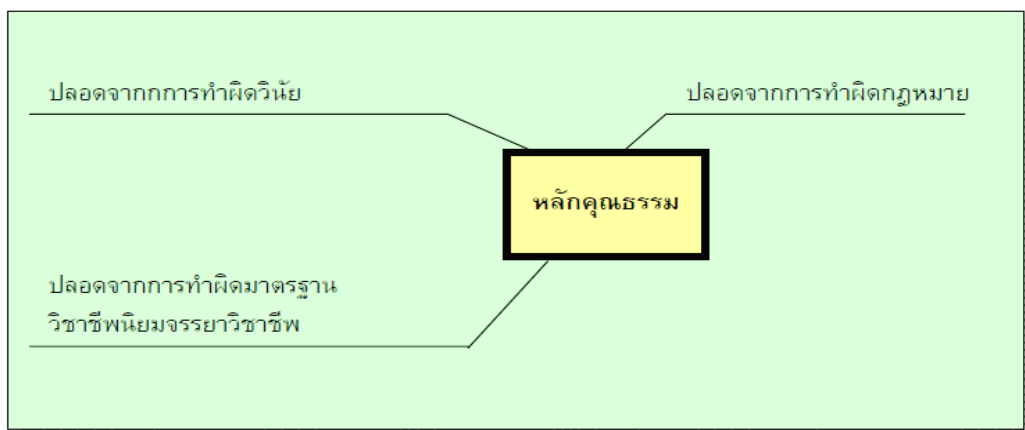

ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544 : 50)

2. หลักคุณธรรม

มีผู้ให้ความหมายของจรรยาบรรณต่างๆ ไปได้แก่ มาตรฐานของความประพฤติและการใช้ดุลยพินิจทางศีลธรรมว่าถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร หมายถึง การศึกษาและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการตัดสินใจภายในกรอบของมาตรฐานทางศีลธรรม หรือการศึกษาคว่ามีพฤติกรรมอะไรบ้างที่ “ถูก” หรือ “ดี” สมควรหรือไม่สมควรเมื่อมองจากมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง ศาสตร์และหลักการเกี่ยวกับศีลธรรม (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544 : 52)

แนวคิดและหลักการแนวคิดเรื่องหลักคุณธรรม

ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544 : 54)

3. หลักความโปร่งใส

นิยามของความโปร่งใสนั้นสามารถแยกพิจารณาออกเป็น 2 นัยคือ

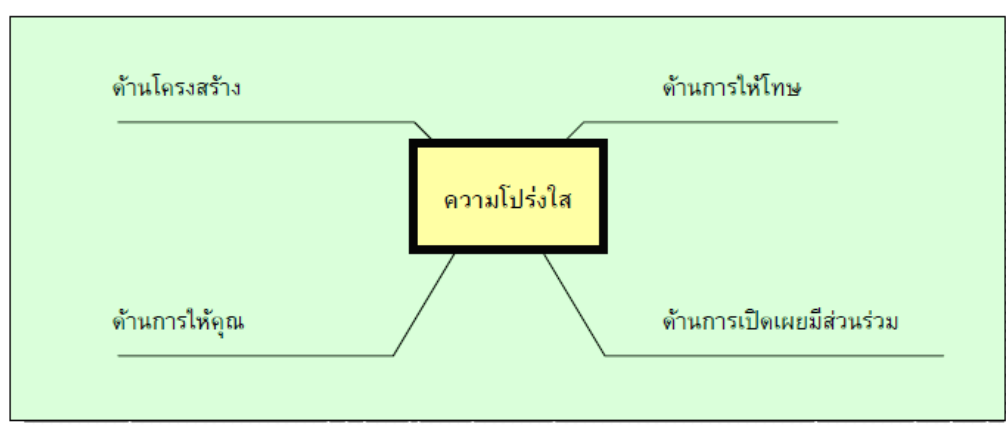
1. พิจารณาจากความหมายตามนัยของศัพท์ความโปร่งใส หมายถึงคุณสมบัติที่แสงผ่านได้มองเห็นทะลุง่าย รวมทั้ง จับได้ง่าย เปิดเผย ตรงไปตรงมา และเข้าใจง่าย
2. อีกนัยหนึ่ง โดยการเปรียบเทียบกับ การทุจริตคอร์รัปชัน โดยที่คอร์รัปชันมีความหมายในเชิงลบ แสดงถึงพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยอำนาจหน้าที่กระทำการใดๆ ในลักษณะซ่อนเร้น เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน เช่น การผูกขาดอำนาจหน้าที่ (monopoly of authority) และการใช้ดุลยพินิจมากเกินไปโดยไม่มี หรือมีการตรวจสอบ (accountability) และความโปร่งใสน้อย ส่วนความโปร่งใสมีความหมายในเชิงบวก แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่รู้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่กระทำการใดเพื่อประโยชน์สาธารณะ

องค์ประกอบและเครื่องชี้วัดของความโปร่งใส

ผลจากการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างเครื่องชี้วัดคอร์รัปชันในบริบทของสังคมไทย (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2544 : 53) พบปัจจัยที่สามารถนำมาใช้อธิบายความโปร่งใสได้ 4 ด้าน คือ

1. ความโปร่งใสด้านโครงสร้างของระบบงาน
2. ความโปร่งใสด้านระบบการให้คุณ
3. ความโปร่งใสของระบบการให้โทษ
4. ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยของระบบงาน

แนวคิดและหลักการความโปร่งใส

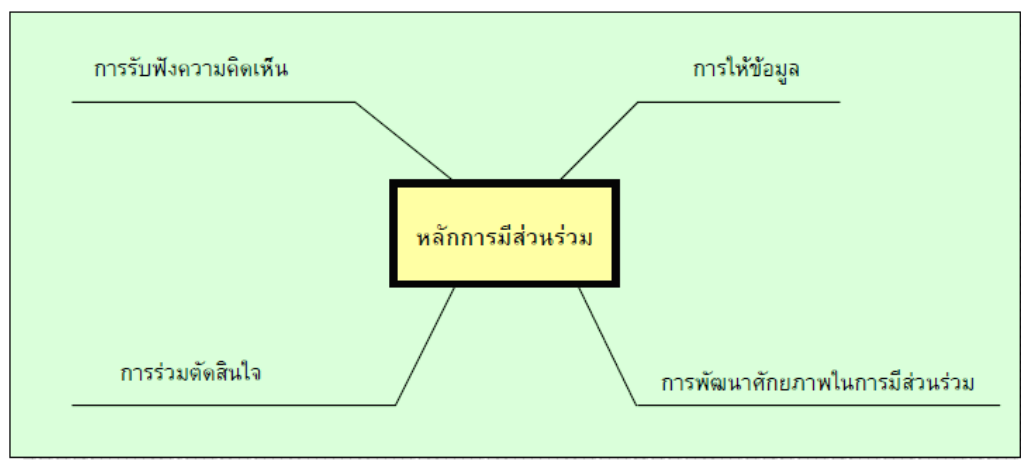
ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544 : 53)

4. หลักการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้กับประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษาร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และถือเป็นสิทธิของประชาชนที่มีส่วนร่วมในหลาย ๆ มาตรการของรัฐธรรมนูญอาทิ เช่น มาตรา 56 การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือ ผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมือง จากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง

วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 6 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วมถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (1) ระดับการให้ข้อมูล (2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน (3) ระดับการปรึกษาหารือ (4) ระดับการวางแผนร่วมกัน (5) ระดับการร่วมปฏิบัติ และ (6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน

แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม

ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544 : 55)

5. หลักความรับผิดชอบ

Accountability เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการสาธารณะ ความเชื่อต่อก้าวและความสนใจ Accountability ในสังคมไทยนั้นมีแรงผลักดันจากทั้งภายในและภายนอก สำหรับปัจจัยภายนอกแนวความคิดรัฐธรรมนูญหรือการบริหารจัดการที่ดี หรือ Good Governance นับว่าเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อความสนใจใน Accountability องค์ประกอบประการหนึ่งของ Good Governance ก็คือ Accountability ในแวดวงบริหารรัฐกิจ Accountability แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

1. ความหมายแบบแคบ หรือดั้งเดิม

Accountability หมายถึงความสามารถในการตอบคำถามได้ หรือ answerability ข้าราชการสามารถตอบคำถามหรือให้คำอธิบายถึงพฤติกรรมกระทำของตนหรือหน่วยงานได้ ดังนั้นข้าราชการมี Accountability ก็เพียงแค่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับรวมทั้งคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และตอบคำถามเฉพาะเท่าที่กฎหมายกำหนด

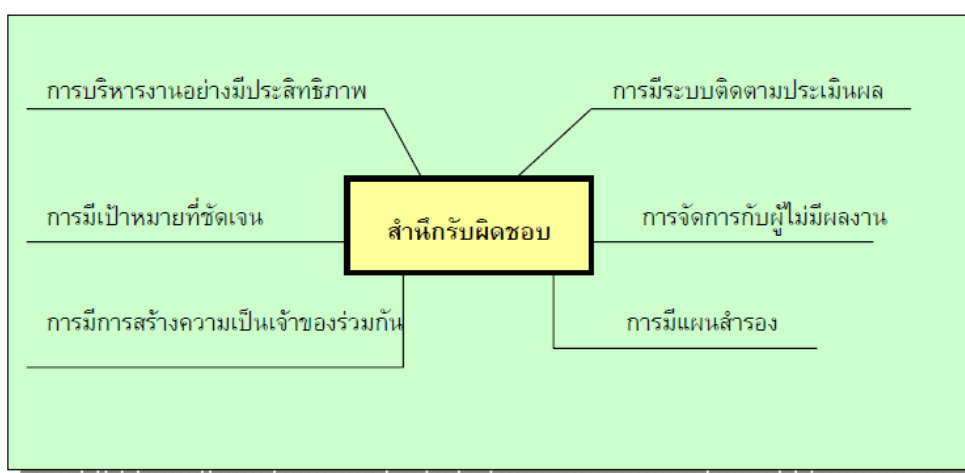
2. ความหมายแบบกว้าง

ในปัจจุบัน Accountability มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ การรับฟังความคิดเห็น การให้ข้อมูล การร่วมตัดสินใจ การพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม

ลักษณะของระบบหลักความรับผิดชอบ

1. การที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่าต้องการบรรลุเป้าหมายอะไร มีวิธีการหรือกลยุทธ์อย่างไรให้บรรลุเป้าหมาย และมีกำหนดเวลาบรรลุเป้าหมาย (มี Clear Intention)
2. การที่บุคลากรในองค์กรมีความรู้สึกร่วมกันว่าพวกตนเป็นเจ้าของและสำนึกว่าทุกคนในองค์กรต่างมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของไปด้วยกัน มิใช่เป็นองค์กรของคนหนึ่งคนใด (มี Interlocking Ownership)
3. ต้องมีวิธีการทำงานหรือกลไกภายในองค์กร เพื่อช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งวิธีการหรือกลไกดังกล่าว ได้แก่ การประสาน/ การใช้เวลา/ สื่อสาร/ การตัดสินใจ (Effective execution)
4. การที่ไม่ปล่อยให้คน "อู้งาน" เกี่ยงงาน ไม่ยอมปรับปรุงตัวแม้จะให้โอกาสแล้ว จะต้องไม่ลังเลที่จะจัดการกับคนเหล่านี้ เพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในองค์กร (Relentless Attack of Dysfunctional Habits)
5. ต้องวางแผนสำรองไว้เพราะถ้าเกิดเหตุสุดวิสัยจะได้มีการแก้ไขสถานการณ์ได้ทัน (Responsive Recovery)
6. ต้องมีการนำวิธีการวัด/ ประเมินผลลัพธ์แบบใหม่ และยกย่องผู้ที่ทำงานได้ตามเป้าหรืออีกนัยหนึ่ง ไม่นำระบบอุปถัมภ์มาใช้ในการประเมินผลงาน (มี Ruthless Measuring of Results)

แนวคิดและหลักการแนวคิดหลักความรับผิดชอบ

ที่มา : พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544 : 65)

6. หลักความคุ้มค่า

จะครอบคลุมถึง ดัชนีที่วัดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดัชนีวัดการประหยัดและดัชนีวัดความสามารถในการแข่งขัน เครื่องชี้ผลในการปฏิบัติหรือการประเมินของการดำเนินการนั้น มีผู้เสนอแนวคิดในการวัดผลสำเร็จของการดำเนินงานทั้งด้านการผลิต การบริการ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในเอกชนและภาครัฐคือ Kaplan และ Norton ได้เขียนเรื่อง The Balanced Scorecard ในปี 1996 กล่าวถึงตัวชี้วัดผลสำเร็จของธุรกิจ (Key Performance Indicator : KPIs) (คณัย เทียนพุด, 2542 : 45) โดยเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากการวัดด้านการเงินเป็นหลักซึ่งการวัดด้านการเงินจะแสดงเพียงว่าอนาคตของธุรกิจควรจะเป็นอย่างไร และควรมีกลยุทธ์อย่างไร

1. ดัชนีวัดผลสำเร็จธุรกิจ (KPIs)

จะใช้เป็นตัวเปรียบเทียบมาตรฐาน (benchmarking) ว่าธุรกิจมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดความสามารถในการแข่งขันเป็นอย่างไรดังนั้นการวัดความสำเร็จของธุรกิจควรมีดัชนีที่เพิ่มเติมนอกเหนือจาก ดัชนีวัดด้านการเงิน (Financial Perspective) คือ ดัชนีวัดด้านลูกค้า (Customer Perspective) ดัชนีวัดด้านกระบวนการภายใน (Internal Business – Process Perspective) โดยดัชนีเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมทำให้กลยุทธ์ดำเนินไปสู่การปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ

2. การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการที่ดีในระดับมหภาค

การพิจารณาดัชนีที่วัดผลสำเร็จธุรกิจที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาพัฒนาในเชิงมหภาคได้เช่นกัน จากกลยุทธ์และเป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 ซึ่งใช้วิธีการบริหารจัดการที่ดีสามารถนำไปสู่ผลสำเร็จหรือเกิดประสิทธิผลและประสอทธิภาพจริงหรือไม่หรือเกิดความคุ้มค่าหรือไม่ในหลักความคุ้มค่าจะครอบคลุม 3 ประเด็นคือ การบริหารจัดการใช้ทรัพยากรการประหยัดและความสามารถในการแข่งขัน

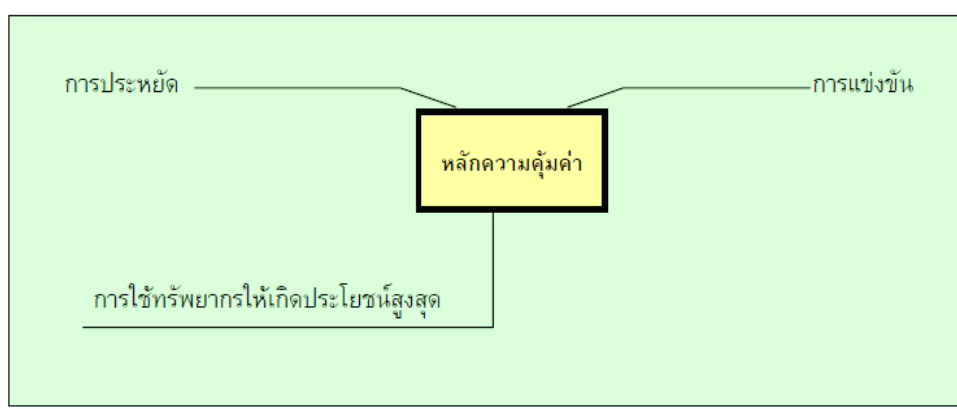
2.1 การบริหารจัดการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม หมายถึง

การนำทรัพยากรที่ประเทศมีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่งไรจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนส่วนใหญ่หรือเกิดผลประโยชน์มากกว่าต้นทุนที่เสียไปที่นำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ ซึ่งก็คือการพิจารณาดัชนีด้านการเงินนั่นเองการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจและการเงินนี้มีข้อแตกต่าง การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจมีทรศนะเพื่อสังคมเป็นส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์ด้านการเงินเป็นการประเมินเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินของผู้มีส่วนร่วมในโครงการแต่ละรายเท่านั้น โดยจะคำนึงถึงการกระจายรายได้และสภาพความเป็นเจ้าของทุนมากกว่าความแตกต่างที่สำคัญระหว่างการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจแลด้านการเงิน

2.2 ด้านการประหยัด คือ การทำให้ขมุลค่าของการผลิตหรือผลประโยชน์สูงกว่า ต้นทุนในการผลิต หรือการทำให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว การประหยัดคือดัชนีด้านการเงินนั่นเอง

2.3 ดัชนีที่ใช้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย คือ ดัชนีทางด้าน เศรษฐกิจมหภาคการพัฒนาลาดการเงิน ทรัพยากรมนุษย์รัฐบาล โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พัฒนา และวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการบริหารและจัดการของภาคเอกชน

แนวคิดและหลักการเรื่องหลักความคุ้มค่า

ที่มา : พรศักดิ์ ฝ่องแก้ว (2544 : 69)

3.3 การจัดการภาครัฐแนวใหม่

การจัดการภาครัฐแนวใหม่หรือ New Public Management กล่าวได้ว่าเป็นพาราไดม์ (Paradigm) ที่สำคัญที่นักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ให้การยอมรับในปัจจุบันว่าเป็นกรอบแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารภาครัฐในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยที่แนวคิดการบริหารการจัดการภาครัฐแนวใหม่ถูกมองว่าเป็นปรัชญาการบริหารที่รัฐบาลนำมาใช้ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารภาครัฐมีความทันสมัย

โจนาธาน บอสตัน และคณะ (J.Boston; 1996, p.72) ได้สรุปให้เห็นสาระสำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ไว้ดังต่อไปนี้

1. มองว่าการบริหารงานมีลักษณะที่เป็นสากล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ไม่มีความแตกต่างอย่างเป็นนัยสำคัญระหว่างการบริหารงานของภาครัฐกิจเอกชนและการบริหารงานของภาครัฐ

2. ปรับเปลี่ยนจากการให้น้ำหนักความสำคัญที่เดิมมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการควบคุมปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรและกฎระเบียบต่าง ๆ มาเป็นการควบคุมในเรื่องของการผลิตและผลลัพธ์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ปรับเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญในภาระรับผิดชอบต่อกระบวนการของการทำงาน (Process Accountability) มาเน้นภาระรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ (Accountability for Results) แทน

3. ให้ความสำคัญต่อเรื่องของการใช้ความสามารถหรือทักษะการบริหารมากกว่าการที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายแต่เพียงอย่างเดียว

4. ให้ความสำคัญต่อการมอบอำนาจการควบคุมของหน่วยงานกลาง (Devolution of Centralized Power) ไปให้หน่วยงานผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานมีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารและการดำเนินงาน

5. เน้นปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานราชการใหม่ให้มีขนาดเล็กลงในรูปแบบของหน่วยงานอิสระในกำกับ โดยเฉพาะการแยกส่วนระหว่างการค้ากับดูแลควบคุมที่เป็นภารกิจงานเชิงพาณิชย์และไม่ใช่เชิงพาณิชย์ออกจากกัน รวมถึงแยกภารกิจงานเชิงนโยบายและการให้บริการออกจากกันอย่างเด็ดขาด

6. เน้นการแปรรูปกิจการของรัฐให้เป็นเอกชน (Privatization) และให้มีการจ้างเหมาบุคคลภายนอก (Outsourcing) รวมทั้งประยุกต์ใช้วิธีการจัดจ้างและการแข่งขันประมูลงาน (Competitive Tendering) เพื่อลดต้นทุนและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้สูงขึ้น

7. ปรับเปลี่ยนรูปแบบสัญญาจ้างบุคลากรของภาครัฐให้มีลักษณะเป็นระยะสั้นและกำหนดเงื่อนไขข้อตกลงให้มีความชัดเจนสามารถตรวจสอบได้

8. เลียนแบบวิธีการบริหารจัดการของภาคธุรกิจเอกชน เช่น การวางแผนกลยุทธ์และแผนธุรกิจ การทำข้อตกลงว่าด้วยผลงาน (Performance Agreement) การจ่ายค่าตอบแทนตามผลงาน การจ้างบุคคลภายนอกให้เข้ามาปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวเฉพาะกิจ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานและการให้ความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร (Corporate Image)

9. มีการสร้างแรงจูงใจและให้รางวัลตอบแทนในรูปแบบของตัวเงิน (Monetary Incentives) มากขึ้น

10. สร้างระเบียบวินัยและความประหยัดในการใช้จ่ายเงินงบประมาณ โดยพยายามลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและเพิ่มผลผลิต

3.4 เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

ประกอบไปด้วย 7 หมวด ได้แก่

- หมวด 1 การนำองค์กร
- หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์
- หมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้
- หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล
- หมวด 6 การจัดการกระบวนการ
- หมวด 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ

หมวด 1 การนำองค์กร ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) การนำองค์กร และ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม ในส่วนของการนำองค์กรจะเป็นการพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ

(1) การกำหนดทิศทางของส่วนราชการ โดยให้ความสำคัญต่อการที่ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยม ทิศทาง ผลการดำเนินการที่คาดหวัง และการถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บุคลากรขององค์การได้รับรู้อย่างต่อเนื่อง

(2) การกำกับดูแลตนเองที่ดี โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารองค์การที่ยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบต่อ ตลอดจนการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชาติ

(3) การทบทวนผลการดำเนินการของส่วนราชการ โดยให้ความสำคัญต่อการที่องค์การจะต้องมีการทบทวนผลการดำเนินการ ตลอดจนการนำผลมาปรับปรุงส่วนราชการ

ในส่วนของความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น จะเป็นการพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ

(1) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ โดยให้ความสำคัญในการพิจารณาต่อการดำเนินการกรณีที่การปฏิบัติงานมีผลกระทบต่อสังคม

(2) การดำเนินการอย่างมีจริยธรรม โดยให้ความสำคัญต่อการพิจารณาในเรื่องที่องค์การมีการดำเนินการอย่างมีจริยธรรม ตลอดจนการวัดและการตรวจติดตามการมีจริยธรรม

(3) การให้การสนับสนุนต่อชุมชนที่สำคัญ โดยให้ความสำคัญต่อการที่องค์การสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนที่สำคัญ กล่าวโดยสรุป ในหมวดที่ 1 นี้เป็นการตรวจประเมินว่าผู้บริหารของส่วนราชการดำเนินการอย่างไรในเรื่องวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม เป้าประสงค์ ระยะสั้นและระยะยาว และความคาดหวังในผลการดำเนินการ รวมถึงการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การสร้างนวัตกรรม และ

การเรียนรู้ในส่วนราชการ รวมทั้งตรวจประเมินว่าส่วนราชการมีการกำกับดูแลตนเองที่ดี และดำเนินการเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสาธารณะและชุมชนอย่างไร

หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) การจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ และ 2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ โดยในส่วนของกรจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์จะเป็นการพิจารณาใน 2 เรื่อง คือ (ก) กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ โดยพิจารณาในเรื่องของวิธีการวางแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ตลอดจนการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวางแผน (ข) เป้าประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ โดยพิจารณาในเรื่องของการกำหนดเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์และกรอบเวลาในการบรรลุผล ตลอดจนพิจารณาความสมมูลระหว่างความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด สำหรับในส่วนของกรนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจะเป็นการพิจารณาใน 2 เรื่อง คือ (ก) การจัดทำแผนปฏิบัติการและการนำแผนไปปฏิบัติ โดยพิจารณาในเรื่องของการจัดทำแผนปฏิบัติการ การนำแผนไปปฏิบัติ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง และแผนหลักด้านทรัพยากรบุคคล และ(ข) การคาดการณ์ผลการดำเนินการ โดยพิจารณาในเรื่องของวิธีการคาดการณ์ผลการดำเนินการ ตลอดจนเกณฑ์เปรียบเทียบที่สำคัญต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป หมวด 2 จะเป็นการตรวจประเมินวิธีการกำหนดเป้าประสงค์ เชิงยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติราชการของส่วนราชการ รวมทั้งการถ่ายทอดเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ รวมถึงแผนปฏิบัติราชการที่เลือกไว้ ไปปฏิบัติและการวัดผลความก้าวหน้า

หมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 2) ความสัมพันธ์และความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับในส่วนแรกก็เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยพิจารณาในเรื่องของการกำหนดกลุ่มผู้รับบริการ การรับฟังและเรียนรู้เพื่อกำหนดความต้องการของผู้รับบริการ และส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับ (ก) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการกลไกหลักๆที่ผู้รับบริการติดต่อส่วนราชการ ตลอดจนกระบวนการจัดการข้อร้องเรียนและ (ข)การวัดความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดความพึงพอใจ ไม่พึงพอใจ การใช้ข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินการ ตลอดจนการติดตามข้อมูลจากผู้รับบริการ กล่าวโดยสรุป หมวด 3 จะเป็นการตรวจประเมินว่าส่วนราชการกำหนดความต้องการ ความคาดหวัง และความนิยมชมชอบของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไร รวมถึงส่วนราชการมีการดำเนินการอย่างไรในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจ และนำไปสู่การกล่าวถึงในทางที่ดีหรือในทางบวก

หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ 1) การวัดและวิเคราะห์ผลการดำเนินการของส่วนราชการ และ 2) การจัดการสารสนเทศและความรู้ สำหรับ

ในส่วนแรกจะเป็นการพิจารณาในเรื่องของ (ก) การวัดผลการดำเนินการ โดยพิจารณาในเรื่องของการเลือกการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่สอดคล้องและบูรณาการ การเลือกและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเชิงเปรียบเทียบ และ (ข) การวิเคราะห์ผลการดำเนินการ โดยพิจารณาในเรื่องการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการดำเนินการและแผนเชิงกลยุทธ์ ตลอดจนวิธีการสื่อสารผลการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ และสำหรับในส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาในเรื่องของ (ก) ความพร้อมใช้งานของข้อมูลและสารสนเทศ โดยพิจารณาในเรื่องของการทำให้ข้อมูลและสารสนเทศพร้อมใช้งาน การเปิดเผยข้อมูลและ สารสนเทศ ตลอดจนถึงการที่ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์มีความเชื่อถือได้ ปลอดภัย ใช้งานง่าย และ (ข) การจัดการความรู้ โดยพิจารณาในเรื่องของวิธีการจัดการความรู้ขององค์กร ตลอดจนการทำให้มั่นใจว่าข้อมูลและสารสนเทศ ถูกต้อง ทันการณ์ เชื่อถือได้ ปลอดภัย แม่นยำ และเป็นความลับ กล่าวโดยสรุป หมวด 4 เป็นการตรวจประเมินว่าส่วนราชการเลือก รวบรวม วิเคราะห์ จัดการและปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศ และจัดการความรู้อย่างไร

หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ 1) ระบบบริหาร งานบุคคล 2) การเรียนรู้ของบุคลากรและการสร้างแรงจูงใจ และ 3) ความผาสุกและความพึงพอใจของบุคลากร สำหรับในส่วนแรกจะเป็นการพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ (ก) การจัดระบบบริหารงาน บุคคล โดยพิจารณาในเรื่องของการจัดระบบและบริหารงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือ และความคล่องตัว ตลอดจนการนำความคิดที่หลากหลายมาใช้ในระบบงาน (ข) ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยพิจารณาในเรื่องของการประเมินผลและให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อสนับสนุนผลการดำเนินการ ตลอดจนการบริหารค่าตอบแทน รางวัล และสิ่งจูงใจต่าง ๆ (ค) การจ้างงาน และความก้าวหน้า ในการทำงาน โดยพิจารณาในเรื่องของการกำหนดคุณลักษณะและทักษะที่จำเป็น ตลอดจนการสรรหาว่าจ้างการ สืบหอดตำแหน่ง สำหรับในส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาใน 2 เรื่อง คือ (ก) การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากร โดยพิจารณาในเรื่องของการหาความต้องการในการฝึกอบรมตลอดจนการ ส่งเสริมการให้ความรู้และทักษะใหม่ (ข) การสร้างแรงจูงใจ และการพัฒนาความก้าวหน้า ในงาน โดยพิจารณาในเรื่องของวิธีการจูงใจให้พนักงานพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่และสำหรับใน ส่วนที่สามจะเป็นการพิจารณาใน 2 เรื่อง คือ (ก) สภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยพิจารณาในเรื่อง การปรับปรุงสุขอนามัย ป้องกันภัย การเตรียมพร้อมต่อภาวะฉุกเฉิน (ข) การให้การสนับสนุนและ สร้างความพึงพอใจแก่บุคลากร โดยพิจารณาในเรื่องการกำหนดปัจจัยที่สำคัญต่อความผาสุก ความพึงพอใจ และแรงจูงใจ ตลอดจนการบริการสวัสดิการและนโยบายสนับสนุนพนักงาน กล่าวโดยสรุป หมวด 5 เป็นการตรวจประเมินว่าระบบงานบุคคลและระบบการเรียนรู้ ของบุคลากรและการสร้างแรงจูงใจ ช่วยให้บุคลากรพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อให้มุ่งไปในแนวทางเดียวกันกับ เป้าประสงค์ และแผนปฏิบัติการ โดยรวมของส่วนราชการอย่างไร รวมทั้งตรวจประเมินความใส่ใจ

การสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่ผลการดำเนินการที่เป็นเลิศและความเจริญก้าวหน้าของบุคลากรและส่วนราชการ

หมวด 6 การจัดการกระบวนการ ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) กระบวนการที่สร้างคุณค่า โดยพิจารณาในเรื่องการกำหนดกระบวนการที่สร้างคุณค่า การจัดทำข้อกำหนดของกระบวนการ สร้างคุณค่า การออกแบบกระบวนการเพื่อตอบสนองข้อกำหนดที่สำคัญ การควบคุมและปรับปรุงกระบวนการที่สร้างคุณค่า ตลอดจนการลดค่าใช้จ่ายด้านการตรวจสอบ ทดสอบและตรวจประเมิน และ 2) กระบวนการสนับสนุน โดยพิจารณาในเรื่องการกำหนดกระบวนการสนับสนุน การจัดทำข้อกำหนดของกระบวนการสนับสนุน การออกแบบกระบวนการเพื่อตอบสนองข้อกำหนดที่สำคัญ การควบคุมและปรับปรุงกระบวนการสนับสนุน ตลอดจนการลดค่าใช้จ่ายด้านการตรวจสอบ ทดสอบและตรวจประเมิน กล่าวโดยสรุป หมวด 6 เป็นการตรวจประเมินแง่มุมที่สำคัญทั้งหมดของการจัดการกระบวนการ การให้บริการ และกระบวนการอื่นที่สำคัญที่ช่วยสร้างคุณค่าแก่ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และส่วนราชการ ตลอดจนกระบวนการสนับสนุนที่สำคัญต่าง ๆ

หมวด 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ ประกอบไปด้วยผลลัพธ์ 4 ส่วน คือ 1) มิติด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ โดยพิจารณาในเรื่องผลการบรรลุความสำเร็จของยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนผลด้านการบูรณาการกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกันในการให้บริการ หรือการปฏิบัติงาน 2) มิติด้านคุณภาพการให้บริการ โดยพิจารณาในเรื่องผลความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนผลตัวชี้วัดที่สำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) มิติประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ โดยพิจารณาในเรื่องผลด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ ผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของกระบวนการที่สร้างคุณค่า และผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของกระบวนการสนับสนุน และ 4) มิติด้านการพัฒนางานองค์กร โดยพิจารณาในเรื่องผลด้านระบบบริหารงานบุคคล ผลด้านการเรียนรู้และพัฒนาของบุคลากร ผลด้านความพึงพอใจ ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของบุคลากร ผลด้านการสร้างนวัตกรรมและการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ผลการเปิดเผยรายงานผลการใช้งบประมาณรายรับ - รายจ่ายประจำปี รายการเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง โดยให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตรวจสอบได้ ผลด้านการปฏิบัติตามข้อบังคับและกฎหมาย ผลด้านการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม การสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารงาน และผลด้านการเป็นองค์กรที่ดี (Organizational Citizenship) ในการสนับสนุนชุมชนที่สำคัญ กล่าวโดยสรุป หมวด 7 เป็นการตรวจประเมินผลการดำเนินการและแนวโน้มของส่วนราชการ ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติด้านประสิทธิผลตามพันธกิจ มิติด้านคุณภาพการให้บริการ มิติด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ และมิติด้านการพัฒนางานองค์กร นอกจากนี้ยังตรวจประเมินผลการดำเนินการของส่วนราชการ โดยเปรียบเทียบกับส่วนราชการหรือองค์กรอื่นที่มีภารกิจคล้ายคลึงกัน

ถ้าจะสรุปให้เข้าใจง่ายแล้ว กล่าวว่าการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ถ้าวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ คือ ส่วนที่เป็นกระบวนการ และส่วนที่เป็นผลลัพธ์นั่นเอง โดยที่ส่วนที่เป็นกระบวนการ สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มการนำองค์กร (ประกอบด้วยหมวด 1 การนำองค์กร หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ และหมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) กลุ่มที่สอง ได้แก่ กลุ่มปฏิบัติการ (ประกอบด้วยหมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล และหมวด 6 การจัดการกระบวนการ) และกลุ่มที่สาม ได้แก่ กลุ่มพื้นฐานของระบบ (ประกอบด้วย หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้) สำหรับในส่วนที่เป็นผลลัพธ์นั้น ได้แก่ หมวด 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ ซึ่งก็คือการแบ่งการตรวจประเมินออกเป็น 4 มิติ ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการนั่นเอง คือ มิติด้านประสิทธิผลตามแผนปฏิบัติราชการ มิติด้านคุณภาพการให้บริการ มิติด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ และมิติด้านการพัฒนาองค์กร (<http://www.drmanage.com>)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภัทรา วิมลสมบัติ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย อำเภอลำดวน จังหวัดนครสวรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เป็นหลัก ซึ่งเป็นแบบการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive Study) โดยใช้การสำรวจเก็บข้อมูลประเภทปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการบริหารงานที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย อำเภอลำดวน จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการบริหารงาน โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นหลักในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น และได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล

และจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยประสบความสำเร็จได้ เกิดจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำหรือผู้บริหาร ปัจจัยด้านทีมงานหรือองค์กร และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะร่วมมือร่วมใจพัฒนาท้องถิ่นให้มีความ

เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ในการดำเนินงานของทั้ง 3 ปีจวบจนมีการนำหลักการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มากำหนดเป็นแนวนโยบายในการปฏิบัติ อันได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้ยังเน้นหนักในเรื่องของความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการบริหารองค์กร เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจการสาธารณะของท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยความต้องการของประชาชนสะท้อนถึงการบริหารกิจการสาธารณะในท้องถิ่นว่าเกิดประโยชน์ ต่อประชาชนเพียงใด องค์กรบริหารส่วนตำบลไม่สามารถผูกขาดรวมอำนาจทางการเมืองไว้กับผู้บริหาร ได้อีกต่อไป หากแต่จำเป็นต้องเปิดกว้าง เพื่อให้องค์กรชุมชนเข้ามารับรู้ความเป็นไปและเข้าไปมีส่วนในการคิดและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัชรพงษ์ คงมั่น (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาล กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรบริหารส่วนตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1) การนำหลักธรรมาภิบาลซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานเชิงพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลคำแคน 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลขององค์กรบริหารส่วนตำบล คำแคน 3) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการบริหารงานให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาล ไปใช้กับองค์กรบริหารส่วนตำบลโดยทั่วไป

ผลการศึกษา พบว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลคำแคน เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2541 ได้ดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่และภารกิจตามกฎหมายที่กำหนดไว้ค่อนข้างครบถ้วน แต่หากว่าวิธีการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่ได้เป็นไปตามหลักพุทธธรรมใน ธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ด้าน เท่าที่ควรจะเป็น คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความ โปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า อาทิ การดำเนินงานตามภารกิจ ด้านการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชน อบต. คำแคน ยังมีการเลือกปฏิบัติและสนับสนุนกลุ่มที่ใกล้ชิดกับตนเอง ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักคุณธรรม และไม่มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างโปร่งใสเป็นระบบ และไม่ได้กระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเป็นธรรมและคุ้มค่า รวมทั้งการตัดสินใจการดำเนินงานยังประกอบไปด้วยอคติ 4 ประการ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ คือ มีความลำเอียง เพราะรัก เพราะโกรธ เพราะหลง และเพราะกลัว ซึ่งผู้บริหารที่มีจิตที่ประกอบด้วยอคติ 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้น หลักพุทธธรรมซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรมที่ไม่สมควรแก่ธรรม จึงอาจสรุปได้ว่า “อบต. คำแคน ยังไม่ได้มีการบริหารงานให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรมในธรรมาภิบาลเท่าที่ควรจะเป็น”

นัยนา ชาญมงคล และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานที่เกิดจากการสนับสนุนโดยภาครัฐได้แก่การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ในเรื่องความสำคัญของระบบนิเวศป่าชายเลน การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดกิจกรรมและรณรงค์การปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมความรู้และทักษะการเป็นวิทยากร การฝึกอบรมทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ การรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน การดำเนินงานที่เกิดจากการสนับสนุนจากภาคประชาชนได้แก่ การให้ความรู้เรื่องป่าชายเลนแก่นักท่องเที่ยว การประชุมวางแผนการดำเนินงาน การระดมความคิด และแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม การปรึกษาระหว่างเครือข่ายอนุรักษ์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ได้แก่ ความขัดแย้งของชุมชนและภาครัฐ การขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาการขาดความต่อเนื่องจากการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ปัญหาการขาดความต่อเนื่องของเยาวชน ปัญหาเอกสารสิทธิ์ นส. 3 ก ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ของคนในพื้นที่ การขาดบุคลากรในการให้ความรู้ในเรื่องป่าชายเลน ความไม่จริงจังในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ปัญหาการไม่เสียสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรม

สนใจ หะวานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้เสนอเอกสารการวิจัย เรื่อง โกงกางทรัพยากรที่มีคุณค่าของป่าชายเลน ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ดังนี้

ป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และเป็นแหล่งสะสมธาตุอาหารตามธรรมชาติของพืชและสัตว์กล่าวคือทางด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนมีประโยชน์ ในการป้องกันชายฝั่งทะเลจากคลื่นลม ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจากกระแสน้ำ และช่วยให้ดินตะกอนทับถมรากไม้และต้นไม้ที่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ช่วยกั้นกรองของเสียและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและสัตว์บกอีกหลายชนิด ป่าชายเลนจึงเป็นระบบนิเวศอิกระบบหนึ่งที่อยู่ระหว่าง ระบบนิเวศบกกับระบบนิเวศทะเลช่วยให้ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของระบบนิเวศทั้งสาม เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติสำหรับในด้านเศรษฐกิจป่าชายเลนให้คุณค่ามหาศาลกับมนุษย์ เช่นเป็นแหล่งสัตว์น้ำเศรษฐกิจจำพวก กุ้ง หอยปู ปลา และไม้จากป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัย เช่น ไม้โกงกางเป็นไม้ป่าชายเลนชนิดหนึ่งและนับเป็นไม้ชนิดเดียวที่มีปริมาณมากในป่าชายเลนของประเทศไทย

สรุปได้ว่า ป่าชายเลนยังมีความสำคัญต่อการลดความรุนแรงของคลื่น ป้องกันการพังทลายของดินชายฝั่ง ช่วยเพิ่มพื้นที่ชายฝั่งและริมตลิ่ง ในกรณีภัยพิบัติ ช่วยชะลอความเร็วของคลื่นยักษ์ที่เข้าถล่มชายฝั่ง และชะลอเศษไม้และเศษตะกอนจำนวนมากที่จะเข้าทำลายชุมชนที่อยู่ใกล้ชายฝั่ง ซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันในการดูแลท้องถิ่นของตนเองด้วยการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตาม สำนึกที่ดี การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่

เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ นั้น จะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา “แนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนและศึกษาถึงอุปสรรค ปัญหา และปัจจัยความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมถึงศึกษาถึงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey-Research) และได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. แหล่งการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

เพื่อให้แนวทางในการดำเนินวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบบรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบความคิดการวิจัย

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย แนวทางการบริหารจัดการ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้แนวทางในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลนบางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลนบางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำแนวคิดที่ได้ศึกษามาสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบความคิดและแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้

2. สร้างกรอบแนวความคิดการวิจัย

3. นำกรอบแนวคิดการวิจัยมากำหนดการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลน บางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ดำเนินการดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

1.1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นการศึกษากรอบแนวคิดการวิจัยมากำหนดการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลนบางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มาสร้างเครื่องมือการวิจัย

1.2 ตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้นของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นแล้วไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

2. แบบสอบถาม

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นการศึกษากรอบแนวคิดการวิจัยในเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการป่าชายเลนบางตะบูน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มาสร้างเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ดัดแปลงมาจากแนวคิดทฤษฎี

2.2 นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาเฉพาะข้อรายการนั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด โดยกำหนดความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

2.3 นำแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อคำถามที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องในข้อ 2.2 ไปสร้างแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

2.4 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับประชากรของบางตะบูน และไม่ใช่อีกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้งฉบับ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าเท่ากับ .973

2.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. การสัมภาษณ์ โดยการเก็บข้อมูลจาก ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาล ตำบลบางตะนูน และองค์การบริหารส่วนตำบลบางตะนูน ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเอง
2. การตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเข้าเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามประชาชนในพื้นที่บางตะนูนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์
 - 1.1 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์แยกประเด็นและแยกหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะนูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
 - 1.2 นำผลการจัดหมวดหมู่ของการสัมภาษณ์มาเชื่อมโยง และสรุปเป็นภาพรวมของผลการวิเคราะห์ตามกรอบความคิดการวิจัย
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
 - 2.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด แล้วนำมาลงรหัส
 - 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
 - 2.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2, 3, และ 5 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการป้าชายเลน, ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป้าชายเลน, ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยวิธีการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะนูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 สร้างแนวทางการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยวิธีการใช้หลักธรรมาภิบาลตำบลบางตะนูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

1. นำผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดและผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวแปรสำคัญในการสร้างรูปแบบการจัดการป้าชายเลนตำบลบางตะนูน

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม การบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยวิธีการใช้หลักกรรมภิบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีที่ได้แล้วนำไปอภิปรายผลต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนในตำบลบางตะบูนออก จำนวน 5,690 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 5 เมษายน 2551) โดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน เมษายน ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2553) และผู้บริหารและปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของ ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 คน

ที่	ชุมชน	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1.	ชุมชนบ้านเกาะแก้ว	438	29
2.	ชุมชนบ้านสามคลอง	} 925	61
3.	ชุมชนบ้านคลองริม		
4.	ชุมชนบ้านคลองมอญ	1,046	69
5.	ชุมชนบ้านหน้าเหมือง	328	21
6.	ชุมชนปุนไถ่กง	853	56
7.	ชุมชนบ้านโรงหมู	316	21
8.	ชุมชนบ้านคลองถัด	430	28
9.	ชุมชนบ้านคลองขุด	763	50
10.	ชุมชนบ้านท้องคู้	227	15
11.	ชุมชนบ้านคลองไหล่	364	24
รวม		5,690	374

2. กลุ่มตัวอย่าง การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างและได้ใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบ ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5% ดังสูตรของ Taro Yamane (1967) ดังนี้ (สุวิมล ศิริภานันท์, 2542)

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	=	ขนาดของประชากร
	e	=	0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

แทนค่าสูตรจะได้

$$n = \frac{5,690}{1 + 5,690 (0.05)^2}$$

$$n = 374$$

จากสูตรนี้ สามารถคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่างที่จะทำการเก็บข้อมูล 374 ตัวอย่าง และผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 คน รวม 382 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับสัมภาษณ์ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของ ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ชุดที่ 2 สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามสำหรับสอบถามประชาชนในเขตตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นสมาชิกชมรม และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลบางตะบูน โดยแบบสอบถามที่คำถามมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choices)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งคำถามมีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งคำถามมีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งคำถามมีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

แหล่งการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ สอบถามผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเชิงปริมาณ สอบถามประชาชนในเขตตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผล ดังนี้ (Best, 1981 : 182)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 ความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 ความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 ความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 ความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 ความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผล ดังนี้ (Best, 1981 : 182)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 ความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 ความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 ความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 ความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 ความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผล ดังนี้ (Best, 1981 : 182)

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	ความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	ความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	ความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	ความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49	ความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักกรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของเพียร์สัน (Pearson - Coefficient Correlation) การแปลค่าความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2546 : 90) (ใช้ได้ทั้งทางบวกและทิศทางลบ)

ค่าสหสัมพันธ์ 0.00 - 0.20	หมายความว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก
ค่าสหสัมพันธ์ 0.21 - 0.40	หมายความว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
ค่าสหสัมพันธ์ 0.41 - 0.60	หมายความว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
ค่าสหสัมพันธ์ 0.61 - 0.80	หมายความว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
ค่าสหสัมพันธ์ 0.81 - 1.00	หมายความว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ปัญหาการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักกรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์ (Contents Analysis)

ตอนที่ 2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักกรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์ (Contents Analysis)

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการป้าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักกรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยการวิเคราะห์ (Contents Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา “แนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัย โดยเสนอรายละเอียด การวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ในแต่ละตอน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	193	51.60
หญิง	181	48.40
รวม	374	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	115	30.70
31 - 40 ปี	123	32.90
41 - 50 ปี	108	28.90
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	28	7.50
รวม	374	100.00
การศึกษา		
ประถมศึกษา	133	35.60
มัธยมศึกษาตอนต้น	77	20.60
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	84	22.50
อนุปริญญา/ปวส.	49	13.10
ปริญญาตรี	22	5.90
สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	9	2.30
รวม	374	100.00
อาชีพ		
ค้าขาย	120	32.10
ประมง	73	19.50
รับจ้าง	94	25.10
รับราชการ	26	7.00

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียน-นักศึกษา	9	2.40
แม่บ้าน	52	13.90
รวม	374	100.00
เป็นสมาชิกชมรม		
ไม่ตอบ	232	62.00
เป็นสมาชิกชมรมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน	30	8.00
เป็นสมาชิกชมรมกลุ่มอนุรักษ์บางตะบูน	36	9.60
เป็นสมาชิกชมรมประมง	60	16.00
เป็นสมาชิกชมรมเคร็ดิทยุเนี่ยน	10	2.70
มีชมรมขยะค้ำยไปคูล	6	1.70
รวม	374	100.00
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลบางตะบูน		
น้อยกว่า 5 ปี	-	-
6-10 ปี	6	1.60
11-15 ปี	1	0.30
มากกว่า 15 ปีขึ้นไป	367	98.10
รวม	374	100.00

จากตาราง 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 51.60 อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 35.60 อาชีพค้าขาย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10 การเป็นสมาชิกชมรมส่วนใหญ่ไม่เลือกตอบแบบสอบถาม จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลบางตะบูน มากกว่า 15 ปี ขึ้นไป จำนวน 367 คน คิดเป็นร้อยละ 98.10

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตาราง 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. การปล่อยปละละเลยทำให้ประชาชนบุกรุกป่าชายเลน	3.40	.49	ปานกลาง	1
2. การละเลยการทิ้งของเสียจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง	3.37	.65	ปานกลาง	3
3. การปล่อยให้น้ำเค็มจากการทำนาเกลือเพิ่มปริมาณลงสู่ป่าชายเลน	2.92	.66	ปานกลาง	13
4. การปล่อยให้เกิดการก่อสร้างในป่าชายเลน เช่น ถนน อาคารที่อยู่อาศัย โรงเพาะฟัก โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ทำเทียบเรือ อู่ซ่อมเรือ	3.37	.48	ปานกลาง	2
5. การไม่จำกัด ตรวจสอบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น การทำนากุ้ง บ่อปลา และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งอื่นๆ	2.84	.58	ปานกลาง	14
6. การไม่ควบคุมความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติ การขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี	2.93	.52	ปานกลาง	12
7. การละเลยไม่ให้ความรู้กับประชาชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี	2.75	.86	ปานกลาง	15
8. การกำกับดูแลที่ด้อยประสิทธิภาพ ขององค์กร	3.02	.74	ปานกลาง	9

ตาราง 4.2 (ต่อ)

ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใชห้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	อันดับที่
9. การขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม	3.02	.74	ปานกลาง	8
10. การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับ โดยมองข้ามการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	3.02	.61	ปานกลาง	7
11. การเลือกปฏิบัติ เอื้อประโยชน์กับพวกพ้อง	3.28	.61	ปานกลาง	4
12. การขาดการประชาสัมพันธ์ ด้านการ อนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง	3.09	.29	ปานกลาง	6
13. ขาดการถ่ายทอดความรู้ ด้านการอนุรักษ์ ป่าชายเลน	2.95	.90	ปานกลาง	11
14. การให้สัมปทานตัดฟันป่าชายเลนแก่พวกพ้อง	3.19	.58	ปานกลาง	5
15. ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านการใช้ ประโยชน์และอนุรักษ์ป่าชายเลน	3.01	.60	ปานกลาง	10
รวม	3.08	.19	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใชห้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะนูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = .19) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า การปล่อยปละละเลยทำให้ประชาชนบุกรุกป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = .49) รองลงมา คือ การปล่อยให้เกิดการก่อสร้างในป่าชายเลน เช่น ถนน อาคารที่อยู่อาศัย โรงเพาะฟัก โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ทำเทียบเรือ อยู่ซ่อมเรือ เป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = .48) การละเลยการทิ้งของเสียจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = .65) และการละเลยไม่ให้ความรู้กับประชาชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.75$, S.D. = .86) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตาราง 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมและรายด้าน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. ความรู้ความเข้าใจ	2.99	.17	ปานกลาง	5
2. ความศรัทธาและความมุ่งมั่น	3.06	.18	ปานกลาง	1
3. ภาวะผู้บริหาร	3.00	.17	ปานกลาง	3
4. ความกล้า	3.05	.24	ปานกลาง	2
5. การบริหารระบบ	3.00	.24	ปานกลาง	4
รวม	3.02	.09	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = .09) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความศรัทธาและความมุ่งมั่น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = .18) รองลงมา คือ ความกล้า มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = .24) ภาวะผู้บริหาร มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = .17) และความรู้ความเข้าใจ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = .17) ตามลำดับ

ตาราง 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก ธรรมชาติบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านความรู้ความเข้าใจ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร จัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. มีการดำเนินงานด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับ การบริหารป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	3.18	.39	ปานกลาง	1
2. มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่กว้างไกล	2.92	.67	ปานกลาง	4
3. มีการวางแผนงานที่ดี	2.72	.61	ปานกลาง	5
4. มีความรับผิดชอบในการบริหารงาน	3.11	.68	ปานกลาง	2
5. มีวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.01	.43	ปานกลาง	3
รวม	2.99	.17	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมชาติบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = .17) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีการดำเนินงานด้วยความ เข้าใจเกี่ยวกับการบริหารป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .39) รองลงมา คือ มีความรับผิดชอบในการบริหารงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = .68) มีวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .43) และมีการวางแผนงาน ที่ดี มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = .61) ตามลำดับ

ตาราง 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก ธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านความศรัทธาและ ความมุ่งมั่น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร จัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การทุ่มเท และความเสียสละอย่างมาก	3.00	.43	ปานกลาง	4
2. การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น	3.18	.83	ปานกลาง	2
3. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	2.92	.52	ปานกลาง	5
4. การยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น	3.18	.57	ปานกลาง	1
5. มีความพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอ	3.00	.42	ปานกลาง	3
รวม	3.06	.18	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า การยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .57) รองลงมา คือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .83) มีความพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = .42) และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับ สดท้าย ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = .52) ตามลำดับ

ตาราง 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก ธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านภาวะผู้บริหาร

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร จัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. ผู้บริหารภาวะผู้นำ มีการบริหารที่ยึดหลัก ความถูกต้อง	3.19	.58	ปานกลาง	1
2. ผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการกระทำ ของและลูกน้อง	3.01	.61	ปานกลาง	3
3. สมาชิกในองค์กรมีภาวะผู้นำ	2.73	.62	ปานกลาง	5
4. สมาชิกในองค์กรมีความเป็นผู้นำใน ตนเอง	2.91	.29	ปานกลาง	4
5. มีการทำงานเป็นทีม ไม่ขัดแย้งกัน	3.18	.38	ปานกลาง	2
รวม	3.00	.17	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = .17) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ผู้บริหารภาวะผู้นำ มีการบริหารที่ยึดหลักความถูกต้อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = .58) รองลงมาคือ มีการทำงานเป็นทีม ไม่ขัดแย้งกัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .38) ผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการกระทำของและลูกน้อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .61) และสมาชิกในองค์กรมีภาวะผู้นำ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.73$, S.D. = .62) ตามลำดับ

ตาราง 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก ธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านความกล้า

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการ ป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. ผู้บริหารกล้าคิด กล้าตัดสินใจ	3.01	.43	ปานกลาง	3
2. ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน	3.19	.57	ปานกลาง	2
3. สมาชิกในองค์กรมีความรับผิดชอบ และ แก้ไขในการดำเนินงานของตนและกลุ่ม	2.82	.72	ปานกลาง	4
4. มีความกล้าเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ บริหารใหม่ ๆ	3.19	.39	ปานกลาง	1
รวม	3.05	.24	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = .24) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความกล้าเปลี่ยนแปลง รูปแบบการบริหารใหม่ ๆ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = .39) รองลงมา คือ ผู้บริหารเป็น ผู้ที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = .57) ผู้บริหารกล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .43) และ สมาชิกในองค์กรมีความรับผิดชอบ และแก้ไขในการดำเนินงานของตนและกลุ่ม มีค่าสูงสุดเป็น อันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = .72) ตามลำดับ

ตาราง 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก ธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านการบริหารระบบ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหาร จัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผน แม่บทรวมร่วมกันทั้งองค์กร	3.02	.74	ปานกลาง	3
2. องค์กรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง	3.09	.67	ปานกลาง	2
3. องค์กรมีการจัดทำโครงการการอนุรักษ์ป่า ชายเลนอย่างต่อเนื่อง	2.73	.45	ปานกลาง	4
4. มีความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างเป็นระบบ	3.18	.39	ปานกลาง	1
รวม	3.00	.24	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมชาติบำบัด ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ใน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = .24) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเข้าใจในการอนุรักษ์ ป่าชายเลนอย่างเป็นระบบ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .39) รองลงมา คือ องค์กรมีการ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = .67) การกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผนแม่บทรวมร่วมกันทั้งองค์กร มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = .74) และองค์กรมีการจัดทำโครงการการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.73$, S.D. = .45) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตาราง 4.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมและรายด้าน

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. หลักนิติธรรม	2.94	.18	ปานกลาง	6
2. หลักคุณธรรม	3.05	.19	ปานกลาง	2
3. หลักความโปร่งใส	2.99	.29	ปานกลาง	5
4. หลักความมีส่วนร่วม	3.12	.26	ปานกลาง	1
5. หลักความรับผิดชอบ	3.01	.25	ปานกลาง	4
6. หลักความคุ้มค่า	3.02	.18	ปานกลาง	3
รวม	3.02	.08	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.9 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.02$, S.D. = .08) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า หลักความมีส่วนร่วม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง
($\bar{X} = 3.12$, S.D. = .26) รองลงมา คือ หลักคุณธรรม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = .19)
หลักความคุ้มค่า มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = .18) และหลักนิติธรรม มีค่าสูงสุดเป็น
อันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = .18) ตามลำดับ

ตาราง 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักนิติธรรม

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการ อนุรักษ์ป่าชายเลน	3.01	.10	ปานกลาง	3
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศ ทางการพัฒนาป่าชายเลน	3.10	.79	ปานกลาง	2
3. ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าชายเลน	2.84	.72	ปานกลาง	5
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน	3.10	.51	ปานกลาง	1
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ เงื่อนไข ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน	2.74	.46	ปานกลาง	6
6. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประสานกับ องค์กรต่างๆ ในพื้นที่	2.84	.40	ปานกลาง	4
รวม	2.94	.18	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 2.94$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการ
อนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = .51) รองลงมา คือ ประชาชนมีส่วนร่วม
ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = .79) ประชาชน
มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็น
อันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .10) และประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ เงื่อนไข
ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = .46) ตามลำดับ

ตาราง 4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักคุณธรรม

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม	3.20	.58	ปานกลาง	2
2. ธรรมาภิบาลเพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของ สังคมถือปฏิบัติ	3.20	.71	ปานกลาง	3
3. อำนาจความสะอาดแก่ผู้รับบริการ	2.76	.62	ปานกลาง	7
4. ยึดหลักความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน	3.27	.62	ปานกลาง	1
5. ซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทน	3.02	.45	ปานกลาง	5
6. ขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย	3.04	.60	ปานกลาง	4
7. ทำงานด้วยความเสียสละ อุทิศตนเพื่อ การปฏิบัติงาน	2.83	.58	ปานกลาง	6
รวม	3.05	.19	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.11 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.05$, S.D. = .19) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ยึดหลักความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน
มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = .62) รองลงมา คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้อง
ดีงาม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.20$, S.D. = .58) ธรรมาภิบาลเพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงาน
ในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.20$, S.D. = .71) และ
อำนาจความสะอาดแก่ผู้รับบริการ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = .62) ตามลำดับ

ตาราง 4.12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักความโปร่งใส

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผย ข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และ สามารถตรวจสอบได้	3.01	.60	ปานกลาง	3
2. ความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและ กลไกการทำงานขององค์กรให้มีความ โปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	2.92	.67	ปานกลาง	5
3. ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารได้ สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการ ตรวจสอบ	3.00	.74	ปานกลาง	4
4. ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการ สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน	3.28	.75	ปานกลาง	1
5. มีระบบตรวจสอบการทำงานในหน่วยงาน	2.64	.49	ปานกลาง	6
6. การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชน ปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน	3.09	.51	ปานกลาง	2
รวม	2.99	.29	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.12 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 2.99$, S.D. = .29) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้าง
ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = .75) รองลงมา คือ การทำงาน
ของภาครัฐและภาคเอกชน ปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = .51)
การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบได้
มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .60) และมีระบบตรวจสอบการทำงานในหน่วยงาน
มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.64$, S.D. = .49) ตามลำดับ

ตาราง 4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักความร่วมมือ

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. ประสานสัมพันธ์ ทำงานเป็นทีม และสร้าง เครือข่ายในการทำงาน	3.27	.85	ปานกลาง	2
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน	3.09	.51	ปานกลาง	5
3. ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการหารือ กับท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน	2.73	.62	ปานกลาง	6
4. ประชาชนเข้ามามีบทบาทเพื่อเสนอ กิจกรรมในการบริหารจัดการป่าชายเลน	3.19	.39	ปานกลาง	3
5. ประชาชน ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้าง ความร่วมมือกับหน่วยงาน	3.27	.45	ปานกลาง	1
6. เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้การปฏิบัติงาน	3.19	.71	ปานกลาง	4
รวม	3.12	.26	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.13 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.19$, S.D. = .71) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ประชาชน ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้าง
ความร่วมมือกับหน่วยงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = .45) รองลงมา คือ ประสานสัมพันธ์
ทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายในการทำงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = .85)
ประชาชนเข้ามามีบทบาทเพื่อเสนอกิจกรรมในการบริหารจัดการป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม
($\bar{X} = 3.19$, S.D. = .39) และประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการหารือกับท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรม
อนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.73$, S.D. = .62) ตามลำดับ

ตาราง 4.14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การบริหารจัดการป่าชายเลนอย่างเข้าใจ เป้าหมายอย่างแท้จริง	3.11	.32	ปานกลาง	2
2. ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนแก่ผู้ร่วม ปฏิบัติงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	2.90	1.01	ปานกลาง	5
3. บุคลากรตระหนักในความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ของตน	2.86	.73	ปานกลาง	6
4. การให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ	3.13	.53	ปานกลาง	1
5. การเริ่มปฏิบัติงานบุคลากรต้องทราบถึง นโยบายการปฏิบัติ	3.04	.57	ปานกลาง	3
6. มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่	3.03	.58	ปานกลาง	4
รวม	3.01	.25	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.14 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .25) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า การให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = .53) รองลงมา คือ การบริหารจัดการป่าชายเลนอย่างเข้าใจเป้าหมายอย่างแท้จริง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = .32) การเริ่มปฏิบัติงานบุคลากรต้องทราบถึงนโยบายการปฏิบัติ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = .57) และบุคลากรตระหนักในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 2.86$, S.D. = .73) ตามลำดับ

ตาราง 4.15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับ
แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบล
บางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านหลักความคุ้มค่า

แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลน เชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. ตระหนักว่ามีทรัพยากรมีจำกัด จึงควร นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	3.18	.52	ปานกลาง	2
2. มีการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างจริงจัง	3.43	.60	ปานกลาง	1
3. มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง	2.61	.54	ปานกลาง	6
4. อัตรากำลังของบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีความ เหมาะสมกับปริมาณงาน	3.01	.73	ปานกลาง	3
5. การบริหารยึดหลักความประหยัดและความ คุ้มค่า	2.91	.67	ปานกลาง	5
6. ประชาชนมีส่วนร่วมปรับปรุงพัฒนา ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของ หน่วยงาน	3.00	.05	ปานกลาง	4
รวม	3.02	.18	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.15 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.02$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างจริงจัง มีค่าสูงสุด
เป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = .60) รองลงมา คือ ตระหนักว่ามีทรัพยากรมีจำกัด จึงควรนำมาใช้ให้
เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .52) อัตรากำลังของบุคลากร
ที่ปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับปริมาณงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .73) และ
มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย
($\bar{X} = 2.61$, S.D. = .54) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Moment Correlation Coefficient)

ตัวแปร	หลัก นิติธรรม	หลัก คุณธรรม	หลัก ความ โปร่งใส	หลักความ มีส่วนร่วม	หลักความ รับผิดชอบ	หลักความ คุ้มค่า	แนว ทางการ บริหาร
ความรู้ความเข้าใจ	0.545**	0.368**	0.091	0.208**	-0.093	0.133**	0.492**
ความศรัทธาและ							
ความมุ่งมั่น	-0.005	-0.550**	-0.129*	0.257**	0.264**	-0.369**	-0.158**
ภาวะผู้บริหาร	0.627**	0.018	0.060	0.065	0.026	0.046	0.326**
ความกล้า	0.483**	0.201**	0.064	0.164**	-0.390**	-0.040	0.160**
การบริหารระบบ	-0.200**	-0.019	0.133*	-0.288**	0.646**	0.013	0.176**
ปัจจัย							
แห่งความสำเร็จ	0.587**	0.023	0.110*	0.135**	0.219**	-0.092	0.423**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.423$)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 การแสดงความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้นวัตกรรมมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้นวัตกรรมมาภิบาลมีผลต่อธรรมชาติ และมนุษย์ ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มากที่สุด รองลงมา คือ การสร้างความร่วมมือ และการเสริมอำนาจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม ทำให้สามารถจัดการกับป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยใช้นวัตกรรมมาภิบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม โดยการให้ประชาชนในพื้นที่รัก ห่วงแหนป่าชายเลน มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรี
2. ด้านหลักคุณธรรม โดยการทำแต่ความดี, การซื่อสัตย์ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีคุณธรรม
3. ด้านหลักความโปร่งใส โดยการประเมินความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง มากที่สุด รองลงมาคือ การจัดทำแผนอนุรักษ์ป่าชายเลน
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยการร่วมมือ ร่วมใจของทุกฝ่าย มากที่สุด รองลงมาคือ คนในชุมชนร่วมดูแลอนุรักษ์ป่าชายเลน
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน, ทุกฝ่ายรับผิดชอบร่วมกัน มากที่สุด รองลงมาคือ หาวิธีป้องกันการบุกรุกทำลายป่าชายเลน
6. ด้านหลักความคุ้มค่า โดยการร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ ทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักกรรมมาภิบาล ก็จะก่อให้เกิดความคุ้มค่า ในการปฏิบัติงานสูงสุด และชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง

ตอนที่ 2 การแสดงความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ การบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้นวัตกรรมมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้นวัตกรรมมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม และการสร้างความตระหนักในคุณค่า ประโยชน์ของป่าชายเลน, การมีจิตสำนึกดี, การสร้างความรักความหวงแหน
2. ด้านความศรัทธาและความมุ่งมั่น ด้วยการการดูแลรักษา มากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างความหวงแหน, การส่งเสริมการปลูกป่าชายเลนเสริม และการไม่ทำลาย รุกกล้า
3. ด้านภาวะผู้บริหาร ด้วยการ การมีส่วนร่วม, การเป็นผู้นำ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ, การเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงาน, การเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มากที่สุด
4. ด้านความกล้า ด้วยการกล้าคิด กล้าทำ, ต่อต้านกลุ่มนายทุนที่จะมาทำลายทรัพยากร มากที่สุด รองลงมาคือ หวงแหนทรัพยากร
5. ด้านการบริหารระบบ ด้วยการต้องมีคุณธรรมในการบริหารจัดการ, ห่วงเทกายและใจ ให้งานกับการทำงาน, วางแผนการดำเนินงาน มากที่สุด รองลงมาคือ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหาร, ดำเนินงานตามนโยบาย

ตอนที่ 3 การแสดงความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านประโยชน์ของแนวทางการจัดการป่าชายเลน โดยการคำนึงถึงประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ลดมลพิษ ทำให้น้ำสะอาด สัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ชาวประมงมีรายได้เพิ่มขึ้น มากที่สุด รองลงมาคือ ประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อม ลดภาวะโลกร้อน เพิ่มปริมาณออกซิเจน, ลดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล และประโยชน์ต่อป่าชายเลนไม่ถูกรบกวน มีการฟื้นฟู ขยายแนวเขตป่าชายเลนเพิ่มขึ้น
2. ด้านแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริม ควรณรงค์ให้ประชาชนรัก และหวงแหนป่าชายเลน, ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว, จัดกิจกรรมปลูกป่าอย่างสม่ำเสมอ มากที่สุด รองลงมาคือ ชักชวนประชาชนในพื้นที่ เข้ามาร่วมคิด เสนอแนะแก้ปัญหาป่าชายเลน, จัดสรรงบประมาณอนุรักษ์ ฟื้นฟูป่าชายเลน

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา “แนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัยสามารถสรุป อภิปราย และมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีการศึกษาประถมศึกษา อาชีพค้าขาย เป็นสมาชิกชมรม และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลบางตะบูน มากกว่า 15 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในทัศนคติของชาวบ้านมองปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการปล่อยปละละเลยทำให้ประชาชนบุกรุกป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การปล่อยให้เกิดการก่อสร้างในป่าชายเลน เช่น ถนน อาคารที่อยู่อาศัย โรงเพาะฟัก โรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ทำเทียบเรือ อุ้มอ้อมเรือ เป็นอันดับสอง การละเลยการทิ้งของเสียจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และการละเลยไม่ให้ความรู้กับประชาชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลมีผลต่อธรรมชาติ และมนุษย์ ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การสร้างความร่วมมือ และการเสริมอำนาจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ

ตาม ทำให้สามารถจัดการกับป่าชายเลนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ และมีแนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ดังนี้

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะบูนเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้นหลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้นหลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในทัศนคติของชาวบ้านมองปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความศรัทธาและความมุ่งมั่น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ความกล้า มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ภาวะผู้บริหาร มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และความรู้ความเข้าใจ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า มีการดำเนินงานด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ มีความรับผิดชอบในการบริหารงานมีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง มีวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และมีการวางแผนงานที่ดี มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม และการสร้างความตระหนักในคุณค่า ประโยชน์ของป่าชายเลน, การมีจิตสำนึกดี, การสร้างความรักความหวงแหน

2. ด้านความศรัทธาและความมุ่งมั่น ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า การยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง มีความพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรดูแลรักษา มากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างความหวงแหน, การส่งเสริมการปลูกป่าชายเลนเสริม และการไม่ทำลาย รุกกล้า

3. ด้านภาวะผู้บริหาร ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า ผู้บริหารภาวะผู้นำ มีการบริหารที่ยึดหลักความถูกต้อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ มีการทำงานเป็นทีม ไม่ขัดแย้งกัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการกระทำของและลูกน้อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และสมาชิกในองค์กรมีภาวะผู้นำ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีส่วนร่วม, การเป็นผู้นำ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ, การเป็นต้นแบบในการปฏิบัติงาน, การเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มากที่สุด

4. ด้านความกล้า ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า มีความกล้าเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารใหม่ ๆ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ผู้บริหารกล้าคิด กล้าตัดสินใจ มี

ค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และสมาชิกในองค์กรมีความรับผิดชอบ และแก้ไขในการดำเนินงานของตน และกลุ่ม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรกล้าคิด กล้าทำ, ต่อต้านกลุ่มนายทุนที่จะมาทำลายทรัพยากรมากที่สุด รองลงมาคือ หวงแหน ทรัพยากร

5. ด้านการบริหารระบบ ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่า มีความเข้าใจในการอนุรักษ์ ป่าชายเลน อย่างเป็นระบบ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ องค์กรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง การกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และแผนแม่บทร่วมกันทั้ง องค์กร มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และองค์กรมีการจัดทำโครงการการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ต้องมีคุณธรรมในการบริหารจัดการ, ทุ่มเทกายและใจให้กับการทำงาน, วางแผนการดำเนินงาน มากที่สุด รองลงมาคือ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหาร, ดำเนินงานตามนโยบาย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางตะนูนเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้อยู่หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะนูน อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย ในภาพรวม พบว่า แนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้อยู่หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะนูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในระดับปานกลาง โดยหลักความมีส่วนร่วม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ หลักคุณธรรม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง หลักความคุ้มค่า มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และหลักนิติธรรม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และสรุปเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ เงื่อนไข ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรให้ประชาชนในพื้นที่รัก หวงแหนป่าชายเลนมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรี

2. ด้านหลักคุณธรรม ในระดับปานกลาง โดยยึดหลักความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ทรนงค์เพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติมีค่าสูงสุด เป็นอันดับสาม และอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจาก

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรทำแต่ความดี, การซื้อสัตย์ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีคุณธรรม

3. ด้านหลักความโปร่งใส ในระดับปานกลาง โดยประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็น การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การทำงานของภาครัฐ และภาคเอกชน ปลอดภัยจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบได้ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และมี ระบบตรวจสอบการทำงานในหน่วยงานมีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีการประเมินความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างต่อเนื่อง มากที่สุด รองลงมาคือ การจัดทำแผนอนุรักษ์ป่าชายเลน

4. ด้านหลักความมีส่วนร่วม ในระดับปานกลาง โดยประชาชน ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้าง ความร่วมมือร่วมกับหน่วยงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ประสานสัมพันธ์ ทำงานเป็น ทีม และสร้างเครือข่ายในการทำงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง ประชาชนเข้ามามีบทบาทเพื่อเสนอ กิจกรรมในการบริหารจัดการป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมใน การหารือกับท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการ สัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีการร่วมมือ ร่วมใจของทุกฝ่าย มากที่สุด รองลงมาคือ คนในชุมชนร่วมดูแลอนุรักษ์ป่าชายเลน

5. ด้านหลักความรับผิดชอบ ในระดับปานกลาง โดยการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่อ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ การบริหารจัดการป่าชายเลนอย่าง เข้าใจเป้าหมายอย่างแท้จริง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง การเริ่มปฏิบัติงานบุคลากรต้องทราบถึงนโยบาย การปฏิบัติ มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสาม และบุคลากรตระหนักในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีการรับฟัง ความคิดเห็นของคนในชุมชน, ทุกฝ่ายรับผิดชอบร่วมกัน มากที่สุด รองลงมาคือ หาวิธีป้องกันการบุกรุก ทำลายป่าชายเลน

6. ด้านหลักความคุ้มค่า ในระดับปานกลาง โดยมีการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างจริงจัง มี ค่าสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ตระหนักว่ามีทรัพยากรมีจำกัด จึงควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสอง อัตรากำลังของบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับปริมาณงาน มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสามและมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง มีค่าสูงสุดเป็นอันดับสุดท้าย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีการร่วมมือ ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ ทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ก็ จะ ก่อให้เกิดความคุ้มค่า ในการปฏิบัติงานสูงสุด และชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักทฤษฎีบทค่ากลางตามตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักทฤษฎีบทค่ากลางตามตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักทฤษฎีบทค่ากลางตามตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.423$)

อภิปรายผล

1. ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักทฤษฎีบทค่ากลางตามตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักทฤษฎีบทค่ากลางตามตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะปัญหาด้าน การปล่อยปลาละเลทำให้ประชาชนบุกรุกป่าชายเลน ด้วยการปล่อยให้เกิดการก่อสร้างป่าชายเลน ทำให้พื้นที่ป่าลดลง ทรัพยากรสัตว์น้ำก็ลดลงด้วยเช่นกัน การขาดความร่วมมือที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งถ้าหากทางตำบลบางตะบูนมีการรวมตัวกันจัดการที่ดี ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในท้องถิ่น ก็ทำให้เกิดความร่วมมือจัดการปัญหาป่าชายเลนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนใจ หะวานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้เสนอเอกสารการวิจัย เรื่อง โกงกางทรัพยากรที่มีคุณค่าของป่าชายเลน ผลการวิจัย พบว่า ป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจและเป็นแหล่งสะสมธาตุอาหารตามธรรมชาติของพืชและสัตว์กล่าวคือทางด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนมีประโยชน์ ในการป้องกันชายฝั่งทะเลจากคลื่นลม ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจากกระแสน้ำ และช่วยให้ดินตะกอนทับถมรากไม้และต้นไม้ที่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ช่วยกั้นกรองของเสียและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและสัตว์บกอีกหลายชนิด ป่าชายเลนจึงเป็นระบบนิเวศอีกระบบหนึ่งที่อยู่ระหว่าง ระบบนิเวศบกกับระบบนิเวศทะเลช่วยให้ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของระบบนิเวศทั้งสาม เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติสำหรับ ในด้านเศรษฐกิจป่าชายเลนให้คุณค่ามหาศาลกับมนุษย์ เช่นเป็นแหล่งสัตว์น้ำ เศรษฐกิจจำพวก กุ้ง หอยปู ปลา และไม้จากป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัย เช่น ไม้โกงกางเป็นไม้ป่าชายเลนชนิดหนึ่งและนับเป็นไม้ชนิดเดียวที่มีปริมาณมากในป่าชายเลนของประเทศไทย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความศรัทธาและความมุ่งมั่น ด้วยการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นัทธิ จิตสว่าง (2548) กล่าวว่า การจัดการภาครัฐ หมายถึง ปัจจุบันนี้เป็นยุคปฏิรูปวัฒนธรรมในการทำงานการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่โดยภาครัฐ (Public Administration) ใช้เทคนิควิธีบริหารในการบริหารจัดการภาครัฐกิจเอกชน บริหารจัดการในภาครัฐราชการมากขึ้น แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการภาครัฐ (Public Management) เริ่มเผยแพร่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับในปัจจุบัน ซึ่งความแตกต่าง ระหว่างคำว่า การบริหาร (Administration) กับคำว่า การจัดการ (Management) จะอยู่ที่วิธีการจัดการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลยพินิจในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการแข่งขันของประเทศโดยรวมให้สูงขึ้น และควรเพิ่มเติมด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพประสบความสำเร็จสูงสุด และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัยนา ชาญมงคล และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานที่เกิดจากการสนับสนุนโดยภาครัฐได้แก่การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ในเรื่องความสำคัญของระบบนิเวศป่าชายเลน การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดกิจกรรมและรณรงค์การปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมความรู้และทักษะการเป็นวิทยากร การฝึกอบรมทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ การรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะหลักความร่วมมือ เนื่องจากความร่วมมือเป็นตัวการสำคัญในการบริหารจัดการของทุก ๆ ด้าน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัตรา วิมลสมบัติ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาลกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยประสบความสำเร็จได้ ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะร่วมมือร่วมใจพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้าและตลอดจน จัดกิจกรรมส่งเสริม วรรณรงค์ให้ประชาชนรัก และหวงแหนป่าชายเลน, ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว, จัดกิจกรรมปลูกป่าอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัยนา ชาญมงคล และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานที่เกิดจากการสนับสนุนโดยภาครัฐได้แก่ การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ในเรื่องความสำคัญของระบบนิเวศป่าชายเลน การจัดตั้งกลุ่ม

อนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดกิจกรรมและรณรงค์การปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมความรู้และทักษะการเป็นวิทยากร การฝึกอบรมทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ การรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน และควรคำนึงถึงประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ลมมลพิษ ทำให้น้ำสะอาด สัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ชาวประมงมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนใจ หะวานนท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้เสนอเอกสารการวิจัย เรื่อง โกงกางทรัพยากรที่มีคุณค่าของป่าชายเลน พบว่า ป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจและเป็นแหล่งสะสมธาตุอาหารตามธรรมชาติของพืชและสัตว์กล่าวคือทางด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนมีประโยชน์ในการป้องกันชายฝั่งทะเลจากคลื่นลม ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจากกระแสน้ำ และช่วยให้ดินตะกอนทับถมรากไม้และต้นไม้ที่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ช่วยกั้นกรองของเสียและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและสัตว์บกอีกหลายชนิด ป่าชายเลนจึงเป็นระบบนิเวศอีกระบบหนึ่งที่อยู่ระหว่างระบบนิเวศบกกับระบบนิเวศทะเลช่วยให้ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของระบบนิเวศทั้งสาม เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติสำหรับในด้านเศรษฐกิจป่าชายเลนให้คุณค่ามหาศาลกับมนุษย์ เช่นเป็นแหล่งสัตว์น้ำ เศรษฐกิจจำพวก กุ้ง หอยปู ปลา และไม้จากป่าชายเลนมาใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัย เช่น ไม้โกงกางเป็นไม้ป่าชายเลนชนิดหนึ่งและนับเป็นไม้ชนิดเดียวที่มีปริมาณมากในป่าชายเลนของประเทศไทย

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแห่งความสำเร็จกับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับแนวทางการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาล ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านหลักนิติธรรม ด้วยการพร้อมใจกันมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2548 : 208-215) ที่กล่าวว่า หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือ ปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำกันตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะบูน ควรแก้ปัญหาการจัดการป่าชายเลนด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม รักและหวงแหนป่าชายเลน ช่วยกันดูแลรักษาป่าชายเลนให้มากขึ้น

2. หน่วยงานเทศบาล ควรดำเนินการในด้านจัดการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ในเรื่องความสำคัญของระบบนิเวศป่าชายเลน การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดกิจกรรมและรณรงค์การปลูกป่าชายเลน การส่งเสริมความรู้และทักษะการเป็นวิทยากร การฝึกอบรมทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ การรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน และควรคำนึงถึงประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ลมมลพิษ ทำให้น้ำสะอาด สัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ และชาวประมงมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารควรสร้างความศรัทธาและความมุ่งมั่น ด้วยการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มากขึ้น

4. รัฐควรมีแนวทางการจัดการนโยบายการจัดการป่าชายเลนที่สอดคล้องกับชุมชน โดยควรจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่หวงแหนป่าชายเลนของตนเองมากขึ้น

5. ควรส่งเสริมให้องค์กรชุมชนที่ทำหน้าที่ดูแลและรักษาป่าชายเลนของชุมชนมีสถานะเป็นนิติบุคคลเพื่อให้องค์กรชุมชนมีอำนาจตามกฎหมายในการที่จะปกป้อง ทรัพยากรของชุมชนและสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลของตำบลอื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ต่อไป

2. ควรศึกษาปัญหาการบริหารจัดการป่าชายเลนเชิงอนุรักษ์ ด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลของตำบลอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเป็นการศึกษาในวงกว้างต่อไป

บรรณานุกรม

- จุฑามาศ สุดแสง. (2548). การปลูกพันธุ์ไม้ป่าชายเลนบนพื้นที่หาดเลน จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณีย์ เทียนพุด. (2542). การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธี จิตสว่าง. (2548). หลักทฤษฎีวิทยา. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- นัยนา ชาญมงคล และคณะ. (2549). การดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. สาขาวิชาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2542). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ไร่เขียว.
- บุญช่วย อรรถววรรณ. (2547). โครงการฝึกอบรมราษฎรหลักสูตรการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน รุ่นที่ 2. สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 7 สมุทรสงคราม.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2544). ดัชนีชี้วัดคอร์รัปชันไทย: การสร้างและการตรวจสอบความเชื่อถือได้. รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงาน ป.ป.ช.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2548). ธรรมภิบาลกับการจัดการยุคใหม่ (Good Governance and Modern Management). หนังสือ ๕๐ ปี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มัลลิกา บุนนาค (2537). สถิติเพื่อการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรพงษ์ คงมั่น. (2550). การศึกษาหลักพุทธธรรมในธรรมภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- วิชัย เทียนน้อย. (2533). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ. อักษรวัฒนา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2546). หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สนใจ หะวานนท์. (2540). ความก้าวหน้าในการวิจัยและพัฒนาป่าชายเลนของกรมป่าไม้. การสัมมนาระบบนิเวศป่าชายเลนแห่งชาติครั้งที่ 10 “การจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน : บทเรียนในรอบ 20 ปี” กรุงเทพฯ : สำนักงานวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้.

สนธิ อักษรแก้ว. (2541). การจัดการป่าชายเลนในประเทศไทย. ภาควิชาวนวัฒนวิทยา คณะวนศาสตร์ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. (2542). การฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
ของประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สมโภชน์ นพคุณ. (2549). กลยุทธ์ขจัดความขัดแย้ง. วารสารข้าราชการ 49 (กรกฎาคม-สิงหาคม
2549) หน้า 28-35.

สุทัตนา สุทธิกุลสมบัติ. (2549). ธรรมภิบาล (Good governance) คืออะไร. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา : <http://www.unescap.orh/>.

สุภัตรา วิมลสมบัติ. (2548). ธรรมภิบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์การบริหาร
ส่วนตำบลเกษไชย อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครสวรรค์. คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรจิต ชिरเวทย์. (2550). คนแม่กลองฉบับพิเศษ หมายเหตุโรงไฟฟ้าหายนะแห่งการคุกคามชีวิตและ
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส(1989).

สุวิมล ตีรกันันท์. (2542). การประเมินโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ หนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<http://www.ds.ac.th/mangrove/mangrove3.html>

<http://www.drmanage.com>

<http://infoterra.deqp.go.th/modules.php?name=News&file=article&sid=436>

<http://www.kmutt.ac.th/sd/html/pdf/tam.pdf>

<http://www.mangrovestation6.com>

<http://www.nongbow.ob.tc/-View.php?N=36>

http://www.rspg.org/rspg_bioclub/mg_3.htm